

Sukupuolentutkimus

GENUSFORSKNING

2 | 2023

Sukupuolentutkimus 2 | 2023

GENUSFORSKNING

PÄÄKIRJOITUS

Maria Temmes & Elina Helosvuori	Tulevaisuuden hahmottamista nyt ja ennen	1
---------------------------------	--	---

ARTIKKELIT

Milka Siponkoski	 Susien tekoja – toiseus, muodonmuutos ja ei-inhimillinen toimijuus kolmessa suomalaisessa nykyromaanissa	3
Maria Vihlman	 ”Mä koen että naisellehan se on taivas.” <i>Alastoman Suomen</i> sukupuolittuneet nautinnot	19

PUHEENJOHTAJALTA

Leena-Maija Rossi	Feministisiä utopioita	32
-------------------	------------------------	----

PUHEENVUOROT

Leena Eräsaari & Ritva Nätkin	Päivä hoivan, hyvinvointivaltion ja sukupuolen pohdintaan	34
-------------------------------	---	----

LEKTIOT

Helena Ristaniemi	Tapoja, tarinoita ja toimintaa: Suomen saamelaisalueen tytöt ja yhteismuotoutuva historiatietoisuus	39
-------------------	---	----

KIRJA-ARVIOT

Kaiju Harinen	Ujuni Ahmed & Elina Hirvonen (2022) <i>Tytöille, jotka ajattelevat olevansa yksin</i>	43
Kaisa Ilmonen	Audre Lorde (2022) <i>Sister Outsider</i>	47

MUUTA

Marja Vehviläinen	Ehdotus <i>Sukupuolentutkimus–Genusforskning</i> -lehden vuoden 2022 artikkelipalkinnoksi	50
-------------------	---	----

Tulevaisuuden hahmottamista nyt ja ennen

Maria Temmes & Elina Helosvuori

Tämä numero ilmestyy aikana, jolloin monen mielessä on epävarmuus tulevasta. Kuten Sukupuolentutkimuksen seuran (SUNS) puheenjohtaja Leena-Maija Rossi puheenvuorossaan tuo esiin, uutisvirrasta nousee tätä nykyä kovin synkkiä kuvia, jotka ajavat väistämättä kysymään *miksi?* Rossin mukaan tulisi miksi-kysymyksen rinnalle kuitenkin tuoda myös korjaava – utopistinen – ajattelu, jossa nykytilanteen analysoinnin lisäksi keskittyisimme pohtimaan, millainen yhteiskunta ja maailma voisivat parhaimmillaan olla.

Rossi tuo pohdinnassaan esille, Eve Kosofsky Sedgwickiä seuraten, sen miten utopistinen ajattelu nivoutuu esimerkiksi hoivaavuuden tarkastelamiseen. Hoivan teema on keskeinen myös Leena Eräsaaren ja Ritva Nätkinin puheenvuorossa, joka kuvaa muun muassa hoivan tutkimuksessa tapahtuneita muutoksia yli kolmen vuosikymmenen aikana. Eräsaaren ja Nätkinin reflektio havainnollistaa, miten tärkeää on katsoa myös taaksepäin: mitkä asiat ovat muuttuneet ja mitkä yhä jäytävät mieltä ratkaisemattomina ongelmina? Utopian ajattelu on pohjimmillaan myös nykyisen tilanteen hahmottamista – se, millaisena täydellinen yhteiskunta näyttäytyy, johdattaa pohtimaan sitä, mihin asioihin haluamme muutosta.

Kuten Rossi muistuttaa, utopian ajattelussa ilo, estetiikka ja nautinto yhdistyvät muutoksen hah-

mottamiseen. Utopia mahdollistaa tilan kuvitella sellaisia aivan uudenlaisia raamituksia, joiden täydellinen kuvailu saattaa nykyisillä termeillä olla haastavaa. Julkisessa keskustelussa on yleistynyt ajatus tekoälystä keskustelukumppanina, jonka kanssa voi myös hahmotella mahdollisia maailmoja. Feministisen utopian kuvailu osoittautuu kuitenkin tekoälylle haasteelliseksi toimeksiannoksi. Dall-e-tekoälysovellus kuvaa ”feministisen utopian” esimerkiksi erilaisina mielenosoituskyltteinä, joissa toistuvat mitään tarkoittamattomat iskulauseet. Chat-GPT taas kertoo, miten feministisessä utopiassa yhteiskunnassa ei sorreta sukupuolen perusteella, vaan tasa-arvoa opetetaan myös koulussa. Yllättävät ja hienosyiset utopiat jäävät kuitenkin kuvittelematta. Tekoälyn varaan ei feministisiä visioita voi jättää!

Kuten Rossi visioimassaan utopiassa muistuttaa, feminististen tutkijoiden tulee huomioida myös lajienväliset suhteet utopioissaan. Tämä huomio resonoi hyvin käsillä olevan numeron ensimmäisen artikkelin kanssa. Milka Siponkoski tarkastelee ei-inhimillisen ja inhimillisen toimijuuden suhdetta kolmessa romaanissa, jotka kaikki kumpuavat teemoiltaan Aino Kallaksen myyttisestä kronikasta *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina*. Siponkoski hyödyntää analyysissään diffraktiivista luentaa, joka auttaa lukemaan kohdeteoksia teoreettisten

ekofeminististen ja posthumanististen tekstien rinnalla. Siponkosken analyysi paitsi johdattaa lukijan sukupuolittavan ja ei-inhimillisen toiseuttamisen samankaltaisiin raamituksiin myös nostaa esille eroja ei-inhimillisen toimijuuden kuvauksessa, haastan antroposentrisen luennan.

Numeron toisessa artikkelissa Maria Vihlman analysoi *Alastonsuomi.com*-alustan naiskäyttäjien nautinnon kuvauksia. Hän korostaa, että vaikka alustan käyttö on hyvin sukupuolittunutta, jopa naisvihamielistä, se kuitenkin tarjoaa naiskäyttäjille erilaisia nautintoja. Vihlman nostaa esille sosiaalisuuden, seksuaalisuuden ja itsepresentaation keskeisimpinä nautinnon lähteinä. Hän tähdentää, että *Alastonsuomi.com*in kaltaisten digitaalisten alustojen sukupuolittavia valta-asetelmiä tarkastellessa on huomioitava myös nautinnon kokemusten muotoutuminen.

Artikkeleita seuraavat tässä kirjoituksessa jo mainitut SUNSin puheenjohtajan palsta sekä Eräsaaren ja Nätkinin puheenvuoro, jossa esitellään vuoden 2022 lopulla järjestettyä juhlaseminaaria, jossa luotiin katsaus paitsi uudempaan hoivatutkimukseen myös kartoitettiin vuosina 1989–1995 toteutettua *Hyvinvointivaltion sukupuolijärjestelmä* -sateenvarjoprojektia.

Julkaisemme tässä numerossa myös Helena Ristaniemen väitöskirjaan perustuvan lektion. Ristaniemen tutkimus kartoittaa historiatietoisuuden vaikutuksia saamenmaalaisten yläkouluikäisten tyttöjen elämään ja tulevaisuudenkuvailuihin. Hän tuo tutkimuksessaan esille, miten Saamenmaan historia näyttäytyy tyttöjen arjen käytännöissä ja kuulumisen kuvauksissa, mutta toisaalta tytöt myös kyseenalaistavat joitakin ylisukupolvaisia käytäntöjä. Suhde historiaan onkin Ristaniemen mukaan ”elävää, kehkeytyvää ja vaikutusvaltaista”.

Tässä numerossa julkaistaan myös Kaiju Harisen arvio Ujuni Ahmedin ja Elina Hirvosen teoksesta *Tytöille, jotka ajattelevat olevansa yksin* (2022) sekä Kaisa Ilmosen arvio Audre Lorden teoksesta *Sister Outsider*, jonka on suomentanut Kaijamari Sivill (2022). Numeron päättää Marja Vehviläisen ”*Ehdotus Sukupuolentutkimus–Genusforskning*”-lehden vuoden 2022 artikkelipalkinnoksi”; palkinto myönnettiin Keiju Vihreäsalolle, jonka artikkelin ”Häpeä, objektivointi ja vastarinta synnytysväkivaltatarinoissa” voi lukea numerosta 1/2022.

Tampereella 22.06.2023

Maria Temmes & Elina Helosvuori

SUSIEN TEKOJA

TOISEUS, MUODONMUUTOS JA EI-INHIMILLINEN TOIMIJUUS KOLMESSA SUOMALAISESSA NYKYROMAANISSA

Milka Siponkoski

Tässä artikkelissa käsittelen kolmea kotimaista nykyromaanin, jotka uudelleenkirjoittavat Aino Kallaksen klassikkoromaanin *Sudenmorsian* (1928) tarinaa. Tuula Rotkon *Susi ja surupukuinen nainen* (1998), Päivi Alasalmen *Metsäläiset* (2000) ja Katja Ketun *Rose on poissa* (2018) toistavat kukin tavallaan Kallaksen myyttisiin mittoihin yltävää ihmissusinarratiivia, tuoden sen jälleen uuteen aikakauteen. Sukupuolieroa ja ei-inhimillisen luonnon merkityksiä samanaikaisesti alleviivaavina Rotkon, Alasalmen ja Ketun romaaneja voi luonnehtia ekofeministiseksi kirjallisuudeksi. Luen aineistojani ekofeministisessä ja posthumanistisessa kehyksessä toiseuden ja toiseuttamisen näkökulmista. Metodina käytän diffraktiivista luentaa, jolla pyrin erityisesti ihmiskeskeisen todellisuuskuvan häiriöiden kartoittamiseen. Tarkastelun keskiössä on kaikissa teoksissa esiintyvä ihmissusiaihelma, joka diffraktiivisen luennan kautta kehittyi teosrajat ylittäväksi ekofeministiseksi motiiviksi.

AVAINSANAT: DIFFRAKTIIVINEN LUENTA, EKO-FEMINISMI, IHMISSUSIAIHELMA, POSTHUMANISMI, UDELLEENKIRJOITUS

Konsa susi olen, niin suden tekojakin teen.
(Kallas 1995, 241.)

Näillä sanoilla sinetöityy suomalaisen kirjallisuuden ehkäpä tunnetuimman susinaisen, Aalon kohtalo Aino Kallaksen klassikkoromaanissa *Sudenmorsian. Hiidenmaalainen tarina* (1928, jatkossa *Sudenmorsian*). Kyseinen virke on monella tapaa teoksen käännepätkä, sillä sen myötä perin hyveelliseksi kuvattu vaimo Aalo vahvistaa astuneensa ihmisyyden tuolle puolel, villin luonnon yhteyteen. Samalla hän tulee ilmaiseeksi vastarintansa vallitsevan patriarkaalisen maailmanjärjestyksen naiselle asettamaa roolia kohtaan (Rojola ym. 1999, 275–277). Kallaksen tuotantoa on käsitelty kirjallisuudentutkimuksessa varsin kattavasti, ja etenkin *Sudenmorsianta* on tulkittu paljon feministisistä näkökulmista.¹ Naisen, suden

ja luonnon yhteys vaikuttaa edelleen olevan melko käytetty aihe, minkä vuoksi on syytä kääntää katse myös uudempaan ihmissusikuvastoon.

Tässä artikkelissa keskityn kolmeen *Sudenmorsiamen* jäljissä kulkevaan romaaniin: tarkasteluni kohteina ovat Tuula Rotkon *Susi ja surupukuinen nainen* (1998; jatkossa SSN), Päivi Alasalmen *Metsäläiset* (2000; jatkossa M) sekä Katja Ketun *Rose on poissa* (2018; jatkossa ROP). Kaikki kolme romaanin ovat selvästi intertekstuaalisissa suhteissa Kallaksen teokseen sekä henkilöhahmojen että ihmissusiaiheen osalta (Lepplähti 2006; Samola 2019; Valkeakari 2021). Niitä voidaan pitää *Sudenmorsiamen* ihmissusinarratiivin uudelleenkirjoituksina, sillä ne toistavat Kallaksen tulkintaa paitsi myyttisestä muodonmuutoksesta myös toiseuden ja vierauden kokemisesta. Lisäksi romaanit vievät näitä teemoja pidemmälle kuvaamalla toiseuttami-

¹ Suomessa Kallaksen tuotantoa ovat tutkineet laajasti muun muassa Kai Laitinen (1995), Kukku Melkas (2006) ja Silja Vuorikuru (2012). Lisäksi Kallaksen tuotannosta on ilmestynyt Leena Kurvet-Käosaaren ja Lea Rojolan (2011) toimittama englanninkielinen artikkelikokoelma.

sen väkivaltaisia seurauksia. Vaikka *Sudenmorsiamessa* väkivalta on niin ikään läsnä², Rotkon, Alasalmen ja Ketun teokset haastavat asetelmaa kuvaamalla myös alistettujen itsensä suorittamaa väkivaltaa kostomotiivin kautta. Käsillä olevia teoksia yhdistääkin henkilöahmojen toiseuden lisäksi heidän pyrkimyksensä nousta vastarintaan riistäjiään kohtaan.

Siinä missä Kallas kävi aikoinaan neuvottelua sudeksi muuttuvan naisen merkityksestä³, nykykirjallisuus voi jatkaa näitä pohdintoja uudelleenkirjoittamalla *Sudenmorsiamen* tarinaa. Rotko, Alasalmi ja Kettu tuovat ihmissusitarinan uusiin ajallisiin ja paikallisiin konteksteihin, joissa ne asettuvat osaksi intersektionaalisen feminismin diskurssia. Rakenteellista rasismia, sukupuolittunutta väkivaltaa ja sosiaalisten ongelmien kerrostuneisuutta kuvaavina teoksina ne ottavat vahvasti kantaa toiseutettujen asemaan yhteiskunnassa. Kyseisten romaanien tarkastelu on kuitenkin tärkeää myös toisesta syystä: kaikki nostavat kulttuurihistoriallisesti tärkeän eläimen, suden, keskeiseen rooliin. Susi on ollut ja on yhä yhteiskunnallisesti merkittävä eläin paitsi Suomessa, myös maailmanlaajuisesti. Suteen on esimerkiksi kohdistettu verraten suuri määrä poliittisia toimia, jotka ovat aikakauden mukaan vaihdelleet totaaliseen hävittämiseen kannustavista tapporahoista tiukkaan suojeluun (Hiedanpää 2014; Järvinen 2000, 231–246). Suteen liitetään edelleen paljon ristiriitaisia tunteita, jotka ovat osin ymmärrettävissä historiallisia tapahtumia⁴ vasten. Tämä näkyy vahvasti susien paikoista käytävässä keskustelussa ja susipolitiikassa: erilaiset, vaihtelevasti todenmukaiset mielikuvat susien olemuksesta ja käyttäytymisestä ovat värittäneet ihmisten näkemyksiä siitä, missä ja milloin fyysisten susiysilöiden on lupa tai jopa velvollisuus olla (Hiedanpää 2014; Lähdesmäki 2020, 285–290). Se, että aineistoni naiset muut-

tuvat juuri susiksi eivätkä esimerkiksi karhuiksi, on sekä feministisestä että posthumanistisesta näkökulmasta merkitsevää. Suden on nähty edustavan paitsi pyhää äitiyttä ja tietoa (esikristillisessä traditiossa) (Melkas 2006, 192) myös ihmiskeskeistä todellisuuskuvaa uhmaavaa häiriötä (Aaltola 2013). Ihmissusiaihelma näyttääkin kutsuvan paitsi feminististen teemojen myös ei-inhimillisen toimijuuden huomioimiseen. Susiaiheen lisäksi romaaneista löytyy myös ekokriittisiä kytköksiä, sillä niissä nostetaan esiin huomattavia ekologisia kriisejä, kuten avohakkuuta sekä kaivos- ja öljyputkihankkeita⁵. Teosten voikin nähdä kritisoivan modernia länsimaista luontokäsitystä, johon kuuluvat olennaisesti luonnon haltuun ottamisen, hyväksikäytön ja kontrolloinnin ideologiat (vrt. Melkas 2008). Kyse ei siis ole vain feministisestä symboliikasta, vaan laajemmin ihmisen ja eläimen sekä kulttuurin ja luonnon kategorioita kyseenalaistavasta, posthumanistisesta tematiikasta. Sukupuolieroja ja ei-inhimillisen luonnon merkityksiä samanaikaisesti alleviivaavina Rotkon, Alasalmen ja Ketun romaaneja voikin luonnehtia *ekofeministiseksi kirjallisuudeksi*.

Tässä artikkelissa pyrin selvittämään, millaiseen lukemiseen uudelleenkirjoitukset ohjaavat ja mitä tästä seuraa ihmussusiaiheen merkityksen näkökulmasta. Esitän, että kukin teos uudelleenkirjoittaa ihmussusiaihelmaa tavalla, joka pyrkii problematisoimaan paitsi inhimillisiin myös ei-inhimillisiin toisiin kohdistuvaa vallankäyttöä. Näin artikkeli sijoittuu feministisen tutkimuksen lisäksi posthumanistisen tutkimuksen kentälle, jonka lukuisille suuntauksille on yhteistä antroposentrismin eli ihmiskeskeisyyden kyseenalaistaminen ja purkaminen (Lummaa & Rojola 2016). Ekofeministinen ajattelu risteää monilta osin posthumanismin kanssa, joskin ekofeministeille sukupuolen ja vallan kysy-

2 *Sudenmorsiamen* lopussa noidaksi julistettu Aalo ja hänen vastasyntynyt lapsensa kohtaavat väkivaltaisen kuoleman, kun kyläläiset telkeävät heidät saunaan ja polttavat elävältä

3 Suomalaisvirolainen Kallas tunsikin hyvin liivinmaalaisen kansanperinteen sekä alueen noitaioikeudenkäyntiasiakirjat. Kallas käytti näitä monipuolisesti *Sudenmorsiamen* aineksena yhdistäen ne kristilliseen tematiikkaan. Aalon tarinan kautta Kallas toi perinteisten ihmissusitarinoiden kantamat merkitykset 1920-luvun yhteiskunnalliseen kontekstiin, jossa feminismin otti ensiaskeleitaan. (Melkas 2006, 186–194.)

4 Esimerkiksi Suomessa vuosina 1880–1881 sattuneet lastensurmat ovat jättäneet suomalaisten mieliin lähtemättömän jäljen. Tuolloin sudet tappoivat 22 lasta Turun seudulla. (Ks. Tikkanen 2019.)

5 *Metsäläiset ja Rose on poissa* -romaanissa kuvataan muun muassa avohakkuuta (M, 189) sekä pohjavesiä saastuttavia kaivos- ja öljyputkihankkeita (ROP, 221–224), joista on haittaa luonnon ohella myös ihmisille. (Ks. Andersson & Henriksen 2010, 382–389; Kettu, Koutaniemi & Seppälä 2016, 268–273; vrt. Enbridge Inc. 2019.)

mykset nousevat usein selkeämmin esille (vrt. Warren 2000, 1–16). Ekofeminismi kuitenkin liittyy nämä kysymykset tiiviisti luontoa ja ympäristöä koskeviin ongelmiin, joten se sopii myös tämän tutkimuksen lähtökohdaksi. Metodina käytän *diffraaktiivista luentaa*, jolla Lea Rojolan (2016) mukaan pyritään ei-ihmiskeskeisen luennan tuottamien häiriöiden ja niiden vaikutusten kartoittamiseen – se on siis yksi tapa ajatella posthumanistisesti. Hyödynnän diffraaktiota tässä kahdella tavalla: Yhtäältä se on tiedon tuottamisen väline, joka auttaa nostamaan esiin ei-inhimillistä toimijuutta. Toisaalta se näyttäytyy myös itsessään tutkittavana ilmiönä. (Barad 2007, 83.) Diffraaktiivisen luennan avulla pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: 1. Miten teosten henkilöhahmojen toiseuden kokemukset ja muodonmuutos ihmisestä sudeksi kytkeytyvät toisiinsa? 2. Miten ihmisen ja luonnon välinen rajankäynti näkyy aineiston muodonmuutoskuvauksissa?

Kaikki teokset asettavat lukijan haastavaan positioon. Ne pakottavat pohtimaan väkivallan ja koston oikeutusta, alistavien valtasuhteiden purkamisen mahdollisuutta sekä ei-inhimillisen huomioon ottamisen välttämättömyyttä. Ihmissusaihelma vie lukijan kategorioiden rajatilaan, joka paitsi kutsuu diffraaktiiviseen luentaan, myös aiheuttaa häiriötä (inhimillisessä) luennassa. Rajaan tarkasteluani tekemällä *toiminnallisia leikkauksia* eli päätöksiä⁶ siitä, millaisilla tutkimuksellisilla asetelmilla lähestyn aineistoani (vrt. Aholainen 2020; Barad 2007, 178–179). Analyysissäni keskityn pääasiassa ei-inhimilliseen toimijuuteen, erityisesti susiin. Toimijuusrealismia ja siihen kuuluvaa toiminnallisten leikkausten käsitettä on kritisoitu siitä, että se ohittaa monia tärkeitä kysymyksiä vallasta (Aholainen 2020). Myös tässä tutkimuksessa tehtyjä leikkauksia voi kritisoida: rasismia, naisvihaa ja väkivallan äärimmäisiä ulottuvuuksia käsittelevinä teksteinä aineistoani olisi hyvin relevanttia käsitellä inhimillisen toiminnan näkökulmasta. Lähtökohdiltaan ekofeministisenä tutkimuksena tämä artikkeli kuitenkin sitoutuu kyseisen suuntauksen filosofiseen perustaan eli siihen, että kaikki riisto perustuu lo-

pulta samalle toiseuttamisen ideologialle, joka noudattaa dualististen jakojen ja toiseuden torjumisen logiikkaa (Plumwood 1994, 41–68).

Ekofeministisen teorian piirissä on harjoitettu intersektionaalista ajattelua jo kauan ennen kuin siitä tuli feminismiin valtavirtaa. Intersektionaaliselle feminismille on ominaista kiinnittää huomio useisiin erilaisiin alistussuhteisiin tuottaviin tekijöihin ja niiden yhteisvaikutukseen. Mari J. Matsuda on kutsunut tätä ”toisen kysymyksen kysymiseksi” (*asking the other question*): alistavat rakenteet ovat harvoin yksinkertaisia, minkä vuoksi yhden rakenteen havaittuaan on kysyttävä, mitä muita rakenteita on havaittavissa. (King 2017.) Tähän tähtään myös omassa lähestymistavassani. Kysyn aineistoltani inhimillisesti keskeisten kysymysten (tässä mm. sukupuolen ja rodullistamisen kysymykset) lisäksi myös eri lajeja koskevan eli *spesismien* kysymyksen, ja pyrin hahmottamaan analogioita toiseuksien välillä. Niinpä huomion kiinnittäminen ei-inhimillisiin toisiin voi auttaa löytämään ratkaisuja myös inhimillisen toiseuden kysymyksiin. Posthumanistisemmin lukeminen ei siis välttämättä tarkoita ihmisyyden hylkäämistä, vaan pikemminkin näkökulman laajentamista (Karkulehto ym. 2020). Lisäksi romaaneja on jo tutkittu inhimillisten toimijuuksien näkökulmasta. Esimerkiksi Tuire Valkeakari (2021) on tuonut Ketun romaania käsittelevässä artikkelissaan hyvin esiin Pohjois-Amerikan alkuperäiskansoihin kohdistetun kolonialistisen politiikan juuret ja teoksen luonteen transkulttuurisena traumafiktiona. Rotkon romaanin intertekstuaalisuutta pro gradu -tutkielmassaan käsitellyt Kati Orjala (2001) puolestaan analysoi teoksen päähenkilön, Raakelin, ohella myös Alasalmen teoksen keskeistä henkilöä Lydiaa.

KUTSU DIFFRAKTIIVISEEN UDELLEENLUENTAAN

Uudelleenkirjoituksen perimmäisenä tarkoituksena on tehdä näkyväksi tekstien kantamia merkityksiä ja asettaa ne kriittisen tarkastelun kohteeksi. Uudelleenkirjoituksia voidaan siis pitää eräänlaisina

6 Baradin mukaan toiminnallisiin leikkauksiin liittyvässä vastuussa ei ole kyse niinkään päätöksistä, joita kohdistamme tutkimuskohteeseen (perinteinen subjekti-objekti-asetelma), vaan siitä, miten toimimme niiden kanssa (yhteis-
muotoutuminen). Näin toiminnalliset leikkaukset ovat asetelmia, joissa ”subjektit” ja ”objektit” muotoutuvat paikallisesti ilmiössä. Erilaiset leikkaukset tuottavat erilaisia ilmiöitä ja erilaisia toimijuuksia. (Barad 2003; Barad 2007, 178–179.)

poliittisina vastakirjoituksina tai vastadiskursseina niille syvään juurtuneille ajattelutavoille, joita erilaiset tarinat tuottavat ja kannattelevat. (Moraru 2001, 4–14, 19–20.) Uudelleenkirjoittamiseen liittyy usein myös *uudelleenlukemisen* ajatus: se kutsuu lukijaa ottamaan erilaisen, yleensä alkuperäistä tekstiä kriittisesti tarkastelevan lukijaposition (Moraru 2001, 4, 15–16). Näin uudelleenlukeminen tulee itse asiassa hyvin lähelle *diffraaktiivista lukemista* – molemmat pyrkivät tietoisesti haastamaan mutkattominta tai ilmeisimpänä tarjoutuvaa lukijapositiona.

Sudenmorsian on houkutellut lukemaan ja tulkitsemaan Aalon susihahmoa etenkin feministisen kirjallisuudentutkimuksen piirissä vapauden ja voimaantumisen symbolina (ks. esim. Lappalainen 1992; Rojola 1992). Tällöin susi on saanut ennen kaikkea symbolisen roolin – se näyttää, mitä naiselle tapahtuu, jos syvään juurtuneita käsityksiä naissukupuolen toiseudesta ei pureta. Posthumanistisesta näkökulmasta symbolisen luennan ongelmana on, että se olettaa ihmisen olevan kaiken tapahtumisen keskiössä. Tällöin suden läsnäolo ja toiminta suhteutuu ihmiseen ja symbolisesti rakentaa ihmisyttä, vaikka ihmisen kategoria on jo paradoksaalisesti etukäteen oletettu. (Rojola, 2013.) Sekä Kukku Melkas (2006, 266–280) että Lea Rojola (2013) ovat kuitenkin osoittaneet, että myös *Sudenmorsianta* voi lukea toisin: kohdistamalla huomio suteen eläimenä voidaan nähdä, miten teos pyrkii myös ihmisen ja luonnon hierarkkisen ja dikotomisen suhteen purkamiseen. Näin ihmissuteus näyttyy ihmisen ja eläimen kategorioita kyseenalaistavana häiriönä, joka käynnistää kategorioiden rajoja kiihkeästi puolustavan ”antropologisen koneen” (Rojola 2013). Tätä ajatusta seuraten ihmissuden voi

siis nähdä paitsi ihmisen kategorian häiriönä (vrt. Aaltola 2013) myös *diffraaktiiviseen luentaan* ohjaavana tekijänä: se on solmukohta, jonka kautta useat feministisesti ja posthumanistisesti viritetyt teorit kytkeytyvät paitsi tekstiin myös toisiinsa. Samaan aikaan ihmissuden *häiritsevä toimijuus* on diffraktiota, joka tuo esiin niitä ristiriitaisia ja osin mielettömiäkin haluja ja toiveita, joita inhimillinen lukija huomaamattaan tuo tekstiin.

Diffraktio on alun perin fysiikan käsite tarkoittaen aaltoliikkeen ilmiötä, jossa aallot törmäävät esteeseen, hajaantuvat ja muuttavat suuntaa. Aaltojen hajotessa ne limittyvät toisiinsa, mikä voi johtaa interferenssiin, eli aallot voivat joko vahvistaa tai heikentää toisiaan. Tästä syntyy niin sanottuja diffraktiokuvioita (*diffraction patterns, interference patterns*)⁷. (Barad 2007, 74–81.) Viime vuosina diffraktiosta on tullut suosittu suuntaus feministisen tutkimuksen ja erityisesti uusmaterialismin piirissä, jossa se ymmärretään enimmäkseen kuvaannollisesti: se merkitsee kriittisempää ja eroja huomioivaa tietoisuuden ja ajattelun muotoa (Geerts & van de Tuin 2016). Kuvaannollisuus juontuu diffraktion käsitteen feministisiin tieteisiin tuoneen Donna Harawayn⁸ ajattelusta. Haraway havainnollisti diffraktiivista ajattelua optisen metaforan avulla. Perinteisille ajattelun malleille perustava tiede on kuin peiliin osuva valonsäde – se tuottaa reflektion eli peilikuvan. Reflektio tavallaan tuottaa ”samaa”, luoden kuitenkin vastakohtaisia eroja todellisen ja figuraalisen välille (peilikuva on itseen nähden vastakohtainen). Kun tutkimuksen lähtökohdaksi otetaan *diffraaktiivinen ajattelu* eli luovutaan reflektiota tuottavista metodeista (peileistä), tuloksena ei olekaan peilikuva vaan diffraktiokuvio.⁹ Näitä kuvioita

7 Historiallisesti diffraktiolla ja interferenssillä on ollut fysiikassa ero: diffraktio tarkoittaa aallon taipumista, kun taas interferenssi on kahden aallon yhteisvaikuttamista niiden kohdatessa. Molemmat kuitenkin perustuvat superpositioperiaatteelle, minkä vuoksi niitä pidetään toisinaan samana ilmiönä. Baradin tavoin käytän termejä toisilleen vaihtoehtoisina. (Barad 2007, 80–81.)

8 Vaikka diffraktion yhdistäminen humanistisiin tieteisiin katsotaan yleensä Harawayn ansioksi, diffraktiivista ajattelua on harjoitettu feminismiin piirissä jo aiemmin. Kirjallisuudentutkijanakin tunnettu Trinh Minh-ha ei teksteissään eksplisiittisesti viittaa diffraktioon, mutta hänen identiteettiä ja eroa koskeva filosofiansa perustuu selvästi diffraktiiviselle ajattelulle. (Geerts & van der Tuin 2016.)

9 Esimerkiksi Rojola (2016) on tutkinut tällä periaatteella Marja-Liisa Vartion *Hänen olivat linnut* -teoksen täytettyjä lintuja. Hän tulkitsee linnut konkreettisesti kuolleiksi linnuiksi, ei vain metaforiksi romaanin ihmishahmojen elämille. Tällä tavoin suuntautunut luenta paljastaa, kuinka teos oikeastaan kritisoi niitä äärimmäisen ristiriitaisia lähtökohtia ja tavoitteita, joille taksidermia eli eläinten täyttäminen rakentuu. Samalla se nostaa esiin ihmisen pakkomielteisen halun hallita luontoa ja tuottaa ”järjestystä”, vaikka tämä paradoksaalisesti edellyttää lintujen tappamista, paloittelua ja uudel-

tarkastelemalla voidaan saada hienosyisempi käsitys siitä, miten erot syntyvät maailmassa ja mitä vaikutuksia niillä on. (Geerts & van de Tuin 2016.)

Diffraktio voi olla paitsi tutkimuksen väline myös sen kohde, joskaan ei samanaikaisesti (Barad 2007, 83). Harawayn ajatusta edelleen kehittänyt Karen Barad (2007, 29–31) näkee diffraktiivisen metodin olevan uskollinen ideoiden ja materiaalin yhteen kietoutumiselle tavalla, joka poikkeaa perinteisemmästä, refleksiivistä tietoa tuottavasta tutkimuksesta. Diffraktiivisessa luennassa esimerkiksi teorioita ja aineistoja ei laiteta vastakkain subjekti-objekti-asemiin, vaan pikemmin limittäin. Tällöin niitä luetaan ikään kuin *toistensa läpi* (*reading through another*). (Ks. myös Iovino & Oppermann 2014.) Suomessa tämäntyyppistä diffraktiivista metodologiaa on käyttänyt esimerkiksi Katri Aholainen (2020), jonka tutkimus liikkuu Baradin kehittämän toimijuusrealismin kentällä. Käyttämäni diffraktiivinen metodi on samantapainen: luen sekä aineistoani että teoreettisia tekstejä rinnakkain ja toistensa läpi, kartoittaen samalla niiden törmäyksistä syntyviä diffraktiokuvioita. Tämä on hedelmällistä, sillä aineistoni resonoi monen keskenään limitäisen teorian kanssa – muun muassa (eko)feminismi, posthumanismi, ekokritiikki ja kulttuurinen eläintutkimus tarjoavat tosiaan tukevia näkökulmia. Teosten sanoma ja ihmissusiaiheen merkitys rakentuu kaikkien tekstien kautta eli syntyy niiden *lomittuneisuudesta* (*entanglement*) (vrt. Barad 2007, 139–141, 232).

Kuten aaltoliikkeen diffraktiokuvio, myös kaunokirjallisen ihmissusiaiheen diffraktiokuvio tulee näkyviin *tietyssä olosuhteissa*. Luonnossa esiintyvien aaltojen näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että aaltojen tulee olla keskenään koherentteja eli niillä tulee olla jotakuinkin samat fyysiset ominaisuudet (mm. taajuus, vaihe-ero ja amplitudi). Kun tällaiset aallot törmäävät, syntyy interferenssiä, joka tuottaa diffraktiokuvion. (Barad 2007, 80–

83.) Saman voi ajatella koskevan myös tekstejä, joskin kuvainnollisemmin; diffraktiivinen luenta on mielekästä silloin, kun toistensa läpi luetut tekstit ovat niin sanotusti *samalla taajuudella*. Rotkon, Alasalmen ja Ketun romaaneissa tätä ”samantajuisuutta” tuottaa esimerkiksi se, että ne toistavat samaa narratiivia ja nostavat esiin paljolti samoja kysymyksiä tiukkoihin dualismeihin perustuvan valtaparadigman ongelmallisuudesta.¹⁰ Toisaalta diffraktio ei aina ole näkyvässä, ja tällöin diffraktiivinen metodi on eräänlaisen koasetelman rakentamista: tarvitaan toistensa kanssa resonoivaa eli tietyllä ”ominaistajuudella” värähtelevää aineistoa, joka syötetään *apparaatin* (*apparatus*) läpi. Fysikaalisia ilmiöitä tutkittaessa apparaatit voivat olla esimerkiksi tutkimusasetelmia ja -laitteistoja (Barad 2007, 146), taiteentutkimuksessa taas teorioita ja käsitteitä (Aholainen 2020). Tässä käytetyn apparaatin voi kuvitella diffraktion havainnointiin tarkoitetun kaksoisrakokokeen (ks. Barad 2007, 78–79) tapaiseksi. Siinä aaltoja ohjataan kohti levyä, jossa on rakojia. Raot auttavat aaltoja hajoamaan ja törmäämään, jolloin myös diffraktiokuvio tulee näkyviin. Vastavasti kirjallisuutta tutkivassa koasetelmassa raot voi ajatella näkökulmiksi tai teorioiksi, jotka ”hajottavat” aineistosta ilmeisimpänä tarjoutuvan kuvan ja mahdollistavat uusien kuvioiden ja siten uusien tulkintojen synnyn.

Apparaatit saavat aikaan *toiminnallisia leikkauksia* (*agential cut*), joiden kautta tarkasteltava asia rajautuu selväpiirteiseksi tietyssä ajassa ja paikassa. Ne ovat siis eräänlaisia pysäytyskuvia alati liikkeessä olevista ilmiöistä. (Barad 2007, 333–334.) Koska yhdessä artikkelissa on mahdotonta selvittää kaikkia toimijuuksia, luon asetelman, joka tekee leikkauksen ihmissuteen. Koasetelmaan lähettämäni aallot ovat kaunokirjallisen aineistoni ihmissusikuvauksia, jotka yhteisen subtekstin uudelleenkirjoituksina ovat samalla taajuudella – ne sopivat tarkasteltavaksi yhdessä. Tiettyjen teorioiden ja näkökulmien

leenkokoamista mahdollisimman luonnollisen näköisiksi.

¹⁰ Taiteentutkimuksessa materiaalin fyysikaalinen samankaltaisuus ei ole samalla tavoin kriittinen vaatimus kuin aalloilla. Esimerkiksi kirjallisuuden kohdalla voinee puhua yhtenevistä teemoista, kerronnasta tai muista piirteistä, jotka jollain tapaa resonoivat keskenään ja valitun teorian kanssa. Perinteisemmästä tutkimusasettelusta diffraktio eroaa siinä, että keskenään ”törmäytetyt” tekstit eivät välttämättä ole toisiinsa nähden ilmeisiä tai toisiaan varten kehitettyjä. Esimerkiksi Aholainen (2020) yhdistää valokuvantutkimuksen teoriaa tekstintutkimukseen, jonka seurauksena muodostuu valokuvan ei-inhimillisyyden kannalta hyvin kiinnostavia näkökulmia.

(rakojen) läpi luettuna ihmissusaihelman eri puolet hajaantuvat ja saavat aikaan voimakasta interferenssiä: esimerkiksi ihmisen ja eläimen kategoriat, feministinen ja posthumanistinen ajattelu sekä susivihan historialliset juuret tuottavat yhdessä kuvion, jossa tietyt merkitykset voimistuvat ja toiset heikkenevät. Seuraavaksi erittelen kolmen aselman kautta, miten ihmissusiaihe ensin hajoaa ja kehittyy sitten laajemmaksi, teosten rajat ylittäväksi motiiviksi.

NAISET, SUDET JA MUUT TOISET – IHMISSUSINARRATIIVI EKOFEMINISTISENÄ MOTIIVINA

Rotkon, Alasalmen ja Ketun romaanit vievät lukijan uudelleenkirjoituksen ja -lukemisen peililaleihin – rikkaan intertekstuaalisuutensa vuoksi niitä olisi helppo lukea symbolisesti tarinoina tuhoutuvista balladinaisista, ja sitä ne tietysti ovatkin. Kaikki toistavat *Sudenmorsiamen* tarinaa: Siinä missä *Rose on poissa* viittaa tähän eksplisiittisesti tekstilainauksella (ROP, 5), *Susi ja surupukuinen nainen* ja *Metsäläiset* käyttävät implisiittisempiä viittaussuhteita. Yhteys Kallakseen on kuitenkin ilmeinen (vrt. Lepänen 2006; Orjala 2001; Valkeakari 2021). Romaanien avainhenkilöitä Raakelia (SSN), Lydiaa (M) ja Rosea (ROP) yhdistää äärimmäinen ja moniulotteinen toiseus. He ovat naisia, monella tapaa vieraita yhteisöilleen ja heillä on kipeitä psyykkisen, fyysisen ja seksuaalisen väkivallan kokemuksia. Näiden naishahmojen kautta teokset paljastavat yhteiskunnassa vallitsevan symbolisen väkivallan kentän, joka paitsi mahdollistaa alistamisen ja riiston käytänteet myös merkitsee tietyt yksilöt kohteiksi. Toiseus myös tekee aineistoni naishenkilöistä näkymättömiä: heidän kokemansa vääryys ja kärsimys ei johda yhteiskunnan tasolla minkäänlaisiin toimiin, ja he jäävät ilman apua. Naisten näkökulmasta toiseudella merkitty ihmisyyden on kahle, jolla heidät on sidottu symbolisen väkivallan rakenteisiin. Ratkaisuksi tarjoutuu myyttinen muodonmuutos. Suden hahmossa naiset vapautuvat inhimillistä toiseutta tuottavista tekijöistä ja samalla saavat mahdollisuuden vastus-

taa riistoa. Muodonmuutoksen jälkeen naisia merkitsee kuitenkin aivan uusi toiseus, nimittäin eläimenä ja erityisesti sutena oleminen.

Jotta päästään kiinni tähän uuteen toiseuteen, on peililaleihin heitettävä kivi. Toisin sanoen on hajotettava peilit ja rakennettava asetelma, joka ei tuota kuvaa vain ihmisestä. Koska toiseus on samaan aikaan inhimillistä (naissukupuoli) ja ei-inhimillistä (eläin), intersektionaalisesti virittynyt ekofeminismi nousee käytännölliseksi teoriaksi, sillä se ottaa huomioon paitsi ihmiseen myös luontoon kohdistuvat alistavat rakenteet. Sen perusfilosofian mukaan naisen ja muiden toisten riisto on samaa perua luonnon riiston kanssa, sillä vallan prosessit perustuvat lopulta juuri niihin dualismeihin, joilla toiseutta tuotetaan (Plumwood 1994, 41). Karen Warren (2000, 1) käyttää nimitystä *inhimilliset toiset* (*human Others*) tarkoittaessaan ihmisistä koostuvia toiseutettuja ryhmiä, kuten naisia, rodullistettuja, lapsia, vanhuksia, köyhiä ja niin edelleen. Inhimillisten toisten rinnalle nousevat *luonnon toiset* (*earth Others*), jolla hän viittaa kaikkiin luonnollisiin, ei-inhimillisiin olentoihin, kuten eläimiin, kasveihin ja luontoon yleensä (Warren 2000, 1).¹¹ Kuten jaoteltusta voi nähdä, ekofeminismi operoi oikeastaan samoilla työkaluilla kuin eroihin keskittyvä intersektionaalinen feminismi. Janis Birkelandin (1993) mukaan ekofeminismin voikin nähdä feministisen projektin viemisenä loogiseen lopputulokseensa, siis kaikkien erojen huomaamiseen ja problematisointiin. Ero feminismin ja ekofeminismin välillä on kuitenkin se, että feminismin on toisinaan lähtökohdiltaan antroposentristä eli ihmiskeskeistä, kun taas ekofeminismi ei sitä ole (Birkeland 1993).

Ekofeministit katsovat, että koko länsimainen ajattelu ja patriarkaalinen valtajärjestelmä perustuu sellaisiin toisiinsa assosioituihin jakoihin kuten *mies/nainen*, *ihminen/eläin*, *kulttuuri/luonto*, *miele/ruumis*, *järki/emootiot* sekä *minä/toinen* (Plumwood 1994, 43). Val Plumwood (1994) on esittänyt, että nämä kategoriat ovat perustana myös kolonisoinnin logiikalle, mikä näkyykin Ketun teoksessa voimakkaasti, sillä juoni kietoutuu MMIWG-ilmiön¹² ympärille. Dualistisiin jakoihin liittyy myös selvä ar-

11 Warrenin käyttämien nimitysten suomennokset ovat omiani. Kirjoitan feministisessä merkityksessä olevat sanat ”toinen” ja ”toiseus” pienellä alkukirjaimella, toisin kuin englanninkielisissä lähdekirjallisuudessa.

12 MMIWG = missing and murdered indigenous women and girls.

volataus: jälkimmäiset katsotaan vähempiarvoisiksi eli toisiksi. Kolonisoinnin logiikalla ei tarkoiteta vain alkuperäiskansojen kohtaamaa riistoa vaan myös sitä monitahoista sorron ideologiaa, jolla kaikkien toisten (väkivaltainen) haltuunotto ja hallitseminen oikeutetaan. (Plumwood 1994, 41–68.) Plumwoodin kategoriat ja ekofeministinen ajattelu ovat avain toiseuksien linkittymiseen, joten niiden avulla voidaan rakentaa eroja kartoittavaa, diffraktiivista asetelmaa.¹³ Hahmottelen seuraavaksi kolme erilaista asetelmaa, ikään kuin leikkausta, jotka mahdollistavat diffraktion ja siten diffraktiokuvion synnyn. Kaikkien keskiössä on susi eläimenä, enkä tee eroa ihmissuden ja tavallisen suden välille.

LEIKKAUS 1: SUSIJAHTI MASKULIINISEN VALLAN NÄYTÖKSENÄ

Kuvaamalla sudenajoa sekä yleistä susidiskurssia teokset rinnastavat historiallisen susivihan teoksen päällimmäisiin teemoihin eli naisten ja muiden toisten väkivaltaiseen hallitsemiseen. Ihmissusitarinoin toisinaan liitetyt noitavainot (ks. esim. Kilpinen 2002, 24; Metsvähi 2001, 175) luovat linkin susijahtien ja misogynyn ajattelun välille: molemmat ovat olleet patriarkaalista valtaa alleviivaavia näytöksiä, joiden luonne on entisaikaan lähennellyt jopa kansanjuhlan mittasuhteita (vrt. Hiedanpää 2014; Lähdesmäki 2020, 271, 142–144; Yakushko 2018). Sekä Rotkon että Ketun teoksissa susijahti ja maskuliininen (väki)valta kytkeytyvät tiiviisti yhteen:

Susi oli saanut erävoiton, mutta vaan erävoiton, miehet vannoivat. Pyynnissä ei ollut enää kyse yleisen vaaran torjumisesta – jos oli koskaan ollutkaan – vaan ja nimenomaan metsämiehen kunnia. Ainutkertaisesta haasteesta. (SSN, 104–105.)

Emo oli mennyttä kalua, mutta kumarruin nostamaan vielä emon kielestä kostean pennun kiven takaa. Tiesin tuosta kuolevasta kulkunartusta kyllä, se oli huomattu reservaatin takasoilla niinä

päivinä ja oli jo kuuluisa siitä että siitä saisi taporahaa, merkitty otus ja henkipatto. Korvapuoli narttu oli houkutellut Björnssonin Miken keltakarvaisen seisijan metsään, paritellut sen kanssa ja sitten hylännyt muun lauman raadella sen. Vaan sellainenhan on suden luonto enkä ymmärtänyt sitä alkukantaista vihaa, jolla Mike ja tämän kollit lähtivät kostoretkelle, susijahtiin verenhimo suupielissä vaahdoten. – – Kollien maasturi kaahasi paikalle renkaat sammakonmurskassa. Ne ilahutuivat nähdessään nartun raudoissaan, potkiskelivat sitä aikansa ja sitten jokainen vuoronperään tyhjensi siihen kiväärinsä. (ROP, 62–63.)

Metsäläisissä ei varsinaisesti kuvata sudenajoa, mutta muiden eläinten metsästystä kylläkin. Se kuitenkin linkittyy edellisiin katkelmiin sikäli, että miehet kuvataan karrikoidun pakkomielteinä, suorastaan petomaisina:

Kerran hänen hirvikoiransa sai hirvensorkasta niin pahan potkun päähänsä, että nytkähti niille sijoilleen. Silloin hurjistunut isä otti ontuvan hirven juoksemalla kiinni ja tappoi sen veitsellä. Kai voi vielä sydämen hirvilehmän rinnasta ja raateli sen raakana metsässä, kun silmät auki kuolleen hirven hurme vielä höyrysi lumisella, hiljaisella kankaalla. (M, 100.)

Sekä Rotkon että Ketun tapauksissa susijahdissa on kyse periaatteesta, jota teksteissä epäsuorasti kritisoidaan. Kahdessa alimmaisessa katkelmassa eläintä jahtaavista miehistä tulee itse verenhimoisia petoja, joiksi sudet on perinteisesti mielletty (Järvinen 2000, 230–239). Näin kohtaukset kääntyvät irvokkaasti ihmissusiaiheeksi, jossa kyseenalaistetaan ihmisen ja eläimen kategorioiden eriävyttä: epärationaalisen, alkukantaisen vietin vallassa olevat miesihmiset saalistavat rationaalisen laskelmoivasti toimineen naaraseläimen ja tuhoavat ruumiin tavalla, jonka voi ajatella olevan luontevaa vain petolaumalle. Ihmisen väkivaltainen hallinta näkyy

13 Ekofeminististä ajattelua on myös kritisoitu vahvasti siitä, että se perustaa paljon ajatukselle naisen ja luonnon olemuksellisesta yhteydestä miehiin verrattuna. Sen vaarana onkin sortua essentialismiin, jolloin se tuleekin vahvistaneeksi tiukkoja dualismeja, joiden purkamiseen alun alkaen ryhdyttiin. (Li 1993.)

myös tavassa, jolla luontoon tunkeudutaan – maasturilla, jonka renkaiden alle pienemmät olennot auttamattomasti liiskaantuvat.

LEIKKAUS 2: FEMINIININEN LUONTO JA MIEHINEN TIETÄJÄ

Mieskeskeinen valtaparadigma näkyy myös metatasolla, erityisesti *tietämisen* yhteydessä. *Metsäläisissä* miehinen hybris leikkaa koko teosta ja kohdistuu muun muassa naisten tekemiin suihavaintoihin ja -tietoon:

Koira se on ollut, Ilkka tiesi varmasti, ja vaikka olisi ollutkin susi, peto on peto, eivätkä luontokapaleet hymyile, eikä Sallan tarvitsisi ajaa metsätieillä liian lujaa. Tästä lähtien Ilkka lähtisi aina kauppaan mukaan. Mitä jos Salla olisi suistunut ojaan, mennyt tajuttomaksi ja paleltunut autoon ennen kuin kukaan olisi löytänyt häntä? – Hyvä, ettei ratti pukannut vauvaa mahasta pois... (M, 188.)

– En tiedä, voiko sinun kuullen puhua, kun olet noin herkässä tilassa, Juhani empi.

--

– Joku petoelukka ängennyt koiran perässä sisälle ja raadellut Ollin. Ja koiran.

– Minä en siihen usko, Juhani sanoi. – Jos susi joutuu sisälle taloon, siltä katoaa pedon luonto heti. Ikkunan läpi se pakenee, eikä oviaukosta.

– Puhu aina sudesta kuiskaten ja kunnioittaen: hän, Aila sähisi. – Sieltä löytyi *hänen* [kurs. alkup.] villojaan. Ollin sydän oli revitty rinnasta... eikä sitä löydetty mistään! (M, 207.)

Samaa ylenkatsetta alleviivaa myös tapa, jolla miehet arvoivat naisen kykyä ottaa tietoa vastaan. Naisen ”herkkä tila” eli raskaus asettuu ongelmaksi rationaalisen toiminnan ja tiedonkäsittelyn kannalta. Samalla naisten kunnioittavampaa suhtautumista ei-inhimillistä kohtaan alleviivataan kielen tasolla: alemmassa katkelmassa nainen viittaa suteen yleensä vain ihmiselle varatulla pronomiinilla *hän*.

Naiseen, suteen ja luontoon kohdistuva tiedollinen valta näkyy myös Rotkon romaanissa, jossa suden läsnäolo todentuu vasta miehen tekemän havainnon kautta:

– Kuulitko Mauri? Talon nurkalla taitaa olla susi. Pelkkää kolinaa ja räminää. Sitten isännän rauhallinen ääni:

– Ja sinulle taitaa kasvaa häntä.

Metsästysseuran puheenjohtaja tiesi hyvin, ettei saarella sutta ollut. Kaikki muutkin sen tiesivät. Ei ollut ikinä ollutkaan.

– Ihan totta Mauri, susi se oli.

– Minä olen siinä tapauksessa Punahilkkan isoäiti.

--

Susi peruutti häntä koipien välissä. Niskavillat pörhistyivät, korvat lakosivat taakse ja suu väännyi irveen.

--

– No voi sun...

Tottunut jahtimies oli äkännyt suden, vaikka se lensi kuin linnun varjo metsään. (SSN, 86.)

Merkillepantavaa on myös se, että vaikka kaikki aineistoni sudet tekevät veritöitä, ne eivät ole susivihan ensisijaisia syitä. Edes Rotkon teoksessa suden tappaman naisen kuolemaa ei missään kohtaa linkitetä suteen, vaan murhatutkinta ja sudenajo pysyvät erillisinä hankkeina. Kuten *Metsäläiset*, myös *Susi ja surupukuinen nainen* omalla tavallaan alleviivaa maskuliinisen ylenkatsetta feminiiniseksi miellettyä kohtaan: (mies)ihminen tietää, mihin (nais) luonto pystyy ja ei pysty. Tiedollinen vallankäyttö kohdistuu siis samaan aikaan paitsi naisen tietoon myös luontoon yleensä, mikä alleviivaa klassista baconilaista ajattelua luonnon feminiinisydestä ja asemasta maskuliinisen tiedonmuodostuksen kohteena (vrt. Melkas 2008).

LEIKKAUS 3: MUODONMUUTOS RUUMIIN UUELLEENLUMOAMISENA

Sudenmorsianta tutkinut Melkas (2006, 184) toteaa, että muodonmuutoksen voi nähdä vastustuksen paikkana. Kallaksen teoksessa muodonmuutos on Aalolle paitsi tiedollisen myös seksuaalisen ja ruumiillisen vapautumisen hetki, mikä Melkkaan mukaan on osoitus käänteisyydestä: perinteisissä ihmisi- ja noitatarinoissa seksuaalinen väkivalta on lähes aina läsnä. Liittäessään ihmissusi-aihelman positiiviseen seksuaalisuuden kuvaukseen Kallas otti tietoisesti kantaa siihen kapeaan kuvaan, jota yhteiskunta ja kulttuuri tuolloin rakensi naisesta ja naisen seksuaalisuudesta. Aalo olikin aikanaan rajoja rikkova hahmo, jossa luontevasti yhdistyi eläimisyys, seksuaalisuus ja äitiys. (Melkas 2006, 184–198.) *Susi ja surupukuinen nainen, Metsäläiset ja Rose on poissa* eivät tee näidenkään teemojen suhteen poikkeusta. Sen sijaan ne kääntävät muodonmuutoksen ja seksuaalisuuden yhteenkietoutumisen jälleen pääläelleen: muodonmuutosten suhteen keskeiseksi nousee seksuaalinen väkivalta, joka on myös eräs kolonisoinnin strategia (Coetzee & Du Toit 2017). Toisaalta myös luonnon haltuunottoon ja hallitsemiseen liittyy usein seksuaalisia sävyjä, kun ihminen tunkeutuu luontoon ja käyttää sitä hyväksi monin tavoin (vrt. Melkas 2008).

Aineistossa luonnon ja (nais)ruumiiden kolonisoinnin yhteys muodostuu merkittäväksi erityisesti Lydian ja Rosen tapauksissa. Ketun romaanissa kuvattu naiseen kohdistuva seksuaalinen väkivalta kiinnittyy tiiviisti MMIWG-ilmiöön eli alkuperäiskansojen tyttöihin ja naiseen kohdistettujen väkivallanteekojen ja murhien vyyhtiin (NIMMIWG 2019, 229–312). MMIWG taas on seurausta siitä kolonialistista ideologiaa noudattavasta politiikasta, jota Yhdysvallat ja Kanada on kohdistanut maan alkuperäisväestöön. Tässä politiikassa seksismi, rasismi sekä sosiaalinen ja ekologinen epäoikeudenmukaisuus kohtaavat ja ovat luomassa kasvualustaa MMIWG:n kaltaisille ilmiöille (ks. Gill 2002, 157–168). Seksuaalinen väkivalta kohdistuu Roseen monesta suunnasta: Hän joutuu lapsena koulukodin johtajan hyväksikäyttämäksi, ja myöhemmin aikuisena tämä toistuu niin, että teko on osallistuu myös Rosen nuoruusaikojen seurustelukumppani. Ruumiinriisto todentuu myös institutionaalisella tasolla, sil-

lä Rose tulee tietämättään steriloiduksi terveydenhuollon toimesta. Vallan ja hallinnan väkivaltainen pakko tunkeutuu lopulta myös puolisoitten väliin, kun Rosen mies Ettu epätoivoisessa raivonpuuskassa leikkaa tältä sormen irti. Rosen ruumis kuvataan juuri ennen lopullista muodonmuutosta kaikin puolin käytettynä ja tuhottuna:

Tuntui kuin aivot olisivat lohjenneet ja palanneet uomiinsa ja isä tunnusteli kalloaan, joka oli ehjä mutta jokin oli mennyt rikki ja se taisi olla Rose joka rikkoutui. Tahtomattaankin Ettu näki irtihakatun sormen, vielä ihonkarvaisen, sitten äidin rujonkauniin ruumiin vääntelehtimässä lattialla avuttomana, runneltuna ja kaikkien pettämänä, Ettunkin. (ROP, 245.)

Rose on kuitenkin jo aiemmin hakeutunut tietoisesti äitinsä Pattin oppiin, joka on heimonsa parantaja ja shamaani. Patti auttaa Rosea astumaan muodonmuuttajan polulle, jotta tämä voisi nousta reservaatissa riehuvaa pahuutta vastaan. Rose siis ikään kuin ”lumooa” ruumiinsa uudelleen palauttaen sen koskemattomuuden ja voiman:

Jokin voima minussa sai nousemaan, ja kun saavuin ulos, ymmärsin että jaksan juosta, ja hankea pitkin kulkiessani tajusin lumen kantavan minua niin kuin ei koskaan aiemmin, ja minun teki mieli kohottaa kasvoni tähtiin ja ulvoa, ja tunsin miten kaikki oli ihmeellistä ja miten kohtalo minut tähän oli johdattanut. (ROP, 254.)

Muodonmuutos ruumiin voiman ja eheyden palauttajana näkyy myös Alasalmen *Metsäläisissä*. Romaanissa virolainen Lydia joutuu niin ikään raa’an seksuaalisen väkivallan kohteeksi, kun joukko miehiä pitää häntä seksiorjanaan. Tämän seurauksena Lydia joutuu jonkinlaiseen elämän ja kuoleman rajatilaan. Tässä tilassa hän näkee näyn, josta saa voimaa vastarintaan. Vaikka muodonmuutosta ihmisestä sudeksi ei vielä tässä vaiheessa varsinaisesti sanoteta, lukijalle syntyy selvä vaikutelma ruumiillisesta muutoksesta:

Kun illalla Lydia kuuli taas väärän miehen lähes tyvät askelet oven takaa, hänen niskakarvansa

nousivat pystyyn. Hänen kurkustaan kumpusi ääni, jollaista hän ei ollut koskaan kuullut, saati itse päästänyt. Kun mies avasi vaatehuoneen oven, hän sai silmilleen sen, minkä oli Lydiasta tehnyt. (M, 176.)

Paon seurauksena Lydia lähtee juoksemaan sutena kohti entistä asuinpaikkaansa kostaakseen poikansa kuoleman entiselle aviomiehelleen Ollille. Lydia kuvataan konkreettisesti sutena, joka elää metsässä ja myös synnyttää neljä sudenpentua – ”yhtä monta kuin niillä oli isiäkin eräässä pienessä vaatehuoneessa” (M, 226). Tekstissä esitetään varsin mutkattomasti, kuinka sudenhahmoinen Lydia ruokkii ja hoitaa pentuja huolellisesti ja rakastavasti. Raa’an seksuaalisen väkivallan, äitiyden ja eläimyyden sekoittuminen herättää lukijassa ristiriitaisia tunteita, mutta suden olemus pakenee inhimillistä kokemusta: sen lisäksi, että muodonmuutos palauttaa ruumiin toimijuuden, se mitätöi ruumiisen kohdistetut määreet vahingoitettuna tai riistettynä ruumiina.

Rotkon romaanissa Raakeliin kohdistuva seksuaalisen väkivallan aste jää tulkinnanvaraiseksi, mutta tapahtuma on kuitenkin luettavissa sudenhahmoisen Raakelin hajanaisista muistoista. Kun susi tulee ammutuksi, Raakelin elämä näyttyytyy lukijalle kuvasarjana, joka tiivistää Raakelin elämässä vallinneen toiseuden kierteen iloineen ja suruineen (ks. SSN, 115–116). Luettelomaisuudessaan kerronta simuloi traumaattisen muiston rakennetta, mikä tukee tulkintaa seksuaalisesta väkivallasta: ”Koulutytöt sulkee kioskin luukut, istuu vanhemman miehen vierelle autoon, auto ajaa kohti senhetkistä kotia, ei ajakaan vaan kääntyy metsätielle, pysähtyy, miehen kädet pimeässä, ovi aukeaa ja tyttö hyppää pois.” (SSN, 116.) Raakelin tapauksessa kimmoke muodonmuutokseen on kuitenkin ehkä enemmän hänen lapsettomuudessaan – reproduktion näkökulmasta Raakelin ruumis on ”virheellinen”. Tästä muodostuu myös lopulta syy, jonka vuoksi hänet hylätään. Kummin vain, suden hahmo tarjoaa Raakelille kokemuksen eheydestä: ”Nyt olin sitä mitä olin aina tiennyt olevani, yksinäinen susi. Omat ääriiviivat, pelkät suden, samat sielussa ja ruumiissa. Miten helpottavaa olla yksi, ehyt.” (SSN, 99.)

Kaikissa teoksissa naisten ruumiit ovat siis enemmän tai vähemmän konkreettisesti käytettyjä tai pil-

kottuja. Vaikka Rotkon ja Alasalmen romaaneissa muodonmuutos on melko hallitsematon ja vääjäämätön, sen voi tulkita *ruumiin subjektuuden palauttamiseksi*: suden hahmo paitsi auttaa vastustamaan vakivallantekoa myös vapauttaa inhimillisen ruumiin kärsimyksestä. Tämä tulee lähelle erityisesti ekofeministisessä spirituaalisuudessa tunnettua ajatusta ruumiin ”uudelleenlumoamisesta” eli eräänlaisesta pyhittämisestä, jonka voi Terhi Utrai- sen (2015) mukaan nähdä vastareaktionä nykypäivän sekularisoituneelle ja medikalisoituneelle ruumiinkulttuurille. Sillä pyritään vastustamaan (nais) ruumiin kokemusta erinäisten toimenpiteiden ja tekojen kohteena ja palauttamaan mahdollisuus fyysiseen ja tiedolliseen autonomiaan (Utraiainen 2015). Sudeksi muuttuessaan naiset irtaantuvat sekä fyysisestä että tiedollisesta hallinnasta: Toisen eläimen olomuodon saatuaan heidän käytöksensä ja ruumiinvoimansa eivät olekaan enää (mies)ihmisen ennustettavissa ja hallittavissa. Toisaalta muodonmuutos tieteellisen ymmärryksen ylittävänä tapahtumana tavallaan irrottaa susinaiset myös luonnosta ja siihen kohdistuvasta tiedollisesta hallinnasta, jota kuvasin edellä. Näin ihmissuden olemus näyttäytyy äärimmäisenä vastustuksen paikkana sekä miehisestä että inhimillisen vallan näkökulmasta.

SUDEN TEKOJA – IHMISSUSIKUVAUS DIFFRAKTIOTA TUOTTAVANA PINTANA

Edellä olen hahmotellut erilaisia, diffraktiota tuottavia leikkauksia, joiden kautta aineiston ei-inhimillinen pääsee näkyviin ja kuuluviin. Nämä ovat olleet tietoisesti rakennettuja koeasetelmia. Diffraktio ja interferenssi voi kuitenkin ilmetä myös itsestään, ilman erillisiä kohteita tai teorioita – tällöin riittää huomion kiinnittäminen syntyvään kuvioon (Barad 2007, 74–77). Seuraavaksi lasken käsistäni viimeisetkin peilin sirpaleet, ja pyrin antautumaan niille häiritseville kuville, joita eläimen toimijuus tuottaa tekstiin.

Ilman symbolista ulottuvuutta Raakelin, Lydian ja Rosen kohtalot ovat inhimillisesti ajatellen hirvittäviä. Suden näkökulmasta tämä kuitenkin menettää merkityksensä, ainakin osittain. Muodonmuutosta kuvataan kaikissa teoksissa hyvin eripituisilla aikajäniteillä, mutta kaikissa tapauksissa inhimilli-

nen tietoisuus ei häviä kerralla. Sen sijaan ihmisen ja suden tietoisuudet sulautuvat yhteen, jolloin ihmisille tärkeiden asioiden kuten ihmissuhteiden, inhimillisen ulkomuodon ja moraalien merkitykset hälventyvät:

Kierin lumessa ja nauroin. Tanssin aukealla. Ulvoin, pitkään, kaiken minkä olin pidättänyt. –
– Rauha muistollesi Raakel, minä teen nyt mitä tahdon.

Sielu lepäsi kun ajattelin, että edes kerran olin uskaltanut repiä ja raastaa. Purra kuoliaaksi. Voisin tehdä saman uudelleenkin, ei soimaa omatunto enää.

Vielä kerran päästin kunnan huudon. Sitten aloin suunnitella päivää. (SSN, 99–100.)

Lydia tiesi, ettei hänen pitäisi, kun Salla oli niin sievästi ja pyyteettömästi häntä talvella auttanut, mutta kohteliaita käytöstapoja jylhemmät voimat jylläsivät hänessä. Hänen silmänsä pyöristyivät, hän tiesi tekevänsä tyhmästi. Hän tiesi, että tästä teosta seuraisi metsästysseuran kokoonkutsu ja pesän paljastuminen, mutta – Lydian huulilla liivahti kalsea, hermostunut hihitys – kun pennuilla on aina nälkä... Eikä hän seurannut enää samaa järjenjuoksua kuin ihmiset.

--

Vauva oli kummallisen hiljaa, kun Lydia kuljetti sen suussaan metsän halki pesälleen, mutta kun he alkoivat pentujen kanssa jakaa sitä, se kyllä huusi, hetken. (M, 228.)

Isäsi Ettu on leikannut minusta viimeisenkin ihmisisyyden kahleen ja vapauttanut minut, eikä se hämmästykseni satu eikä pelota minua. -- Nyt tiedän miltä tuntuu tappaa paha ihmisen muodossa, enää on jäljellä minun osani muuttua eläimeksi myös ruumiiltani. Tunnen sudenhurmeen sytkivän minussa samalla kun ihminen valuu minusta lattialle ja minua melkein naurattaa kuinka kohta kasvan kulmahampaita, mustaa turkkia, täysikuuta. Olen astumassa Varjojen Maailmaan. (ROP, 252.)

Kaikissa tapauksissa suden tietoisuus näyttyytyy inhimilliseen kontekstiin nähden sopimattomana: (susi)naiset ovat ihmisyyden päätepysäkillä, inhimillisestä näkökulmasta kukin tarinansa surullisimmassa vaiheessa. Lukijalle on raskasta seurata naisten läheisiä ja heidän menetyksentuskaansa, etenkin kun kaikki eletty kärsimys on kummunnut muiden ihmisten pahuudesta ja maailman epäoikeudenmukaisuudesta. Kuitenkin susien kuvauksista välittyä hervottomuus, innostus ja kepeys. Suden tietoisuuden vallatessa alaa inhimillinen suru menettää merkityksensä, moraalit painonsa ja symbolit arvonsa. Lukijalle tämä eläimellinen, ikään kuin moraalien tuolla puolen oleva tila näyttyy samaan aikaan todella oikeana ja aivan vääränä. Tämä tuottaa teksteihin outoa, ristiriitaista lopputunnelmaa – ihmisenä ei tiedä, pitäisikö naisten puolesta surra vai riemuita.

Ristiriitaisia häiriötunteita ihmislukijalle aiheuttaa myös se, että muodonmuutoksen jälkeen sudet toimivat varsin arvaamattomasti ja omalakisesti. Kun susinaiset muuttuvat lopulta kokonaan susiksi, ovat he täynnä toimijuutta, joka ei välttämättä palvele inhimillisen lukijan näkökulmasta yleviä tavoitteita. Esimerkiksi Raakel ei edes yritä pelastaa itseään, vaan juoksentelee ympäriinsä ja vaikuttaa ajattavan metsästäjiä huvikseen, kunnes lopulta ilmeisen tarkoituksellisesti näyttyytyy ja tulee ammutuksi. Edellä olevassa kuvauksessa Lydia puolestaan tappaa ja syö romaanin päähenkilön Sallan vauvan, joka on luonnon oikukkaasta tahdosta jäänyt ainoksi. Kohtaus on lukijalle hyvin tyrmistyttävä, sillä se esittää sudesta representaation, jollaista on susivihan ja -hysterian näkökulmasta ehdottomasti vältettävä. Silti vauvan kaappaaminen ja syöminen omien pentujen kanssa esitetään suoraan ja ongelmattomasti, mitä se todelliselle sudelle ehkä olisi. Teos loppuu samalla, suorasukaisella tyyliillä:

Lydia lepytteli hätäntyneitä pentujaan lopulla lihalli. Kun pennut olivat uinahtaneet, myös Lydia asettui pesäänsä maate, kiepautti häntänsä pentujensa suojaksi ja pani ruokalevolle. Hänellä ei ollut enää nälkä. Ei, ei tänään, eikä ehkä huomennaakaan, mutta sitä seuraavana päivänä kyllä, ja aina siitä eteenpäin, niin kauan kuin elää saisi. (M, 229.)

Ketun teoksen Rose on susinaisista ainut, jonka toiminta näyttäytyy ihmislukijalle rationaalisempaan. Konkreettisen esiintymisen susi tekee vasta tarinan loppupuolella, kun Rosen tytär Lempi saa ratkaistua äitinsä katoamisen ja löytää viimeisen pahan miehen, joka on osaltaan vastuussa reservaatin tyttöjen ihmiskaupasta ja murhista. Lempin avuksi paikalle saapuneet Patti, Jim Harmaaturkki ja Rosen veljet päästävät miehen menemään, mistä Lempi – ja lukija – tietekin tyrmistyvät. Sudenhahmoinen Rose kuitenkin puuttuu asioiden kulkuun:

Ei pääse seriffi reservaatintarajojen ulkopuolelle, Puukko-Matt tuumasi. Jos suohon työnnetään, ei sieltä löydetä. Saattaa olla että kestää hällä vielä täyden tunnustuksen antaminen, tietysti. Sitä varten on nimettömiä korvenpeittoisia lemmonsilmiä, alastomaan nahkaan valettua vaahtera-siirappia, muurahaispesiä joihin istahtaa, äidinraivokkaita emokarhuja puolustamassa omiaan. Saattaapa tietysti olla, että susi sen syö.

Meehän sisään siitä, Matt tuumasi: Ei ole kaunista katseltavaa tämä.

Ehdin kuitenkin nähdä, kuinka mustaturkkinen peto Pattin vierellä paljasti hampaansa, ulvaisi, ja jännittänyt ruumis loikkasi kohti saalistaan. Kuu-lin Miken tuskanhuudon vetäessäni oven perässäni kiinni. (ROP, 231.)

Vaikka Rosen toiminta vaikuttaa ihmislukijalle täysin ennalta määrättyltä ja ihmisen toiveiden mukaiselta, tekee susi päätöksen kuitenkin itse. Kukaan ei käske tai näytä merkkiä, ja susi olisi voinut jättää surmatyön tekemättä. Katkelmassa näkyy hyvin myös luonnon kostofantasioiden motiivi: Puukko-Matt luettelee spekulatiivisesti asioita, mitä Mikelle voisi käydä reservaatintarajoilla. Susi kuitenkin tekee ”likaisen työn”, ja lukija kokee helpotusta, sillä tuomio tuntuu oikeudenmukaiselta – suden toimijuus siis auttaa lukijaa väkivallan hyväksymiseen liittyvässä moraalisisessa ongelmassa. Vaikka Rosen toiminta on Raakelia ja Lydiaa ennustettavampaa, se kuitenkin herättää lukijassa toisenlaisen häiriön. Lukija kokee todennäköisesti suurta helpotusta ja tyydytystä, koska susi vastaa toivekuvaamme täy-

dellisestä sudesta – villistä ja voimakkaasta, mutta kuitenkin hallittavassa olevasta eläimestä. Tällainen inhimillisten motiivien ja suden roolin yhteen kietoutuminen ja siitä koitunut huojennus on sekin eräänlaista diffraktiota, joka tuo esiin toiveemme tietynlaisesta sudesta. Näissä toiveissa kaikuu ihmisyys; tunteemme, halumme ja moraaliset periaatteemme, joita susi – jos ymmärtäisikin – tuskin kokisi velvollisuudekseen täyttää.

HÄIRIÖ MIESIHMISKESTEISTEN VALTASUHTEIDEN MAAILMASSA

Olen edellä pyrkinyt osoittamaan, kuinka ihmissusi-aihelman uudelleenkirjoitukset kutsuvat aktiivisesti lukijaa eroille herkkään, diffraktiiviseen uudelleenluentaan. Diffraktiivisen ajattelun näkökulmasta ihmissusikuvaukset ovat keskenään samalla taa-juudella, mutta tuottavat kuitenkin häiriötä, mikäli niitä luetaan tiettyjen, ei-ihmiskeskeisten teorioiden läpi. Syntyvien diffraktiokuvioiden merkitys tarkentuu, kun ne tuodaan ekofeministisen ajattelun piiriin, jossa ne asettuvat suhteessa vallitsevaan (miehiseen) valtaparadigmaan – ihmiskeskeisen symboliikan sijasta ihmissusiaiheesta tulee ekofeministinen ja posthumanistinen motiivi. Kuten Birkeland (1993) esittää, ekofeminismi näkee ongelmien lähteen androsentrismille ja hierarkkisille dualismeille rakentuvassa valtaparadigmassa. Tätä purkamalla lieviytyvät paitsi ihmiskeskeisyyden aiheuttamat ongelmat, myös sosiaalinen, taloudellinen ja sukupuoleen perustuva eriarvoisuus. Ekofeminismi siis pyrkii kokonaan *vallan tuolle puolen*. (Birkeland 1993.) Tässä käsitellyt romaanit eivät suoraan tarjoa ratkaisuja siihen, miten tuolle puolen päästään. Ne kuitenkin näyttävät, miten valtavan määrän sekä inhimillistä että ei-inhimillistä kärsimystä hallinnan pakko tuottaa. Seuraukset eivät koske vain naisia, eläimiä ja luontoa: romaaneissa miehet esitetään pääosin hyvin epäedullisessa valossa. Tiukkarajaiset luokittelut määrittävät myös hallitsevaa osapuolta, mikä tuottaa ongelmia miessukupuolen representaation ja sen seurausten kannalta. Tämä heijastuu myös teoreettiseen lähestymistapaan: ekofeminismiä on kritisoitu taipumuksesta essentialismiin (Li 1993), ja tietyllä tapaa aineistoni korostaa tätä piirrettä – uskoakseni tarkoituksellisesti.

Ekofeministisenä ja posthumanistisena motiivina ihmissusaihelma jäljittää ja paljastaa valtasuhteita, joista emme aina ole edes tietoisia. Tämä näkyy erityisesti silloin, kun tutkimme ihmissusikuvauksia diffraktiota aiheuttavina pintoina: Jos sudet eivät toimikaan inhimillisen lukijan odotusten mukaan, niiden tekemiset tuntuvat oudoilta, jopa tyrmistyttäviltä. Jos taas toimivat, koemme helpotusta ja tyydytystä. Ihmisyyttä rakentavista symboleista luopuminen ja susien toimijuudelle altistuminen *häiritsevästi* paljastaa inhimilliset fantasiamme, joita kohdistamme susiin ja luontoon laajemminkin. Häiriön kautta ihmissusaihelma tuo esiin sen, kuinka kiihkeästi kaipaamme luontoa ja sen villeyttä, mutta samaan aikaan koemme tarvetta kontrolliin.

Asettamalla suden naisen rinnalle ja kuvaksi teokset eivät sorru perinteiseen antropo- tai zoomorfismiin (vrt. Rojola 2016), vaan pikemmin problematisoivat koko dualismeille rakentuvan ajatte-

lumme. Ehkä juuri siksi diffraktiivinen ajattelu on haastavaa: kun kyseenalaistamme yhden jaon kurkottamalla rajan yli, kaatuu toinen, sitten kolmas ja niin edelleen, kunnes löydämme itsemme keskeltä outoja ja muuttuvia kuvioita, joita emme enää voikaan hallita. Antautumalla näille häiriöille voimme oppia toiseudesta, ja samalla itsestämme (vrt. Aaltola 2013). *Rose on poissa* kiteyttääkin proosan kielellä sen, mitä voimme teoretisoida diffraktiivisen ajattelun kautta: ”se mikä tapahtuu sudelle, tapahtuu myös ihmiselle” (ROP, 63).

FM Milka Siponkoski toimii väitöskirjatutkijana Jyväskylän yliopistossa. Tutkimuksessaan hän selvittää diffraktiivisen lukemisen mahdollisuuksia posthumanistisen ja ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen menetelmänä. Päätoimisesti hän toimii kotoutumiskouluttajana ja suomen kielen opettajana yksityisellä opetusalla.

KIRJALLISUUS

PRIMAARILÄHTEET

Alasalmi, Päivi 2000. *Metsäläiset* [=M]. Jyväskylä: Gummerus.
Kettu, Katja 2018. *Rose on poissa* [=ROP]. Helsinki: WSOY.

Rotko, Tuula 1998. *Susi ja surupukuinen nainen* [=SSN]. Helsinki: Tammi.

SEKUNDAARILÄHTEET

Aaltola, Elisa (2013) Lopuksi. Kohti eläintä. Teoksessa Aaltola, Elisa & Koskinen, Johanna (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Helsinki: Gaudeamus, 279–289.
Aholainen, Katri (2020) Diffraktiivinen luenta Yrjö Kokon Laulujoutsenesta ja valokuvan ei-inhimillisyydestä. Teoksessa Hyttinen, Elsi & Lummaa, Karoliina (toim.) *Sotkuiset maailmat: Posthumanistinen kirjallisuudentutkimus*. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuuri, 179–206.
Andersson, Rani-Henrik & Henriksson, Markku (2010) *Intiaanit. Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen historia*. Helsinki: Gaudeamus.
Barad, Karen (2007) *Meeting the Universe Halfway: Quan-*

tum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning. Durham: Duke University Press.
-- (2019 [2003]) Posthumanistinen performatiivisuus: Kohti ymmärrystä siitä, miten materia merkityksellistyy. Teoksessa Nauha, Tero, Arlander, Annette, Järvinen, Hanna & Porkola, Pilvi (toim.) *Performanssifilosofiaa: esitysten, esiintymisten ja performanssifilosofiasta performanssijatteluun*. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. Suomentanut Anette Arlander. <https://nivel.teak.fi/performanssifilosofiaa/posthumanistinen-performatiivisuus-kohti-ymmarrysta-siita-miten-materia-merkityksellistyy/> (haettu 12.5.2022).

- Birkeland, Janis (1993) Ecofeminism. Teoksessa Greta Gaard (toim.) *Ecofeminism. Women, Animals, Nature*. Philadelphia: Temple University Press, 13–59.
- Coetzee, Azille & Du Toit, Louise (2017) Facing the Sexual Demon of Colonial Power: Decolonising Sexual Violence in South Africa. *European Journal of Women's Studies* 25:2, 1–14.
- Enbridge Inc. (2019) Line 3 Replacement Project. *Enbridge Inc.* <https://www.enbridge.com/projects-and-infrastructure/public-awareness/minnesota-projects/line-3-replacement-project> (haettu 27.4.2022).
- Geerts, Evelien & van der Tuin, Iris (2016) Diffraction & Reading Diffractively. *New Materialism*. 27 July. <https://newmaterialism.eu/almanac/d/diffraction.html> (haettu 12.5.2022).
- Gill, Jerry H. (2002) *Native American Worldviews. An Introduction*. New York: Humanity Books.
- Hiedanpää, Juha (2014) Susikonflikti ihmisen ja luonnon myyttisenä erottajana. Knuutila, Seppo & Piela, Ulla (toim.) *Ympäristömytologia*. Helsinki: SKS, 375–392.
- Iovino, Serenella & Oppermann, Serpil (2014) Introduction: Stories Come to Matter. Teoksessa: Iovino, Serenella & Oppermann, Serpil (toim.) *Material Ecocriticism*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 1–17.
- Järvinen, Antero (2000) *Ihmiset ja eläimet: "humanistin eläinikirja"*. Helsinki: WSOY.
- Kallas, Aino (1995) *Reigin pappi. Barbara von Tisenhusen. Sudenmorsian*. Helsinki: Otava.
- Karkulehto, Sanna, Koistinen, Aino-Kaisa, Lummaa, Karoliina & Varis, Essi (2020) Reconfiguring Human, Nonhuman and Posthuman Striving for More Ethical Cohabitation. Karkulehto, Sanna, Koistinen, Aino-Kaisa, & Varis, Essi. (toim.) *Reconfiguring Human, Nonhuman and Posthuman in Literature and Culture*. New York & London: Routledge, 1–19.
- Kettu, Katja, Koutaniemi, Meeri & Seppälä, Maria (2016) *Fintiaanien mailla*. Helsinki: WSOY.
- Kilpinen, Pekka (2002) *Ihmissudet. Asiakirjoja ja kertomuksia*. Yliopistopaino: Helsinki
- King, A. E. (2017) Intersectionality and the Changing Face of Ecofeminism. *Ethics & the Environment* 22:1, 63–87.
- Kurvet-Käosaar, Leena & Rojola, Lea (toim.) (2011) *Aino Kallas: Negotiations with Modernity*. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Laitinen, Kai (1995) *Aino Kallaksen mestarivuodet: tutkimus hänen tuotantonsa päälinjaustoista ja taustasta 1922–1956*. Helsinki: Otava.
- Lappalainen, Päivi (1992) Jotakin vanhaa, jotakin uutta. Naisen subjektiviteetin rakentuminen L. Onervan Mirdjassa ja Aino Kallaksen Sudenmorsiamessa. Teoksessa Onnela, Tapio (toim.) *Vampyyrinainen ja Kenkkuinnien sauna: suomalainen kaksikymmenluku ja modernin mahdollisuus*. Helsinki: SKS, 151–168.
- Leppälahti, Merja (2006) Vironsusia Suomen maisemassa: Ihmissusi uskomusperinteessä ja kaunokirjallisuudessa. *Sananjalka* 48:1, 85–100.
- Li, Huey-li (1993) A Cross-Cultural Critique of Ecofeminism. Teoksessa Gaard, Greta (toim.) *Ecofeminism: Women, Animals, Nature*. Philadelphia: Temple University Press, 272–294.
- Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (2016) Johdanto: Mitä posthumanismi on? Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 13–32.
- Lähdesmäki, Heta (2020) *Susien paikat: Ihminen ja susi 1900-luvun Suomessa*. Jyväskylän yliopisto: Nykyculttuuri.
- Melkas, Kukku (2008) Apokalypsista uuteen luonnonjärjestykseen. Aino Kallaksen ”Pyhän joen kosto” ekologisenä kannanottona. Lahtinen, Toni & Lehtimäki, Markku (toim.) *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Helsinki: SKS, 136–155.
- (2006) *Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa*. Väitöskirjatutkimus. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1063. Helsinki: SKS.
- Metsvahi, Merili (2001) Werwolfprozesse in Estland und Livland im. 17. Jahrhundert. Zusammenstöße zwischen der Realität von Richtern und von Bauern. Teoksessa Beyer, Jürgen & Hiimäe, Reet (toim.) *Folklore als Tatsachenbericht*. Tartu: Sektion für Folkloristik des Estnischen Literaturmuseums, 175–184.
- Moraru, Christian (2001) *Rewriting: Postmodern Narrative and Cultural Critique in the Age of Cloning*. Albany: State University of New York Press.
- NIMMIWG = National inquiry into missing and murdered indigenous women and girls (2019) Reclaiming Power and Place: The Final Report of the National Inquiry into Missing and Murdered Indigenous Women and Girls. Volume 1a. https://www.mmiwgffada.ca/wp-content/uploads/2019/06/Final_Report_

- Vol_1a-1.pdf (haettu 12.5.2022).
- Orjala, Kati (2001) *Tuula Rotkon Susi ja surupukuinen nainen tekstien dialogissa*. Kirjallisuuden pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9071/korjala.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (haettu 12.5.2022).
- Plumwood, Val (1994) *Feminism and the Mastery of Nature*. London & New York: Routledge.
- Rojola, Lea (2016) Hänen olivat täytetyt linnut. Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 130–154.
- (2013) Kun metafora tulee lihaksi. Aino Kallaksen Sudenmorsiamen susi ja antropologinen kone. Teoksessa Rossi, Riikka & Isomaa, Saija (toim.) *Kirjallisuuden naiset: Naisten esityksiä 1840-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: SKS, 229–253.
- (1992) "Konsa susi olen, niin suden tekojakin teen." Uuden naisen uhkaava seksuaalisuus Aino Kallaksen Sudenmorsiamessa. Teoksessa Onnela, Tapio (toim.) *Vampyyrinainen ja Kenkuinniemen sauna: Suomalainen kaksikymmenluku ja modernin mahdollisuus*. Helsinki: SKS, 132–150.
- Rojola, Lea (toim.) (1999) Suomen Kirjallisuushistoria 2: *Järkiuskosta vaistojen kapinaan*. Helsinki: SKS.
- Samola, Hanna (2019) Hukan jäljillä. Susi- ja ihmissusi-kuvausten intertekstit suomalaisissa 2010-luvun romaaneissa. Teoksessa Arminen, Elina & Lehtimäki, Markku (toim.) *Muistikirja ja matkalaukku: Muotoja ja merkityksiä 2000-luvun suomalaisessa romaanissa*. Helsinki: SKS, 276–300.
- Tikkanen, Jouni (2019) *Lauma: 1880-luvun lastensurmat ja susiviha Suomessa*. Helsinki: Otava.
- Udén, Maria K. (2018) *The Novel Feminist Diffraction Concept. Its Application in Fifty-one Peer Reviewed Papers. Research report*. Luleå: Luleå University of Technology.
- Utriainen, Terhi (2015) Lumottuja naisruumiita ja jumalallisia naisia. Uskontotiede haastaa Luce Irigarayn. Teoksessa Ahonen, Johanna & Vuola, Elina (toim.) *Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä*. Helsinki: SKS, 55–81.
- Valkeakari, Tuire (2021) Katja Kettu's *Rose on poissa* as Transcultural Trauma Fiction. *Critique: Studies in Contemporary Fiction* 62:3, 269–284.
- Vuorikuru, Silja (2012) *Kauneudentemppelin ovella: Aino Kallaksen tuotanto ja raamatullinen subteksti*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Warren, Karen J. (2000) *Ecofeminist Philosophy: A Western Perspective on What It Is and Why It Matters*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Yakushko, Oksana (2018) Witches, Charlatans, and Old Wives: Critical Perspectives on History of Women's Indigenous Knowledge. *Women & Therapy* 41:1–2, 18–29.

THE DEEDS OF WOLVES – OTHERNESS, METAMORPHOSIS AND NON-HUMAN AGENCY IN THREE CONTEMPORARY FINNISH NOVELS

In this paper I discuss three Finnish novels that rewrite a story from the classic Finnish novel *Sudenmorsian* (1928) by Aino Kallas. Tuula Rotko's *Susi ja surupukuinen nainen* (1998), Päivi Alasalmi's *Metsäläiset* (2000) and Katja Kettu's *Rose on poissa* (2018) renew the mythical werewolf narrative, that Kallas created in her original story. By doing so, these novels bring the werewolf narrative into a new era. As Rotko's, Alasalmi's and Kettu's novels simultaneously underline the questions about gender and the meaning of non-human nature, they can be characterized as ecofeminist literature. I analyze these texts within ecofeminist and posthumanist frame, from the viewpoints of Otherness and Othering. As a method, I use diffractive reading, with a focus on mapping disturbances in the human-centered picture of reality. At the heart of the analysis is the werewolf motif that appears in in all the novels considered in this paper. Through diffractive reading, the werewolf motif evolves into a broader, boundary-crossing ecofeminist motif.

KEYWORDS: DIFFRACTIVE READING, ECOFEMINISM, POSTHUMANISM, REWRITING, WEREWOLF NARRATIVE

”Mä koen että naisellehan se on taivas.”

ALASTOMAN SUOMEN NAISKÄYTTÄJIEN NAUTINNOT

Maria Vihlman

Artikkelissa kartoitetaan naiskäyttäjien nautintoja *Alastonsuomi.com*-alustalla, jota määrittää käyttäjäkunnan miesvoittoisuus, toimintakulttuurin miesvaltaisuus ja digitaalisille tiloille tyypillisesti jopa ajoittainen naisvihamielisyys. Haastatteluihin pohjaavan empiirisen tarkastelun keskiössä on paitsi kysymys siitä, mistä *Alastoman Suomen* naiskäyttäjät alustaa käyttäessään nauttivat myös kysymys siitä, miten nämä nautinnot tulevat mahdollisiksi. Keskeisimmiksi mielihyvän lähteiksi nousevat sosiaalisuuden, seksuaalisuuden ja itserepresentaation nautinnollisuus, jotka mahdollistuvat yhtäältä sivuston tarjoaman kelpaavuuden kokemuksen ja toisaalta oman toiminnan kontrolloinnin kautta. Analyysi osoittaa, että alustan miesvaltaisuus ja -voittoisuus sekä tuottavat naiskäyttäjien nautintoja että uhkaavat niitä. Artikkelissa esitetään, että feministinen keskustelu, jossa huomio suunnataan yhtä aikaa naisten seksuaalisuuteen liittyviin nautintoihin ja vaaroihin ilman keskinäistä poissulkevuuutta, on edelleen ajankohtainen.

AVAINSANAT: DIGITAALISUUS, NAISKÄYTTÄJÄT, NAUTINTO, NAUTINNON EHDOT, SEKSUAALISUUS

Koska kuten mä aiemminkin sanoin, sehän on naisten taivas, mä koen että siellä on 80 prossaa miehiä, 10 prossaa naisia ja 10 prossaa pareja, ja se on. Naiset saa ihailua, ne saa ihan hulluna kommentteja koska sukupuolijakauma on niin vääristynyt siellä, ja naiset saa kehua ja itseluottamusta ja se on, mun mielestä kaikkien Suomen naisten pitäisi liittyä sinne koska joku varmasti tykkää susta, ja tosi paljon tykkääkin, olitpa minkä näkönen tahansa. (H30.)

Yllä olevassa haastattelukatkelmassa K-18-kuvagalleriana tunnetun *Alastonsuomi.com*-alustan naiskäyttäjät kuvailee kokemustaan siitä, mitä sivusto naisille tarjoaa. Digitaaliset tilat ja paikat ovat ol-

leet jo ennen koronapandemiaa olennaisen tärkeitä eroottiselle itseilmaisulle, oman seksuaalisuuden tutkailulle ja määrittelylle, seksiin liittyville nautinnoille sekä merkityksellisten ihmissuhteiden luomiselle ja ylläpidolle (ks. esim. Tiidenberg & Van der Nagel 2020). Pitkään on keskusteltu myös digitaalisiin sisältöihin sisältyvistä riskeistä sekä näiden sukupuolittuneisuudesta. Tytöt ja naiset kohtaavat verkossa haittoja, jotka kytkeytyvät naissukupuoleen ja etenkin naiseuden ja seksuaalisuuden risteykseen. (Esim. Jane 2017; Plan International 2020; Van Der Wilk 2018.)

Alaston Suomi ei ole millään mittarilla arvioituna erityisen naisystävällinen alusta. Sitä käyttävät naiset kohtaavat vastaavaa epäasiallista kohtelua kuin

muuallakin netissä ja vieläpä lähtökohtaisesti seksuaalisoituneessa kontekstissa. Miten on siis mahdollista, että sivusto voi samaan aikaan olla myös mielihyvää ja nautintoja tarjoava taivas nimenomaan naiskäyttäjille? Empiirisessä artikkelissani pyrin ymmärtämään tätä ristiriitaa analysoimalla, mistä *Alastoman Suomen* naiskäyttäjät alustaa käyttäessään nauttivat ja miten nämä nautinnot tulevat mahdollisiksi.

Naiskäyttäjien nautintoa luotaavassa tarkastelussani paikannun sukupuolen, seksin, nautinnon ja vaaran suhteita käsittelevien feminististen seksikeskusteluiden pitkään perinteeseen. Carole S. Vance peräänkuulutti urauurtavan, vuonna 1984 ilmestyneen *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*-antologian esipuheessaan ymmärrystä naisten seksuaalisuuden monitahoisuudelle. Huomiota tulee kiinnittää paitsi seksuaalisuuteen liittyviin uikiin myös seksuaalisuuden ja seksin tarjoamiin nautintoihin ja toimijuuden mahdollisuuksiin. Vancen näkemys nautintoihin keskittymisen tärkeydestä oli vahvasti seksuaalipoliittinen. Hänen mukaansa tavat, joilla naiset kussakin ajassa elävät todeksi nautintojaan, voivat sisältää vihjeitä ja tienviittoja kohti seksuaalisesti oikeudenmukaisempia tulevaisuuksia. (Mt., 3; ks. myös brown 2019.) Esitän, että Vancen ja kumppaneiden vuosikymmenten takaiset ajatukset ovat edelleen puhuttelevia ja ajankohtaisia, vaikka tarkastelun konteksti on ajaltaan ja paikaltaan aivan toinen.

KONTEKSTI JA KATSE

Konteksti, jossa naisille mahdollistuvia nautintoja artikkelissa tarkastellaan, on suomalainen kuvapalvelu *Alastonsuomi.com*. Vuonna 2007 perustetun ja alkujaan IRC-gallerian pohjalta mallinnetun *Alastoman Suomen* ideana on olla ”astetta rohkeampi kuvagalleria, jossa voi julkaista kuvia, joita muihin gallerioihin ei välttämättä hyväksytä” (*Alastonsuomi.com* 2023). Tätä kirjoitettaessa alustalla on yli 127 000 käyttäjätillä, noin 1,2 miljoonaa ladattua kuvaa ja 2,3 miljoonaa kuukausittaista sivustovierailua (*Alastonsuomi.com* 2023). Sivustoa voi käyttää erilaisiin tarkoituksiin, kuten usein varsin suorasukaisesti seksuaalisten kuvien ja videoiden katseluun, oman materiaalin julkaisuun, keskusteluun sekä kontak-

tien solmimiseen. Alustalla toimitaan pääosin nimimerkillä ja tunnistetietoja häivyttäen. Sivuston käyttö ei vaadi rekisteröitymistä, mutta maksuton rekisteröityminen avaa lisätoimintoja, kuten mahdollisuuden kommunikoida muiden käyttäjien kanssa. Maksullisen VIP-jäsenyyden ostaneille toiminnallisuudet ovat laajemmat kuin maksuttomassa versiossa.

Rakennan tarkasteluani feministisistä ja queer-näkökulmista ammentavan seksuaalisuudentutkimuksen sekä nautinnosta seksologian, seksuaalioikeuksien ja aktivismin kentillä käytävien keskusteluiden varaan (Berlant & Warner 1998; brown 2019; Ford ym. 2019; Gruskin ym. 2019; Paasonen 2018; Rubin 2006/1984; Vance 1985). Artikkelellä on osa laajempaa tutkimuskokonaisuutta, jossa hyödynnän digitaalista etnografiaa (Light, Burgess & Duguay 2018; Markham 2020; Markham & Gammelby 2018; Östman & Turtiainen 2016). Olen haastatellut 31 *Alaston Suomi* -käyttäjää vuosina 2020–2021 ja tehnyt havainnointia alustalla (ks. myös Vihlman 2022; Sundén ym. 2022; Paasonen ym. 2023). Tutkimus on läpäissyt eettisen ennakoarvioinnin.

Luen tutkimusmateriaaliani virtaavan lukutavan kautta (Markham & Gammelby 2018) tarkastellen sitä, miten digitaalisessa ja alati muuttuvassa alustatilassa tietyt toimimisen, kokemisen ja koetusta kertomisen tavat toistuvat ja kaavoittuvat (ks. myös Vihlman 2022, 22–23). Virtaava lukeminen on analyttisesti selektiivistä: se, millaisiin toistuvuuksiin, merkityskiteymiin tai hiljaisuuksiin huomio kiinnittyy, ei ole sattumanvaraista. Olen jo haastatteluissa kysynyt *Alastomassa Suomessa* koetusta mielihyväästä ja nautinnosta haasteiden ja haavoittuvaisuuksien ohella. Tätä artikkelia työstäessäni olen lukenut ja uudelleenlukenut litteraatioita, havainnoinut sivustoa, piirtänyt käsitekarttoja ja palannut kartoista takaisin litteraatioihin ja havainnointimateriaaleihin nimenomaan nautintoa ja sen mahdollisuuksia koskevien huomioiden ja kysymysten ohjaamana. Artikkelellä on tulosta siitä havaintojen kokonaisuudesta, joka minulla on ollut sen kirjoitushetkellä saatavilla ja näkökulma on väistämättä osittainen (vrt. Haraway 1988).

Haastattelemistani *Alastoman Suomen* käyttäjistä 16 määritteli avoimessa kysymyksessä sukupuolensa naiseksi tai nainen/muu-akselille, ja artikkelissani

keskityn analysoimaan nimenomaan näiden henkilöiden haastatteluvastauksia. Haastattelemani naiskäyttäjät ovat tärkeimpiä ajattelukumppaneitani. Nautinnosta ja sen mahdollisuuksista puhuessaan he tutkivat ja analysoivat kokemuksiaan ja havaintojaan tehden nautintoa ymmärrettäväksi, käsitteellistettäväksi ja kerrottavaksi. Pyrin tekemään tätä prosessia näkyväksi runsaalla haastattelulainausien käytöllä kantaen samalla vastuun siitä, että tähän kirjattu tarina on kuitenkin minun sommitelmani. Naiskäyttäjät eivät aiheen arkaluontoisuuden vuoksi voi esiintyä omalla nimellään, ja teen osaltani kaikkeni heidän identiteettinsä suojaamiseksi. Haastateltavia ei tekstissä yksilöidä muutoin kuin haastattelutunnuksen (H + juokseva numero) avulla.

Haastattelukutsullani olen tavoittanut naiskäyttäjii, joista moni on keskimääräistä sitoutuneempi *Alastomaan Suomeen*, joille seksuaalisuuteen liittyvät teemat ovat tavalla tai toisella tärkeitä ja jotka ovat kokeneet tutkimukseen osallistumisen mahdolliseksi ja kutsuvaksi. Haastatellut ovat syntyneet 1970–1990-luvuilla. Kuusi heistä määrittää itsensä avoimessa vastauksessa bi- tai pansukupuuliseksi, neljä heteroksi, ja loput kuusi eivät solahda tutuimpiin eroottisen viehtymyksen lokeroihin (esim. ”kinky”, ”bi-utelias”, ”muu kuin hetero”). Kenenkään haastateltavan viehtymys ei kohdistu yksinomaan naisiin. Haastateltavat ovat toimineet alustalla eripituisia aikoja (muutamasta kuukaudesta useisiin vuosiin) ja käyttävät tai ovat käyttäneet alustaa erilaisin tavoin: osa harvemmin, osa useammin, osa materiaalia julkaistakseen ja selaillakseen, osa tuttuja tavataksaan ja sosiaalisia verkostoja rakentaakseen, osa seksiseuraa hakeakseen – ja osa kaikin mainituin tavoin.

Artikkeli etenee siten, että aluksi kontekstuaalisoin tutkimustani hieman tarkemmin pohtimalla *Alastoman Suomen* erityisyyttä sukupuolittuneena nautintojen areenana. Tämän jälkeen suuntaan katseeni siihen, mistä naiskäyttäjät nauttivat alustaa käyttäessään. Seuraavaksi selvitan, mikä tekee naiskäyttäjille merkitykselliset nautinnot mahdollisiksi. Artikkelin päättää pohdinta nautintojen muodoista, ehdoista ja analyttisen tarkastelun tarpeesta.

NAISTEN AMBIVALENTTI TAIVAS – ALASTON SUOMI SUKUPUOLITTUNEENA TILANA

Alastoman suomen naiskäyttäjien kokemukset tahtaavat korostuneen binäärisesti sukupuolittuneessa alustatodellisuudessa, jossa nais- ja mieskäyttäjien toiminnan tilat ja mahdollisuudet asettuvat eri tavoin. Kaksinapainen sukupuoli on *Alastomassa Suomessa* toimijanasema, johon käyttäjän on asetettava, halusi tai ei. Käyttäjätili on mahdollista luoda joko naisena, miehenä tai parina (viimeksi mainittu vaihtoehto ovat nainen-mies, nainen-nainen ja mies-mies). Sukupuolijärjestyks ei ole neuvottelukysymys, vaan rekisteröitymissivulla todetaan yksiselitteisesti, että ”[v]äärän sukupuolen asettaminen johtaa välittömään tunnuksen hylkäykseen” (*Alastonsuomi.com* 2023; binääriä haastavasta kehollisuudesta alustalla, ks. Vihlman 2022, 29). Toisten käyttäjien kuvia on mahdollista myös selata sukupuolen perusteella, ja moni haastateltavista kertoi näin tekevänsäkin.

Alastomassa Suomessa kaksinapaiseen sukupuolijärjestyksen asettuminen toimii käyttäjän ymmärrettävyyden ehtona (ks. Butler 2006/1990). Tämä määrittää perustavanlaatuisesti alustan tilallisuutta. Doreen Massey (1994) lähestyy tilaa ja paikkaa sosiaalisina, aikaan sidottuina prosesseina. Tila järjestyy sosiaalisesti ja järjestää sitä, millainen sosiaalisuus tilassa on mahdollista. Masseyen ajatuksia voidaan soveltaa digi- ja hybriditiloihin: yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja paikalliset valtasuhteet ja ymmärrykset sukupuolesta nivoutuvat osaksi verkkosivustojen ja alustojen käytäntöjä ja tiloissa toimimisen mahdollisuuksia. Sukupuolta koskevat käsitykset eivät ole yksiselitteisiä vaan voivat samanaikaisesti vetää hyvinkin erilaisiin suuntiin. *Alaston Suomi* voi mieltä yhtäältä edistykseksi esimerkiksi siinä, miten se tarjoaa naiskäyttäjille muuta yhteiskuntaa laveampaa tilaa seksuaaliseen toimijuuteen, ja toisaalta ”kivikautiseksi” vanhakantaisissa sukupuoliroolituksissaan, joissa ”naiset ovat tällaisia ja miehet ovat tällaisia ja sitten tästä intellään jatkuvasti” (H16).

Alastomassa Suomessakin sukupuoli on paitsi yksilöllinen ja eletty myös kauttaaltaan niin alustan kuin yhteiskunnankin rakenteisiin kietoutuva ilmiö. Sukupuoli järjestää sivuston tilallisuutta

merkittävästi sekä infrastruktuurin eli käytännössä alusta-arkkitehtuurin tasolla (vrt. Wilson 2016) että sivustolla tapahtuvassa arkisessa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Eri tavoin sukupuolitetuille toimijoille avautuu näin erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Vaikka en haastatteluissa kysynyt asiasta suoraan, suuri osa haastateltavista sukupuoleen katsomatta alkoi spontaanisti pohtia *Alastoman Suomen* sukupuolittuneisuutta ja ennen kaikkea sitä, mitä alustan käyttö eri sukupuolille merkitsee. Keskeinen ymmärrys oli se, että *Alaston Suomi* on varsin erilainen paikka nais- ja mieskäyttäjille. Erään haastateltavan sanoin:

Esimerkiksi ite oon cis-naisena saanu tai saan hyvin paljon kommentointia, ja sitten kun on keskusteltu joittenki miesoletettujen kanssa ja heiltä tulee se että ei he oikeestaan saa kommentteja, tai he saa vaan sillon jos he ikään kun laittaa ensin sen kommentin, että heille sitten vastataan. Siinä mielessä aattelen että siinä on varmasti eroo. (H24.)

Haastatteluissa nousi olennaiseksi ennen kaikkea kysymys siitä, mitä käyttäjäkunnan määrällisesti ja tarpeiden suhteen epätasainen sukupuolijakauma alusta-arjessa merkitsee. *Alaston Suomi* nähdään tilana, jossa ”naisten arvo on noussut arvoon arvaamattomaan, koska tuolla on niin hirveesti heteromiehiä jotka ovat seurahaussa, versus seuraa etsiviä naisia” (H16). Tämä johtaa naisia etsivien miesten keskinäiseen kilpailuasetelmaan, jossa ”miesten pitää olla niitä, joitten pitää yrittää erotuu joukosta, ja saada ees joltakin se huomio”, minkä haastateltava arvioi olevan miehille jopa ”murskaavaa” (H9). Haastateltavat jakoivat ymmärryksen siitä, että naiskäyttäjät saavat alustalla enemmän huomiota, ihailua, kontakteja ja halutessaan seuraa – eli asioita, joita miltei kaikki käyttäjät sukupuoleen katsomatta kertoivat kaipaavansa ja joita etenkin mieskäyttäjät jäivät vaille.

Virallisia tilastoja käyttäjien sukupuolijakaumasta ei ole saatavilla, mutta haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että käyttäjäkunta, kuten myös sivuston käyttökulttuuri, on sekä miesvoittoinen että miesvaltainen. Miesvoittoisuudella viitataan tässä mieskäyttäjien huomattavasti naiskäyttäjää suurem-

paan määrään. Miesvaltaisuudella puolestaan viitataan alustalla toimimisen tapoihin ja *Alastomassa Suomessa* tavalliseen miehiseksi määrittyvään, lähdekohtaisesti aloitteelliseen ja usein myös seksuaalisesti ronskiin ja rajoja koettelemaan puheenparteen. Haastateltavat sukupuoleen katsomatta olivat keskimäärin sitä mieltä, että joidenkin mieskäyttäjien epäasiallinen, rajoja rikkova ja jopa naisvihamielinen toiminta aiheuttaa merkittäviä haittoja kaikille sukupuolille. Vaikka myös osa haastatteleistani mieskäyttäjistä kertoi saaneensa ei-toivottua huomiota toisilta mieskäyttäjiltä, mieskäyttäjien ei-toivotun viestinnän haitat kasautuivat naiskäyttäjille.

Naiskäyttäjien kokemat haitat olivat moninaisia: ei-toivottuja viestejä, joissa lupaa ei kysytä ja ”ei kunnioiteta sen toisen tahtoa” (H29), ”tyhjämpäiväistä läähätystä” (H11), alatyyliseksi koettuja kommentteja, miehiä, jotka odottavat että ”tämän alustan on nyt hoidettava minulle äkkiä parittelukumppani” (H16), ”liian sitkeitä miehiä” (H31), joilta saa osakseen jankkaamista ja painostusta, stalkkausta ja varsin vakaviakin rajanylityksiä sekä virtuaalisissa että livetilanteissa. Vaikka huonosti käyttäytyvien mieskäyttäjien joukko ei välttämättä ole kooltaan valtavan suuri, sen merkitys korostuu sivustolla, jossa tullaan ymmärrettäväksi nimenomaan sukupuolen kautta ja muita tunnistetietoja häivyttäen. Artikkelia varten haastateltujen naiskäyttäjien joukko ei ole valikoitunut siten, että he olisivat välttyneet mieskäyttäjien tekemiltä rajanylityksiltä. Vakavistakin kielteisistä kokemuksista huolimatta *Alaston Suomi* saattoi olla haastateltaville nautinnollinen ja merkityksellinen.

RIISUTUN NAUTINNON LÄHTEITÄ

Mielihyvä ja nautinto, siis parhaimmillaan mun mielestä siellä on, kun kohtaa ihmisten kanssa ja keskustelee ja siitä heti lähtökohtaisesti on jo tosi paljon riisuttu, jostain tabukerroksesta mikä muissa yhteyksissä jos ihmisten kanssa juttelee, on. Ehkä se, ja niin, nyt mulle tuli sellanen olo että oonks mä jotenkin vähätelly sitä seksuaalista lausta mikä siinä varmasti ilmiselvästi on, ehkä mä halusin korostaa sitä että se ei ehkä oo niin iso asia [nauraa] myöskään. Mutta toki siis, ja ylipäättänsä mutkaton seksistä puhuminen ja seksin näke-

minen ja muu, onhan se nautinnollista itessään. Siinä ei oo jotain, häpeän kerrosta tai muuta mikä pitäis ensin selättää tosi monessa muussa asiayhteydessä jos kävis samoja keskusteluja. (H16.)

Alastomassa Suomessa kehollisuus, seksi ja mielihyvä kietoutuvat toisiinsa, ja sivusto tarjoaa paikan monenlaisille nautinnoille tai vähintäänkin nautinnon tavoittelulle. Mielihyvä ja ruumiillinen nautinto ovat olennaisia inhimillisen elämän osa-alueita ja toiminnan motivaattoreita (esim. Nummenmaa & van Dillen 2021). Suhde nautintoon ei kuitenkaan ole kulttuurisesti mitenkään yksiselitteinen. Nautinnon tavoittelu, joka ei suoraan ole valjastettavissa minkään suuremman hyvän palvelukseen, on tyypillisesti nähty vähempiarvoisena kuin tervehkiseksi määrittävä tehokas puurtaminen (ks. esim. Mannevuori 2020). Toisaalta se, mistä kukakin nauttii, on nähty hyvinkin olennaisena ja jopa kokonaisvaltaisesti ihmisen identiteettiä määrittävänä. Erityisen epäilyttävinä ovat näyttäneet sellaiset seksuaalisen mielihyvän muodot, jotka asettuvat yksityisen piirissä tapahtuvan vaniljaisen ja monogaamisen cisheteropenetraation ulkopuolelle. (Rubin 2006/1984.)

Luvun alussa lainattu haastateltava kuvaa, miten alustan tarjoama mahdollisuus mutkattomaan seksistä puhumiseen, seksin näkemiseen ja muuhun on ”nautinnollista itessään”. Haastateltavien puheessa nautinto näyttää avoimuutena kehollisuuden, aistillisuuden ja eroottisuuden sekä erilaisten yhteyksien, suhteiden, keskusteluiden ja mahdollisuuksien kokeilulle ja tutkailulle (ks. myös Paasonen 2018). Nautinnon voimallisuus tulee esiin siihen sisältyvässä herkkyydessä, joka osaltaan myös vahvistaa nautintoa: moni haastateltava korostaa sitä, että *Alastomassa Suomessa* he tulevat näkyviin paljaimmillaan, syvimmällä olemuksellaan. Naiskäyttäjät eivät etsi *Alastomasta Suomesta* riskittömyyttä tai täydellistä turvaa vaan mahdollisuutta tulla olevalle eroottisessa, nauttivassa ruumiillisuudessaan, mikä tapahtuu osana sosiaalista tilaa sukupuolittuneine sääntöineen ja toimijanasemineen. Yllä siteeratun osallistujan maininta siitä, miten tabukerros on riisuttu ja häpeän kerros selätetty, piirtää kuvaa paitsi sivustosta myös sen ulkopuolisesta todellisuudesta, jossa niin tabut kuin häpeäkin ovat vahvem-

min läsnä ja nautinnon tila kapeampi.

Haastatelluista naiskäyttäjistä jokainen kertoi saaneensa jonkinlaista nautintoa tai mielihyvää *Alastoman Suomen* käytöstä. Kuten sivuston käyttötottumukset ja sivustolle asetetut toiveet, myös se, mistä haastateltavat sivustolla nauttivat, vaihteli. Nautinnon lähteistä keskeiseksi nousi kolmikko, joka koostuu sosiaalisuuden, seksuaalisuuden ja itserepresentaation nautinnollisuudesta. Nämä nautinnon ulottuvuudet eivät ole toisistaan irrallisia vaan monin tavoin keskenään limittyviä.

SOSIAALISUUDEN NAUTINNOLLISUUS

K: Minkälaista mielihyvää tai nautintoa tai molempia *Alastoman Suomen* käyttöön on liittynyt?

V: No, varmasti seksuaalista jonkun verran. Mutta enimmäkseen sosiaalista mielihyvää, mä luulen.

K: Haluut sä kertoa, toi on hyvä käsite, sosiaalinen mielihyvä. Haluut sä kertoa siitä lisää että mitä sosiaaliseen mielihyvään liittyy?

V: Siihen on varmaan hyväksyntää, kanssaihminen hyväksyntää kaikin puolin. Kehuja, huomiota. Keskusteluyhteyksiä, samanhenkisyyttä, yhteenkuuluvuutta jollain tapaa. (H28.)

Valtaosa haastatelluista naiskäyttäjistä mainitsi sosiaalisen kanssakäymisen merkittäväksi tai jopa merkittävimmäksi mielihyvän ja nautinnon lähteeksi *Alastonta Suomea* käyttäessään. Olennaista sosiaalisen nautinnon saavuttamisessa on se, miten ihmisten sosiaaliset tarpeet kohtaavat keskenään esimerkiksi kuulluksi tulemisen ja kuuntelemisen, kosketuksen tai hoivan suhteen. (Tomkins 2008, 225–258.) Yllä lainatussa haastateltavan pohdinnassa sosiaalinen mielihyvä näyttää monitahoisena: yhteisöllisenä hyväksyntänä, kehuina, huomiona, yhteyden löytämisen kokemuksina. Mielihyvä liittyy sekä suoraan sivustolla muodostuviin kontakteihin että alustan yleiseen ilmapiiriin, joka koettiin keskimäärin keho- ja seksimyönteisenä. Moni myös koki sosiaalista myötaihoa nähdessään, miten muut sivuston käyttäjät nauttivat ja uskaltavat olla totta seksuaalisuudessaan toisten edessä.

Alastomassa Suomessa keskustelu käynnistyy pääosin käyttäjän kuvien alle tapahtuvan kommentoinnin kautta. Siinä missä naisseuraa etsivät mieskäyttäjät saavat kuviinsa yleensä vähän tai eivät lainkaan kommentteja, naisprofiilit voivat saada lisäämiinsä kuviin helposti kymmeniä tai satoja kehuja kommentteja mieskäyttäjiltä varsin lyhyessä ajassa. Sivuston sukupuolijärjestyksessä naiskäyttäjäys merkitsee asemaa, jossa aloitteellinen kommentointi mieskäyttäjien taholta on jokseenkin oletusarvoista:

– – nuorena naisena ku menee Alaston Suomeen ni se viestien määrä on monta kymmentä per päivä, mitä siellä tulee yhteydenottoja ja kehuja, ja sitä positiivista palautetta siitä, miten upea ja kaunis ja mahtava ja seksikäs on – –. (H11.)

Monelle haastatellulle omista kuvista saadut kommentit, yhteydenotot ja kehut olivat elimellinen osa sivuston suoma nautintoa. Etenkin käytön alkuvaiheessa positiivisten kommenttien merkitys nähtiin keskeiseksi. Osa haastateltavista mainitsi, että käytön jatkuessa uusien kommenttien painoarvo saattaa vähentyä samalla kun usko omaan kelpavuuteen lisääntyy. Vaikka osa naiskäyttäjistä toivoi kommentteja enemmänkin kuviensa teknisestä tai taiteellisesta laadusta kuin esimerkiksi vartalostaan, valtaosalle haastatelluista *Alaston Suomi* tarjosi merkittävää tukea omaan kehoon ja seksuaalisuuteen kohdistuviin epävarmuuksiin. Kysymys omasta kelpavuudesta on painava, ja saaduille vastauksille annetaan suuri merkitys:

– – kyl mä iteki huomaa sen et vaik tulee sata positiivista kommenttia ja siellä seassa on yks negatiivinen kommentti kommentti tai vähän ees ei niin kiva kommentti, niin kyl ne tuntuu aina pahalta. Koska siel on niin avoimen. Vaik ei siel oo kasvoja kuvissa ja tavallaan ne on vaan, tietyl taval vaan vartaloita [naurahtaa], niin kyl siin kuitenkin on ite avoimena ja haavoittuvana. – – ja tietysti myös samallailla positiiviset ja kivat ja kannustavat kommentit tuntuu tosi hyvältä, koska siinä on niin avoimesti itse. (H17.)

Sosiaalisten kohtaamisten nautinnollisuus ei ole *Alastomassa Suomessa* itsestään selvää, vaan niihin liittyy olennaisesti kahtalainen haavoittuvaisuus, joka kytkeytyy yhtäältä vartalon ja seksuaalisten mieltymysten paljastamiseen ja toisaalta siihen, että paljastamisen saama vastaanotto on pitkälti muiden käyttäjien käsissä. Negatiiviset kommentit tai rajoja ylittävät keskustelukumppanit veivät pohjaa naiskäyttäjien sosiaaliselta mielihyvältä, ja yksikin negatiivinen kommentti positiivisten seassa saattoi tuntua pahalta. Toisaalta se, että ”siin kuitenkin on ite avoimena ja haavoittuvana” kehossaan ja seksuaalisuudessaan, selitti myös positiivisen palautteen voimallisuutta. *Alaston Suomi* tarjosi haastateltaville paikan, jossa saa tulla näkyväksi kokonaisuutena ilman, että seksuaalisuutta on tarvetta leikata irti muusta sosiaalisesta olemisesta (ks. Paasonen ym. 2023). Osalle sivusto olikin muodostunut ”turvaverkoksi”, itse valituksi ”suureksi perheeksi, jossa kaikki pitää toisistaan huolta” (H11), ja joillakuille yhdeksi harvoista paikoista, joissa ylipäättään voi olla olemassa yhtä aikaa sosiaalisena ja seksuaalisena naisena.

SEKSUAALISUUDEN NAUTINNOLLISUUS

No monet ihmiset kattoo pornoa, niin mä tavallaan samassa mielessä tykkään vähän niin kun tehdä sitä pornoa. Et mä saan seksuaalista nautintoa myös siitä että mä voin tehdä sisältöä Alaston Suomeen. Se on tavallaan pornokanava mutta vähän niin kun käänteisesti, et mä en siellä kauheesti katsele muita ihmisiä vaan mä teen itse sitä. Ja sit siellä on myös semmonen, tietyl taval voimauttava asia et mä koen sen naisena tosi, no semmoseksi että mulla on kontrolli omasta seksuaalisuudesta siellä, kun sit taas arkielämässä se monesti ei oo silleen, tai mä en ainakaan koe sitä niin. (H17.)

Sivuston luonteen huomioiden oli odotettavaa, että seksuaalinen mielihyvä nousi esiin *Alastoman Suomen* käytöstä saatavan nautinnon lähteenä. Varsin moni haastateltava tosin koki tärkeäksi painottaa, että alustan käytössä ei ole kyse yksinomaan seksistä. Seksuaalinenkin nautinto nivoutui monesti muihin nautintoihin, kuten edellä olevassa sitaatisa nähdyksi tulemiseen. Haastateltavan kokemusmaailmassa *Alastoman Suomen* tarjoamat nautinnot

eroavat selkeästi arkisesta elämästä, jossa ei naisena ole vastaavalla tavalla mahdollisuutta päättää omasta seksuaalisuudestaan.

Naiskäyttäjät puhuvat haastatteluissa huomattavasti enemmän katsotuksi tulemiseen kuin katsomiseen liittyvästä mielihyvästä. *Alaston Suomi* tarjoaa naiskäyttäjille kuitenkin myös eroottisen katsomisen ja muiden näkemisen nautintoja. Suuri osa sivustolla julkaistavasta materiaalista on seksuaalisesti varsin avointa ja suorasukaista, ja monelle on valtavan tärkeää se, että sivustolla saavat tilaa ”muutkin tavalliset mattimeikäläiset” (H12), erilaiset vartalogit ja moninaiset mieltymykset, joita valtavirran seksikuvasto ei useinkaan tarjoa (ks. myös Vihlman 2022). Tätä materiaalia on mahdollista käyttää tietoiseen omasta seksuaalisuudesta nauttimiseen. Eräs haastateltava muotoilee, että ”siis kylhän mä myönnän sen, että runkkumatskua tulee sieltä taisaisin väliajoin haettavaa” (H11).

”Runkkumatskun” ohella *Alaston Suomi* tarjoaa naiskäyttäjille mahdollisuuksia seksuaalisiin kohtaamisiin, leikkikavereiden löytämiseen, seksisuhteiden muodostamiseen ja erilaisten fantasioiden toteuttamiseen. Alustan miesvoittoinen todellisuus merkitsee käytännössä sitä, että naiskäyttäjät saavat keskimäärin osakseen runsaasti seksuaalisia aloitteita joko vastattavaksi tai torjuttavaksi. Seksuaaliset kohtaamiset voivat tapahtua joko alustalla, tosimaaailmassa tai näiden leikkauspisteissä, kuten vaikkapa silloin, kun ihanasta seksihetkestä kertoo *Alastoman Suomen* chatissa. Useampi haastateltava mainitsi, että *Alaston Suomi* voi auttaa elämään halujen kausittaisuuden tai eriparisuuden kanssa omissa, usein pidemmissä suhteissa tai suhteiden välillä. Eräs haastateltava kuvasi arjen eroottisuuden eläväisyyttä seuraavasti:

Hyvin vahvasti kuukautiskierron mukaan, että silloin kun on ovulaatio ja on tosi kiimanen koko ajan, ni sit se on, sellanen pornon korvike [nauraa]. Ja sit jos omassa suhteessa on vähemmän seksiä niin kuin ajoittain on, niin silloin sitten oon selkeesti aktiivisempi siellä. Ja mä oon siis avoimessa suhteessa. Mä luulen et se on ehkä oleellista korostaa tässä. (H10.)

Seksuaalisen nautinnon todistaminen virittää keho seksuaalisesti tehden tilaa kehossa ja mielessä tapahtuvan kiihottumisen tarkastelulle (esim. Chivers 2010). *Alaston Suomi* tarjosi monelle naiskäyttäjistä keskimääräistä turvallisemman ympäristön sen tutkimiseen, mikä itseä kiihottaa ja kutsuu: ”-- kun sinne on tehny profiiliin ja sinne on muotoillu asioita ja valinnu klubeja mihin on liittyny mitkä kertoo mielenkiinnon kohteista ja tämmösestä, se on sitä kautta jäsentäny itelle myös sitä että mistä itse tykkää ja mitä haluaa ja mikä kiinnostaa.” (H31.) Omien nautintojen ja mieltymysten hahmottaminen mahdollistaa myös omien rajojen piirtämisen. Se, mistä toinen nauttii, ei välttämättä ole itselle kutsuvaa, ja toisinaan kutsuvinkin fantasia voi toimia paremmin mielikuvissa kuin toteutettuna. Nautinnon kartastoon on vaikea tietää ennalta, ja usealla haastateltavalla seksuaalisen mielihyvän rajat löytyivät eroottisten kokeilujen ja rajojen ylittämisenkin kautta. Lupa kokeilla erilaisia seksuaalisen mielihyvän lähteitä vahvasti kykyä rajojen hahmottamiseen ja nautinnoista sekä eroottisista tarpeista kertomiseen.

ITSEREPRESENTAATION NAUTINNOLLISUUS

Mä oon ihminen joka nauttii katseiden kohteena olemisesta -- ja nimenomaan mä koen että *Alaston Suomessa* mä saan tehdä sen omilla ehdoillani, et mä päätän millasta sisältöä mä sinne tuotan. Mä en oo siellä, jos vois kuvitella et jossain arkielämässä oon katseiden kohteena jossain työpaikalla niin se on ihan eri asia kun se että saa itse päättää millasii kuvia itsestään laittaa ja millasena esiintyy niissä, ja mitä itsestään antaa. (H2.)

Alaston Suomi on ennen kaikkea kuvafoorumi, ja suuri osa naiskäyttäjistä kertoi nautinnosta ja mielihyvästä, joka liittyy mahdollisuuteen tuottaa ja julkaista sivustolla omaehtoista eroottista materiaalia. Kutsun tätä itserepresentaation nautinnoksi. Alustan kontekstissa itserepresentaatio voidaan nähdä dialogisena tapana kertoa ja tehdä ymmärrettäväksi ruumiillisuuttaan ja seksuaalisuuttaan sivustolle tyypillisiin kuvittamisen tapoihin kiinnittymen (vrt. Tiidenberg & Whelan 2017, 143). Keskeistä on mahdollisuus ottaa, muokata ja julkaista mielei-

siään kuvia. Tämäkin mielihyvä nivoutuu muihin artikkelissa käsiteltyihin nautintoihin, niin seksuaaliseen kuin sosiaaliseenkin (ks. myös Tomkins 2008, 250–253). Nykyisessä digitaalisten ympäristöjen maastossa, jota hallitsevat pääosin yhdysvaltalais- ja kiinalaisomisteiset somejätit, lupa seksuaaliseen näkyvyyteen ei ole itsestäänselvyys. (Esim. Mollidrem 2019; Spišak ym. 2021; Sundén ym. 2022; Tiidenberg 2021.)

Alastoman Suomen binäärinen arkkitehtuuri sekä miesvaltaisuus ja -voittoisuus kutsuvat naiskäyttäjää asemaan, jossa katsotuksi tuleminen on oletusarvo. Tähän positioon asettuminen ei merkitse vapaata toimijuutta, mutta ei myöskään toimijuuden puuttumista. Naiskäyttäjien kokemukset monimutkaistavat tutkimus- ja aikalaiskeskusteluita, joissa naiskehon eroottinen näkyvyys on tulkitu merkiksi naisten esineellistämisestä ja seksuaalisen toimijuuden poissaolosta (objektivointia koskevan keskustelun kritiikistä ks. Paasonen ym. 2021). Itserepresentaation nautinnollisuus kytkeytyy haastateltavien puheessa kiinteästi mahdollisuuteen ilmaista seksuaalisuuttaan nimenomaan ”omilla ehdoillaan”, kuten edellä lainattu haastateltava painottaa. Siinä missä arkisissa ympyröissä haastateltava on katseiden kohteena riippumatta siitä, toivoisiko hän näin olevan, omia kuvia tuottaessaan ja julkaistessaan hänellä on mahdollisuus säädellä sitä, millaisena kuvissa esiintyy ja ennen kaikkea sitä, mitä kuvissa itsestään antaa. Sääteley tapahtuu osana alustan sosiaalisia ja sukupuolittuneita rakenteita, jotka sisältävät sekä liikkumatilaa rajaavia että sitä mahdollistavia elementtejä.

Osalle haastateltavista kuvallistamisen tuoma mielihyvä liittyi siihen, että he eivät muutoin kokee täyttävänsä naisille asetettuja konventionaalisen viehättävyyden standardeja. Tässä tapauksessa kuvittaminen tarjosi mahdollisuuden paljastamisen ja piilottamisen sääteilyyn ja intiimien yhteyksien vaiheittaiseen rakentamiseen:

Mutta kun mä en pidä itseäni kasvojen puolesta hirveen viehättävänä, niin mun mielestä on ollu jotenkin mukava tuoda esille se seksuaalisuus, mikä sitte taas monesti viehättää miehiä. Ja sitten kun on päässyt keskusteluun sitä kautta, niin sitten on voinu ilmaista olevansa ihan kiva tyyppi,

ja sitten ku on päässyt tapaamaan, ni on pääsääntöisesti, tilanteet on johtanu sit myöskin seksuaaliseen kanssakäymiseen. Sit jos Tinderin puolelta vaikkapa ajatellaan, ni se lähtee monesti siitä, et jos naama ei miellytä ni, no, ei sitä lähetä ees juttelemaan. (H13.)

Nähdyksi tuleminen on yksi inhimillisen elämän perustarpeita. Tila, jossa on mahdollista näyttää toisille kehoaan ja nautintojaan voi mahdollistaa uudenlaisen, lempeämmän katseen myös itseen: ”– vaikka toisaalt oli myös siihen aikaan tosi epävarma omasta ulkonäöstään, mut jotenkin myös ku niitä kuvia katto, ni aatteli sillee että ihan kivalta mun kroppa näyttää, ja haluaa että muutkin näkee sen.” (H9.) Epävarmuuksista huolimatta kuvat voivat mahdollistaa oman ”kropan” näkemisen ”ihan kivana” ja kutsua esiin uskallusta tulla nähdyksi muidenkin taholta. (Vrt. Tiidenberg, & Gómez Cruz, 2015.) Samalla vartalon, mieltymysten ja taiteellisen vision paljastamiseen liittyy herkkyyttä, sillä kyseessä ovat haastatelluille varsin merkitykselliset asiat – jopa oman ”sielun” (H17) ilmaiseminen.

NAUTINTOJA KELPAAVUUDEN JA KONTROLLIN RISTEYKSISSÄ

[Oman seksuaalisuuden ilmaisu Alastomassa Suomessa] oli hirveen vapauttavaa ja kiihottavaakin. Nähdä että on ehkä muitakin saman, ihmisiä jotka tykkää samoista asioista. Ja toisaalta että mua ei ehkä pidetä ihan friikkiä sit kuitenkin vaikkama oon ehkä ite aatellu että oon jotenkin poikkeava tai vääränlainen. (H28.)

Edellä olen analysoinut sitä, millaisia nautintoja *Alaston Suomi* naiskäyttäjilleen tarjoaa. Seuraavaksi suuntaan katseeni siihen, mikä tekee nautinnot mahdolliseksi ympäristössä, joka on yhtä aikaa naisten taivas ja toisaalta sukupuolten välistä vastakkainasettelua korostava taistelutanner, jossa toimintaan ”sekaantuu aika paljon sellasta naisvihamielistä ylipäätänsä, mikä nyt ehkä liittyy kaikkeen nettikirjotteluun puhumattakaan kun ollaan nimi-merkin takana” (H16).

Kuten yllä on jo sivuttu, *Alastoman Suomen* nautinnollisuus vaikuttaa kietoutuvan osaltaan sivus-

tolla toimimiseen liittyvään haavoittuvaisuuteen. Tämä taas linkittyy seksuaalisuuden kulttuuriseen erityisasemaan ihmisen syvimpänä totuutena. (Foucault 1990/1978.) Kulttuurissa, jossa seksuaalisuus piiryy ihmisen syvimmäksi totuudeksi, seksuaalinen kelpaamattomuus asettuu poikkeuksellisen suureksi tragediaksi. Kehojaan ja nautintojaan kuvittaessaan ja todeksi eläessään haastateltavat kertovat ilmaisevan syvintä olemustaan, jonka he tietoisesti alustalla asettavat myös toisten käyttäjien katseiden, arvioiden ja kommenttien kohteeksi. Monella on ollut etenkin ennen sivustolle päätymistään ajatus siitä, että oma vartalo ja seksuaalisuus ovat luvun alussa lainattua haastateltavaa mukailleen ”poikkeavia tai vääränlaisia”, sanalla sanoen kelpaamattomia. Matka kelpaamattomuuden ja ”friikkiyden” kokemuksesta kohti kelpaavuutta on usein voimallinen, ja yksi keskeisistä avaimista sivuston tarjoamaan nautinnon ymmärtämiseen. Toisin kuin monet muut ympäristöt, alusta tarjosi haastatelluille mahdollisuuden tulla nähdyksi ja kohdatuksi kelpaavana, nautinnoille avoimessa ruumiillisuudessaan.

Kelpaavuuden kokemus ei kuitenkaan ole itsensä selvyys, ja oman vartalon ja seksuaalisuuden paljastamiseen liittyvä haavoittuvuuden potentiaali voi nimensä mukaisesti myös satuttaa. Haavoittuvaisuus ei ole yksittäisen käyttäjän käsissä vaan kietoutuu yhteiskunnallisiin ymmärryksiin, alusta-arkkitehtuuriin ja alustan käyttökulttuurin tarjoamiin toiminnan mahdollisuuksiin sukupuolittuine toimija-asemineen (hierarkioista alustalla, ks. Vihlman 2022). Edellytys sille, että haavoittuvuus on ylipäätään mahdollista kääntää positiiviseksi, nautintoa vahvistavaksi tekijäksi, on kokemus kontrollista – siinä määrin kuin se on yhteisesti jaetussa ja säädellyssä alustatilassa mahdollista. *Alastomassa Suomessa* on mahdollista kontrolloida etenkin sitä, mitä itsestään antaa:

Siis mulle se oli, loistava löytö, että on tällöinen sivusto missä mä voin, ilmaista vapaasti mun vähän tällöisen villimmän puoleni, ja päättää kuinka paljon mä siitä annan muille. Se oli hyvin vapauttavaa, että löytyi paikka, missä on muita samanhenkisiä, jotka suhtautuu seksiin, myönteisesti ja hyvin avoimesti – (H13.)

Kautta haastatteluiden naiskäyttäjät korostavat sitä, miten *Alastomassa Suomessa* seksuaalisuus ja sen ilmaisu on heidän omassa käsissään siitakin huolimatta, että alustatila sisältää sukupuolittuneita dynamiikkoja, jotka rajaavat naiskäyttäjien toimintatilaa. Huomionarvoista on, että monelle haastateltavalle *offline*-arki ei tarjoa vastaavaa kontrollia ja turvaa. Kadulla kulkiessaan he eivät voi valita, miten tulevat nähdyksi tai piilottaa ei-toivottuja kommentteja. Seksuaalisesti ahdistavia kohtaamisia työpaikan kahvihuoneessa ei voi torjua *ignore*-toiminnolla. Sivustolla naiskäyttäjät päättävät itse, mitä ja milloin itsestään antavat, jos antavat. Omaehtoinen toimijuus nivoutuu alustan sosiaalisiin järjestyksiin: kontrollin kokemus on tärkeä juuri siksi, että tila ei ole sosiaalisista järjestyksistä vapaa, vaan alustalla toimitaan toisiin käyttäjiin verkottuen.

Haastatellut naiskäyttäjät hyödyntävät alustatila neuvokkailla tavoilla omaehtoisuuden ohjauksissa pysyäkseen. He varjelevat yksityisyyttään anonymisoimalla kuviaan tai siirtyvät *Alastomasta Suomesta* muihin, paremmin toimiviin viestisovelluksiin (ks. Paasonen ym. 2023). He käyttävät myös alusta-arkkitehtuurin toiminnallisuuksia kontrollin välineenä: esimerkiksi piilottavat ei-toivottuja kommentteja (mahdollista VIP-käyttäjille) tai estävät ja toisinaan yhteisöllisestikin ilmiantavat ei-toivottuja tai rajoja rikkovia käyttäjiä. Moni haastateltava puhuu sosiaalisen pelisilmän tarpeesta suhteessa sivustolla muodostuviin kontakteihin: ”-- jyvät täytyy akanoista osata erotella että [naurahtaa], se on hieman työlästä. Tarjontaa on.” (H13.)

Niin edellisen sitaatin ”jyvät” kuin ”akanatkin” ovat pääosin naiskäyttäjiiä etsiviä mieskäyttäjiiä, ja nautintoa mahdollistavilla hyväksynnällä ja kontrollilla on molemmilla sukupuolittunut ulottuvuutensa. Pääosa naiskäyttäjistä kuvaa erityisen merkitykselliseksi positiivisia kommentteja, viestejä ja huomioita. Näiden takana ovat useimmiten naisseuraa etsivät mieskäyttäjät – aivan kuten hankalienkin viestien takana. Kontrollia tarvitaan yleisesti itsen ja identiteetin suojaamiseen ja erityisesti mieskäyttäjien ei-toivotulta toiminnalta suojautumiseen. Kontrollin kokemus liittyy kuitenkin vahvasti myös siihen, miten naiskäyttäjät voivat valita varsinkin laajasta valikoimasta sen, millaisten mieskäyttäjien kanssa he haluavat olla kontaktissa, sillä ”tarjontaa on”.

Vaikuttaa siltä, että *Alaston Suomi* on taivas naiskäyttäjille osin samoista sukupuolittuneeseen alustatodellisuuteen nivoutuvista syistä, jotka tuottavat myös eniten haittoja ja harmeja: alustan miesvoittoisuuden ja miesvaltaisuuden takia. Tämä sukupuolittunut tilallisuus sukupuolittuneine toimija-asemineen takaa naiskäyttäjille runsaasti positiivista huomiota, kehuva kommentointia ja kohtaamisiin liittyviä valinnan mahdollisuuksia mutta samanaikaisesti myös paljon kommentteja, kokemuksia ja kohtaamisia, joita he eivät toivoisi kenellekään. Naiskäyttäjien nautinnon ehtona ja hintana on asettuminen sukupuolittettuun positioon, jossa nautintoa vastaanotetaan etenkin katseen kohteena, huomion ja kommenttien saajana ja seksuaalisten kohtaamisten portinvartijana. Vaikka mieskäyttäjien kokemukset rajautuvat tämän artikkelin ulkopuolelle, on selvää, että sukupuolittunut dynamiikka asettaa myös mieskäyttäjiä ahtaaseen positioon ja keskinäiseen jyvien ja akanoiden hierarkiaan. Haastatellut naiskäyttäjät ovat varsin tietoisia ja pahoillaankin siitä, miten paljon harmia jähmettyvät sukupuolirositot alustan mieskäyttäjille aiheuttavat.

LOPUKSI: NAUTINNON MUODOT JA EHDOT

Artikkelissani olen jäljittänyt sitä, mistä *Alastoman Suomen* naiskäyttäjät alustaa käyttäessään nauttivat sekä sitä, miten nämä nautinnot tulevat mahdollisiksi digitaalisessa tilassa, joka on naisille samanaikaisesti sekä taivaallinen että jopa naisvihamielinen. Sivuston tarjoaman mielihyvän keskeisimmiksi lähteiksi nousevat sosiaalisuuden, seksuaalisuuden ja itserepresentaation nautinnollisuus, kaikki toisiinsa limittyen. Sosiaalinen nautinto liittyy etenkin omakuvista saatuun positiiviseen palautteeseen ja alustan mahdollistamaan hyväksyvään kanssakäymiseen. Seksuaalinen nautinto voi liittyä niin materiaalin tuottamiseen, katseluun kuin sivustolla tai sen kautta tapahtuviin seksikohtaamisiinkin. Itserepresentaation nautinnossa olennaista on tila omaehtoiselle seksuaalisuuden ja kehollisuuden ilmaisulle. Alustan mahdollistamat nautinnot edellyttävät toteutuakseen sekä tilaa tulla kohdatuksi kelpaavana ruumiillis-seksuaalisessa haavoittuvuudessaan että mahdollisuutta kontrolloida omaa

olemistaan ja seksuaalisuuttaan alustatilassa ja sen ulkopuolelle kurottautuvissa kontakteissa.

Yhteiskunnassa vallitsevat sosiaaliset hierarkiat, kuten sukupuolittuneet järjestykset, rakentuvat myös digitaalisiin tiloihin niin tuottaen kuin rajatenkin digitiloissa toimimisen mahdollisuuksia. Samaa aikaan digiilat toiminnallisuuksineen voivat tarjota *offline*-tiloja turvallisempia todellisuuksia heille, joiden on esimerkiksi sukupuolensa vuoksi erityisen tärkeää varjella yksityisyyttään tai pystyä estämään ei-toivottuja yhteydenottoja. *Alaston Suomi* on korostuneesti sukupuolittunut tila, jossa alustan käyttömahdollisuus sekä alustainfrastruktuurin että saatavilla olevien toiminnan mahdollisuuksien näkökulmasta kaksinapaiseen sukupuolijärjestykseen kiinnittyen. Niin sivuston kivut kuin nautinnotkin tapahtuvat sukupuolittuneesta paikasta käsin: osana binääristä todellisuutta, joka kutsuu mies- ja naiskäyttäjiä ennalta asetettuihin asemiin. Alustan sukupuolittunut todellisuus miesvaltaisuudessaan ja -voittoisuudessaan on naiskäyttäjille sekä jatkuva päänvaiva törkeyksineen ja rajanylityksineen että poikkeuksellinen mahdollisuus tulla nähdyksi, tunnustetuksi ja kohdatuksi seksuaalisuudestaan ja kehollisuudestaan nauttien. Se, että *Alaston Suomi* on kaikessa ristiriitaisuudessaan erityisen nautinnollinen ympäristö naiskäyttäjille, voi kertoa paitsi sivuston erityislaadusta myös siitä, miten näkyvää ja konventionaalista ruumis- ja seksinormeja haastavaa (ks. Rubin 1984) seksuaalisuutta on mahdollista elää todeksi naisena 2020-luvun Suomessa.

Nautinto on kontekstuaalista ja niin sen muodot kuin ehdotkin mahdollistuvat ajassa ja tilassa yhteiskunnallisiin valtarakenteisiin kietoutuen (ks. Haataja 2022). Nautintoja tutkimalla on mahdollisuus pohtia myös sitä, millaiset nautinnot voisivat mahdollistua nykyistä turvallisemmissa ympäristöissä (Vance 1984, 3). *Alastoman Suomen* kaksinapaisesti sukupuolittuneessa alustatilassa naiskäyttäjien nautintoa mahdollistavat kokemus kelpaavuudesta ja kontrollista. Tämän voi nähdä kertovan sekä siitä, mikä tuottaa turvaa nauttia, että todellisuudesta, johon kiinnittyen naiskäyttäjät alustalla nauttivat. Kelpaavuuden keskeinen rooli nautinnon mahdollistajana kertoo yhtäältä siitä, miten merkityksellinen seksuaalisesti hyväksytyksi tuleminen koke-

mus nautinnolle on ja toisaalta todellisuudesta, jossa moni nainen tavoittelee kelpaavuuttaan riittämättömyyden kokemuksesta käsin. Miten nautinto voisi asettua osaksi elämää, jos sitä olisi mahdollista etsiä lähtökohtaisesti itsensä kelpaavaksi tuntien? Kontrollin korostuminen kertoo yhtäältä siitä, miten merkityksellinen seksuaalisen autonomian kokemus nautinnon kannalta on ja toisaalta todellisuudesta, joka edellyttää naisilta korostunutta varuillaanoloa ja omien rajojen tarkkaa suojaamista. Millaisia nautinnon muotoja voisi syntyä tiloissa, jossa rajaloukkausten uhka ei edellyttäisi jatkuvaa omien rajojen kontrollointia?

Haastatteleminen naisikäyttäjille *Alaston Suomi* ei ollut yksinomaan mielihyvää ja nautintoa tai yksinomaan vaaran potentiaalia ja rajaloukkauksia: se oli yhtä aikaa molempia. Seksuaalisuuden nautinnollisuuden ja kivuliaisuuden samanaikaisen kannattelun, johon Vance kumppaneineen meitä vuosikymmenten takaa kutsuu, voi nähdä erittäin ajankohtaisena niin seksiposiitivisuuden, seksiin kohdistuvan somesensuurin, aborttioikeuskeskustelujen, nautintoaktiivisuuden kuin #metoo:n jälkiläineidenkin määrittämässä todellisuudessa. Jos puhe yhtäältä seksuaalisuuden nautinnoista ja toisaalta vaaroista yksinkertaistuu ja polarisoituu, on riskinä se, että kuva seksuaalisuudesta piirtyy elämälle vieraaksi. Seksuaalisuudesta tulee joko traumatiseva vaarojen karikko, josta selviää vain terapia-ammattilaisen tuella, tai voimaannuttavien nautintojen onnena, jonka innokas tavoittelu on suoranainen imperatiivi. Seksuaalisuuteen liittyvät nautinnon ja vaaran potentiaalit ovat todellisuudessa usein olemassa samoissa konteksteissa, samankin henkilön kokemuksissa, yhtäaikaaisesti ja toisinaan erottamattomasti, eikä tämä tee kumpaakaan näistä potentiaaleista tyhjäksi tai vähemmän merkitykselliseksi.

KIRJALLISUUS

Alastonsuomi.com (2023). <https://www.alastonsuomi.com> (haettu 15.4.2023).
Berlant, Lauren & Warner, Michael (1998) Sex in Public. *Critical Inquiry* 24:2, 547–566.
brown, ardiene maree (2019) *Pleasure Activism. The Po-*

Koska feministisellä kentällä seksuaalisuuden vaaroista keskustelun perinteet ovat ymmärrettävästi painavimmat kuin nautinnoista keskustelemisen, eriytyminen voi hankaloittaa ennen kaikkea nautinnon äärelle pysähtymistä. Nautinnon analyttinen tarkastelu on kuitenkin edellytys sille, että katse voidaan kääntää samanaikaisesti sekä nautinnon voimallisuuteen yksilö- ja yhteisötasolla (ks. brown 2019) että kiperiin kysymyksiin siitä, miten nautinto kietoutuu potentiaalisesti kärsimystä tuottaviin järjestyksiin. Tämä artikkeli on liikunut varsin rajatulla kentällä kartoittaen nautintoja ja toimijuuden tiloja kaksinaisesti sukupuolittuneessa, seksuaaliseen itseilmaisuuksiin linkittyvässä alustatilassa. Keskustelua on kuitenkin syytä laajentaa myös seksuaalisuuden ulkopuolelle, moninlaisiin mielihyvän konteksteihin ja näihin nivoutuviin vallan ja sorronkin järjestelmiin. Feministien on edelleen voitava tarkastella nautintoa sen inhimillisen merkityksellisuuden ja radikaalin muutospotentialin vakavasti ottaen ja samalla sen ehtoja ja hintaa pohtien.

YTL, kliininen seksologi (NACS) Maria Vihlman valmistelee digitaalista intiimiä Alaston Suomi -alustalla käsittelevää väitöskirjaa Turun yliopistossa sukupuolentutkimuksen oppiaineessa. Päivätyössään hän toimii seksuaaliterapeuttina, seksologian alan kouluttajana ja seksologisena työnohjaajana.

Lämmin kiitos haastateltavilleni, kahdelle anonyymille arvioijalle ja kansakulkijoille, jotka ovat tukenet artikkelini työstöä matkan varrella. Tämä artikkeli on tuotettu Strategisen Tutkimuksen Neuvoston tuella Intiimiyys datavetoisessa kulttuurissa -hankkeessa (352520 ja 327392).

litics of Feeling Good. Chico: AK Press.
Butler, Judith (2006 [1990]) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity.* New York: Routledge.
Chivers, Mederith L. (2010) A Brief Update on the Specificity of Sexual Arousal. *Sexual and Relationship The-*

- rapy 25:4, 407–414.
- Gruskin, Sofia, Yadav, Vithika, Castellanos-Usigli, Antón, Khizanishvili, Gvantsa & Kismödi, Eszter (2019) Sexual Health, Sexual Rights and Sexual Pleasure: Meaningfully Engaging the Perfect Triangle. *Sexual and Reproductive Health Matters* 27:1, 29–40. <https://doi.org/10.1080/26410397.2019.1593787> (haettu 20.5.2023).
- Ford, Jessie V., Vargas, Esther Corona, Finotelli Jr. Itor, Fortenberry, Dennis J., Kismödi Eszter, Philpott, Anne, Rubio-Aurioles Eusebio & Coleman, Eli (2019) Why Pleasure Matters: Its Global Relevance for Sexual Health, Sexual Rights and Wellbeing. *International Journal of Sexual Health* 31:3, 217–230. <https://doi.org/10.1080/19317611.2019.1654587> (haettu 20.5.2023).
- Foucault, Michel (1990 [1978]) *The History of Sexuality. Volume 1: An Introduction*. New York: Vintage Books. Translated by Robert Hurley.
- Haataja, Marika (2022) *Ihmisiä nautintojen ajassa. Kuinka käsityksen seksuaalisuudesta muuttuvat?* Helsinki: Gaudeamus.
- Haraway, Donna (1988) Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies* 14:3, 575–599.
- Jane, Emma A. (2017) *Misogyny Online. A Short (and Brutish) History*. London: Sage.
- Light, Ben; Burgess, Jean & Duguay, Stefanie (2018) The Walkthrough Method: An Approach to the Study of Apps. *New Media & Society* 20:3: 881–900.
- Mannevuola, Mona (2020) *Ihmiskone töissä. Sotien jälkeinen Suomi tehokkuutta tavoittelemassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Markham, Annette (2020) Doing Ethnographic Research in the Digital Age. Feb 2020 Working Variation of a Paper to be Published. <https://doi.org/10.31235/osf.io/hqm4g> (haettu 20.5.2023).
- Markham, Annette N. & Gammelby, Ane Kathrine (2018) Moving through Digital Flows: an Epistemological and Practical Approach. Teoksessa Flick, Uwe (toim.): *The Sage Handbook of Qualitative Data Collection*. Los Angeles: SAGE, 451–465.
- Massey, Doreen (1994) *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Molldrem, Stephen (2019) Big Tech's War on Sex. 4.1.2019. <https://thefightmag.com/2019/01/big-techs-war-on-sex/> (haettu 15.4.2023).
- Nummenmaa, Lauri & van Dillen, Lotte (2021) Carnal Pleasures. *Current Opinion in Behavioral Sciences* 39, 85–92. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2021.02.026> (haettu 20.5.2023).
- Paasonen, Susanna (2018) *Many Splendored Things. Thinking Sex and Play*. London: Goldsmiths Press.
- Paasonen, Susanna, Sundén, Jenny, Tiidenberg, Katrin & Vihlman, Maria (2023) About Sex, Open-Mindedness, and Cinnamon Buns: Exploring Sexual Social Media. *Social Media + Society* 9:1. <https://doi.org/10.1177/20563051221147324> (haettu 20.5.2023).
- Paasonen, Susanna, Attwood, Feona, McKee, Alan, Mercer, John & Smith, Clarissa (2021) *Objectification. On the Difference between Sex and Sexism*. London: Routledge.
- Plan International (2020) *Free to Be Online? Girls' and Young Women's Experiences of Online Harassment*. <https://plan-international.org/uploads/2022/02/sotwgr2020-commsreport-en-2.pdf> (haettu 26.10.2022).
- Rubin, Gayle (2006 [1984]) Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality. Teoksessa Parker, Richard & Aggleton, Peter (toim.) *Culture, Society and Sexuality. A Reader*. London: Routledge, 143–178.
- Spišák, Sanna, Pirjatanniemi, Elina, Paalanen, Tommi, Paasonen, Susanna & Vihlman, Maria. (2021) Social Networking Sites' Gag Order: Commercial Content Moderation's Adverse Implications for Fundamental Sexual Rights and Wellbeing. *Social Media + Society* 7:2. <https://doi.org/10.1177/20563051211024962> (haettu 20.5.2023).
- Sundén, Jenny, Paasonen, Susanna, Tiidenberg, Katrin & Vihlman, Maria (2022) Locating Sex: Regional Geographies of Sexual Social Media. *Gender, Place & Culture*. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2022.2122410> (haettu 20.5.2023).
- Tiidenberg, Katrin (2021) Sex, Power and Platform Governance. *Porn Studies* 8:4, 381–393. <https://doi.org/10.1080/23268743.2021.1974312> (haettu 20.5.2023).
- Tiidenberg, Katrin & Gómez Cruz, Edgar (2015) Selfies, Image and the Re-making of the Body. *Body & Society* 21:4, 77–102. <https://doi.org/10.1177/1357034X15592465> (haettu 20.5.2023).
- Tiidenberg, Katrin & van der Nagel, Emily (2020) *Sex and Social Media*. Bingley: Emerald Publishing.
- Tiidenberg, Katrin & Whelan, Andrew (2017) Sick Bunnies and Pocket Dumps: “Not-selfies” and the Genre of Self-Representation. *Popular Communication* 15:2,

- 141–153. <http://dx.doi.org/10.1080/15405702.2016.1269907> (haettu 20.5.2023).
- Tomkins, Silvan S. (2008) *Affect Imagery Consciousness. The Complete Edition: Two Volumes*. New York: Springer Publishing Company.
- Vance, Carole (toim.) (1984) *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Van Der Wilk, Adriane (2018) *Cyber Violence and Hate Speech Online*. European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU\(2018\)604979_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU(2018)604979_EN.pdf) (haettu 26.10.2022).
- Vihlman, Maria (2022) Läheisyyksiä ja etäisyyksiä nautinnon kansallisgalleriassa. *Alaston Suomi tilana ja paikkana*. *Kulttuurintutkimus* 39:2, 19–34. <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/110878/71571> (haettu 20.5.2023).
- Wilson, Ara (2016) The Infrastructure of Intimacy. *Signs* 41:2, 247–280. <https://doi.org/10.1086/682919> (haettu 20.5.2023).
- Östman, Sari & Turtiainen, Riikka (2016) From Research Ethics to Researching Ethics in an Online Specific Context. *Media and Communication* 4:4, 66–74.

“I THINK IT’S A HEAVEN FOR A WOMAN.” THE PLEASURES OF WOMEN USERS OF ALASTONSUOMI.COM

The article explores the pleasures of the women using *Alastonsuomi.com*, a Finnish adult-only nude image gallery and social networking site where a masculine and occasionally misogynistic user culture prevails. The empirical article based on interviews with women users focuses on what makes using the site pleasurable and under which conditions pleasure is possible. The three primary sources of pleasure are social, sexual, and self-representational pleasure, enabled by, firstly, the affirmative and somewhat sex-positive atmosphere of the platform and, secondly, the ability to control one’s agency through the site’s affordances. The analysis shows that the male-dominated user culture of *Alastonsuomi.com* both enables and forms a threat to the pleasures of women users. The article argues that the feminist discussion on the importance of taking into account both the pleasures and dangers of women’s sexuality and sexual agency (see Vance 1984) is still accurate as ever.

KEYWORDS: DIGITAL SEXUALITY, PLEASURE, SEXUALITY, WOMEN

Feministisiä utopioita

Leena-Maija Rossi

Elämme kovia aikoja. Ukrainan sota jatkuu. Naisten ja tyttöjen asema *esimerkiksi* Afganistanissa ja Iranissa on kauhistuttavan huono. Vihan ilmaukset sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan ovat globaalisti arkipäivää. Rasismi nostaa päätään korkeammalle, kun oikeistopopulistien asemat vahvistuvat eri puolilla Eurooppaa. Tätä tekstiä kirjoittaessani Suomeen valmistellaan oikeistohallitusta. Ilmastokatastrofi on jo täällä, ja lukematon määrä muita lajeja kärsii ihmisen toiminnasta.

Mitä Sukupuolentutkimuksen seuran, pienen tieteellisen seuran edustaja voi näinä aikoina tehdä? Kuvitella feministisiä utopioita! Jo queer-tutkimuksen pioneeri Eve Kosofsky Sedgwick (2003) kirjoitti aikoinaan siitä, että paranoidin, ongelmia paljastavan ja syyllisiä etsivän tai syylliset-jopa-valmiiksi-tietävän lukutavan rinnalle on syytä tuoda myös reparatiivinen, korjaava lukutapa, joka on kiinnostunut yllättävistä mahdollisuuksista ja muutoksesta – sekä hoivaavuudesta, estetiikasta, ilosta ja nautinnosta. Moni muukin feministi on pyrkinyt kriittisyyttä uudistavaan ajatteluun, esimerkiksi vaikkapa kotimaiset nuoret aktivistit, koreografi Sonya Lindfors ja toimittaja Maryan Abdulkarim, jotka ovat suunnittelemassaan ja toteuttamassaan tapahtumasarjassa (Lindfors & Abdulkarim 2018, Lindfors 2023) vuodesta 2018 lähtien kutsuneet osallistujia unelmoimaan yhteisöllisesti, kuvittelemaan radikaaleja ja utopistisia tulevaisuuksia.

Niinpä, sen sijaan, että lannistuneena maalaisin tällä palstalla sukupuolentutkimukselle dystooppista tulevaisuutta tämänhetkisestä reaali politiikasta johtuen, tartunkin Eve Sedgwickin, Sonya Lindforsin ja Maryan Abdulkarimin kutsuun ja haaveilen hetken siitä, millaiselta kotimainen sukupuolentutkimuksen kenttä näyttää noin kymmenen vuoden kuluttua.

Suomessa tehtävä sukupuolentutkimushan on jo nyt todella kansainvälistä, tutkijat julkaisevat jatkuvalla syötöllä ulkomaisten tasokkaiksi tunnettujen kustantajien joulalehdissä ja tekevät kirjoja kansainväliselle yleisölle. Niinpä toivon, että ”kansainvälisyys” 2030-luvulla olisi vielä monikielisempää ja kansainvälisyydeksi tunnustettaisiin ja tunnustettaisiin täällä meilläkin myös muu kuin englanninkielinen julkaiseminen. Ja totta kai toivon, että käsitteellinen sukupuolentutkimuksellinen työ on voimissaan myös kotimaisilla kielillä – että tutkijat osaavat keskustella omista aiheistaan esimerkiksi suomeksi, ruotsiksi ja saamen kielillä. Toivottavasti näin on myös vielä vuonna 2062, jolloin itse täytäisin 100 vuotta.

Kymmenen vuoden kuluttua sukupuolentutkimuksen kiistaton yhteiskunnallinen merkittävyys ja vaikuttavuus on aivan yleisesti tunnustettu asia. Tähän liittyen Opetus- ja kulttuuriministeriö ja yliopistot yhteistyössä ovat vahvistaneet alan opetusresursseja niin, että jokaisessa yliopistossa (mukaan lukien Taideyliopisto ja Aalto-yliopisto) on vähintään kahden professorin ja kahden yliopistonlehtorin tutkimus- ja opetushenkilöstö, jolla on mahdollisuus toteuttaa sekä tutkimus- että opetustehtävänsä vailla pelkoa uupumuksesta ja prekaariudesta. Ei ole enää olemassa yksiköitä, jotka jäävät yliopiston ja tiedekunnan sisäisissä keskusteluissa paitsioon professorin puuttuessa.

Sukupuolentutkimus kiinnostaa opiskelijoita kovasti jo nyt. 2030-luvulla he löytävät aina vain sankeemmin joukoin sukupuolentutkimuksesta kiinnostavan ja hyödyllisen sivuaineen ja maisteriopintojen pääaineen. Työnantajat hoksaavat alan maisterien ja tohtoreiden hankkimat tarpeelliset analyttiset taidot. Niiden avulla hyvinvointi kohenee yhteiskunnassa selkeästi, kun seksismiä ja moniperus-

teista syrjintää pystytään torjumaan. Myös peruskoulutasolla osataan paitsi ehkäistä haitallisesti sukupuolittavia käytäntöjä, myös opettaa sukupuolentutkimuksen aakkosia osana muuta yhteiskunnallista ja kulttuurista tietoa. Eli sukupuolentutkimuksen opetus tulee todella kaikkien ulottuville, ja sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvästä tiedosta tulee osa kansalaistaitoja. Sukupuolten ja seksuaalisuuden moninaisuus ymmärretään laajoissa kansankerroksissa.

Koska sukupuolentutkimuksen resurssit yliopistojen perusrahoituksessa ja henkilökuntamitoituksessa ovat vahvistuneet 2030-luvulle tultaessa, myös tutkimushankkeita voidaan valmistella huolellisemmin, ilman paniikkia, sisältöihin keskittyen, ja entistä useampi hanke saa sekä kansallista että kansainvälistä rahoitusta. Näin mahdollistuu tutkijanuran alku nuorille tutkijoille. Pysyvien tehtävien lisääntyessä prekaarius vähenee ja mahdollisuuksia tutkijantyöhön on enemmän. Kilpailu ei ole enää niin kovaa, eikä se myrkytä hyvien kollegojen välisiä suhteita. Hyvinvointi alalla ja laajemminkin yliopistoissa kohenee. Burnoutit alkavat olla kaukaisia muistoja menneeltä uusliberalismin ajalta. Opetus- ja kulttuuriministeriössä ymmärretään yliopistotyön ja tiedon tuotannon arvo muutenkin kuin indikaattorien, metriikan ja tutkintotuotannon valossa.

Totta kai monien yliopistolaisten, ainakin humanistien ja yhteiskuntatieteilijöiden vaalima haave ”omasta yliopistosta” on myös joidenkin kokeneiden tutkijoiden kohdalla käynyt toteen vuoteen 2033 mennessä: on syntynyt muutamia autonomisia, säätiöiden rahoittamia sukupuolentutkimus-

yksiköitä, joissa pystytään keskittymään tutkimushankkeisiin.

Ai niin, mikä olennaista: 2030-luvulla sukupuolentutkijat ja rasismien tutkijat eivät enää joudu tutkimusaiheidensa ja yhteiskunnallisen aktiivisuutensa vuoksi vihan ja kaunan kohteiksi. Koska valtakunnallinen politiikka on pystynyt elvyttämään hyvinvointivaltiota niin, että syrjäytyminen ja pahoinvointi on minimaalista, tarve syntipukkien ja syytösten kohteille on romahtanut. Koulutukseen satsaaminen on nostanut sivistystasoa, ja se näkyy myös verkkovihan määrän romahtamisena. Tämä tarkoittaa myös sekä sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvän syrjinnän että rasismien kuihtumista.

Feministitutkijat ovat niin ikään osallisina prosesseissa, joissa pystytään torjumaan ilmastonmuutosta ja ympäristökatastrofeja. Tähän liittyy hoivan uudenlainen ymmärtäminen ei vain ihmislähtöiseksi asiaksi vaan mahdolliseksi erilaisissa lajienvälisissä suhteissa. Kaiken kaikkiaan radikaali ystävällisyys on vallannut alaa, ja ehkäpä feministiselle ilonpilaamiselle on vähemmän tilausta. Ja se maailmanrauha, sekin alkaa häämöttää. Parempaa tulevaa kohti.

*Monipaikkaisesti Rovaniemellä ja Helsingissä
13.6.2023*

Leena-Maija Rossi

SUNSin puheenjohtaja Leena-Maija Rossi toimii sukupuolentutkimuksen professorina Lapin yliopistossa eikä luovu feministisistä utopioista.

LÄHTEET:

Lindfors, Sonya & Maria Abdulkarim (2018) *We Should All Be Dreaming*. <https://www.balticcircle.fi/ohjelmisto/we-should-all-be-dreaming/> (haettu 12.6.2023).

Lindfors, Sonya (2023) <https://www.sonyalindfors.com/#/we-should-all-be-dreaming/> (haettu 12.6.2023).

Sedgwick, Eve Kosofsky (2003) *Paranoid Reading and Reparative Reading, or, You're So Paranoid, You Probably Think This Essay Is About You*. Teoksessa *Touching Feeling: Affect, Pedagogy, Performativity*. Durham & London: Duke University Press.

Päivä hoivan, hyvinvointivaltion ja sukupuolen pohdintaan

Leena Eräsaari & Ritva Nätkin

Tampereen yliopistolla kokoontui 17.11.2022 juhlaseminaariin joukko tutkijoita, jotka olivat aikomaan tekemässä *Hyvinvointivaltion sukupuolijärjestelmä* -sateenvarjoprojektia tai ovat sen jälkeläisiä. Virallisesti Suomen Akatemian rahoittama tutkimusprojekti eli vuodesta 1989 vuoteen 1995. Sitä kutsuttiin ”sateenvarjoksi”, koska sillä ei ollut vain yhtä fokusta, vaan sen alle kuului laaja kirjo aiheita naisjuristeista äйтиyskamppailuihin. Projekti oli tutkijoiden keskinäistä opiskelua ja tukea sekä opetusta ja koulutusta kansainvälisten tutkijoiden keralla – moninaista verkostoitumista, kuten nykyään sanottaisiin. Projektiin ilmoittautui 23 tutkijaa sosiaalipolitiikasta, sosiaalityöstä, yhteiskuntapolitiikasta, sosiologiasta, valtio-opista, hallinto- ja terveystieteistä sekä historiasta. Kolme ilmoittautunutta jäi pois projektin alettua. Suuri osa tutkijoista oli tuolloin aloittelemassa uraansa. Vaikka suunnitelmassa luvattiin opinnäytteitä, lisensiaatin tutkielmia ja väitöskirjoja, oli alku lähinnä ”akateemista feminismiä”, luonnehti Liisa Rantalaiho, toinen projektin johtajista, puheenvuorossaan. Hän on Tampereen yliopistosta; projektin toinen johtaja Raija Julkunen puolestaan on Jyväskylän yliopistosta. Projektiin osallistui tutkijoita liki kaikista suomalaisista yliopistoista, eniten Tampereelta.

Akateemista naistutkimusta oli edistetty jo ennen tätä hyvinvointivaltioprojektia, ja monissa yliopistoissa oli aloitettu naistutkimusta. *Naistutkimus–Kvinnoforskning*-lehti (myöhemmin *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*) oli sekin perustettu jo 1988. Rantalaiho oli Akatemian vanhempana tutkijana toiminut naistutkimuksen koordinaattorina, eräänlaisena matkasaarnaajana, joka kiersi suomalaisia yliopistoja kokoamassa yhteen naistutkimuksesta kiinnostuneita ihmisiä – naisia he taisivat olla tuolloin kaikki. Sateenvarjoprojektia pilotoi Rantalaihon johtama Akatemian projekti *Naisten reproduktiointressit hyvinvointivaltiossa* (1986–1988), jossa tutkijoina olivat Ritva Nätkin ja Lea Henriksson. Vuonna 1985 oli Vastapainolta ilmestynyt myös kirja *Miesten tiede, naisten puuhut*. Yhteiskuntatieteen kritiikkiä naisten työn näkökulmasta, jossa ei vielä käytetty hoiva-sanaa, vaan pohdittiin reproduktion käsitettä, marxilaisuuteenkin peilaten.

Rantalaihon aloittaessa koordinaattorina vuonna 1987 ilmoittautui naistutkimuksen tekijöiksi hakukkaita aluksi 61 henkilöä, ja myöhemmin määrä nousi lähes sataan. Henkilökohtainen ohjaus ei ollut näin ison väen kanssa mahdollista, joten hakukaat jakautuivat ryhmiin, lähinnä paikkakunnittain. Näin ryhmistä tuli vähän kuin vahingossa

poikkitieteellisiä, mikä osoittautui myöhemmin myös naistutkimuksen ideologiseksi periaatteeksi. Puhuttiin niin sanotusta kaksoisstrategiasta, jonka mukaan naistutkimusta tehdään sekä eri tieteenaloilla että varsinaisilla naistutkimuksen laitoksilla. Tampereen yliopistoon Naistutkimuksen laitos perustettiin vuonna 1989. Valinnan myötä ryhmäläiset oppivat paljon muiden tieteen- ja tutkimusalojen naisten tilanteesta. Esimerkiksi toinen tämän puheenvuoron kirjoittajista, Leena Eräsaari, osallistui Jyväskylässä ryhmään, jossa oli yhteiskuntatieteilijöiden lisäksi liikunnan tutkijoita. Yhteiskuntatieteissä elettiin tuolloin aikaa, jolloin naiset voitiin tutkimuksissa jättää ”poikkeuksina” huomiotta tai näkymättömiksi. Liikuntatieteellisessä tilanne oli monta astetta ankeampi: siellä naisiin suhtauduttiin lähes vihamielisesti.

Hyvinvointivaltion sukupuolijärjestelmä projekti kehittyi Liisa Rantalaihion vetämien Akatemian ryhmien pohjalta. Teemoja löytyi hyvinvointivaltion lisäksi myös työstä sekä politiikan tutkimuksesta. Ritva Nätkinin alkupuheenvuoron mukaan monitieteisestä hyvinvointivaltiotutkimuksesta voidaan jälkikäteen hahmottaa muun muassa *hoivajuoni*, *perheen tekemisen juoni*, *lisääntymisjuoni* sekä *politiikan/naisten työn ammatillistumisen juoni*. Poliitiikan tutkijat integroituivat hyvinvointivaltiotutkimukseen, ja *Työelämän sukupuolittuneet käytännöt*-ryhmä puolestaan perusti oman projektin. Myöhemmin näillä kahdella Akatemian ryhmällä oli runsaasti yhteistä koulutusta ja seminaareja kansainvälisten vieraiden kanssa sekä myös yhteisiä matkoja esimerkiksi Tukholmaan ja Moskovaan. Projekti merkitsi huomattavaa verkostoitumista sekä kotimaisten että kansainvälisten naistutkijoiden kanssa. Kirjoja hyvinvointivaltioprojekti tuotti kaksi: *Naisten hyvinvointivaltio* (1994) ja *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla* (1995). Niiden kustantaja oli edelleen Vastapaino.

HOIVA

Keskeiseksi teemaksi hyvinvointivaltioprojektissa kehkeytyi hoiva, jonka käsitteen ja käytäntöjen varaan myös juhlaseminaari rakennettiin. Projekti ikään kuin synnytti akateemiseen kieleen käsitteen, ja se kehitettiin marxilaisesta reproduk-

tion käsitteestä. Reproductio, ’inhimilliseksi uusintamiseksi’ suomennettu, merkitsee ihmisen elämän synnyttämistä ja ylläpitoa, mihin tarvitaan monien osallisuutta. Kaikki tarvitsevat toisten apua, elämän alku- ja loppupäässä enemmän kuin keskellä. Tätä apua, huolenpitoa ja välittämistä kutsuimme hoivaksi. Sitä harjoitetaan moderneissa (vallankin pohjoismaisissa) hyvinvointivaltioissa sekä julkisella että yksityisellä alueella. Se on merkittävä osa julkisia palveluita – sosiaalipoliittisessa keskustelussa se oli kuitenkin tuolloin vielä näkymätön. Sosiaalipoliittisissa keskusteluissa ei ylipäänsä kuvattu julkisen reproduktiotyön sisältöjä, vielä vähemmän sen sukupuolijärjestystä. Naiset hoivasivat, neuvoivat, hoitivat, lääkitsivät ja kouluttivat niin kotona kuin konttoreissa, mutta tästä vaiettiin.

Hoivan läheisiä käsitteitä ovat huolto, hoito ja huolenpito, ehkä välittäminenkin. Tutkimusprojektin aikana hoivaa käsitteellistettiin, etsittiin uusia tapoja tutkia sitä empiirisesti ja pohdittiin myös normatiivisesti hyvän hoivan tunnuspiirteitä. Hoivaa tutkittiin historiallisesti ja se liitettiin osaksi naisten ammatillistumisen ja professionaalistumisen tendenssejä. Hyvinvointivaltioiden rakentamisvaiheesta tuli esiin niin sanottu *naisjuuri*. Käsitteellä viitataan siihen epäsuhtaan, että naiset olivat toimineet aktiivisesti hyväntekeväisyysjärjestöissä ja edistäneet hoiva-ammattien kehitystä jo usean vuosikymmenen ajan, mutta heidän toimintansa jäi kuitenkin näkymättömäksi hyvinvointivaltion historiaa kirjoitettaessa.

Aiemmin hoivaa oli väheksytty sekä käsitteenä että käytäntönä, koska se liitettiin äidinhoivaan, naisten toimintaan kodin ja yksityisen piirissä, ja sitä pidettiin naisten elämän luonnollisena osana ja toimintana. Siitä maksettiin huonoa palkkaa, eikä sen katsottu vaativan koulutusta tai opetusta – tai jos edellytettiin jotain opetusta, niin sitten mahdollisimman vähän. Kirjoittaessamme tätä joulukuussa 2022 Suomessa on jälleen uusi kriisi (kuinkahan mones?) vanhusten hoivassa, samalla kun pandemia ja Ukrainan sota varjostavat henkistä maisemaa. *Helsingin Sanomissa* käydään mielihoidon keskustelua siitä, pitäisikö Ukrainan pakolaisia palkata paikkaamaan hoitajavajetta vanhustenhoidossa. Terveystieteiden oikeusturvakeskuksen eläkkeellä oleva ylilääkäri Juha Karvonon

totesi, että henkilöstöä ei pidä rekrytoida ilman kielitaitoa ja ammattipätevyyttä. Tähän Yrjö Saraste, 99-vuotias sotaveteraani, vastasi (HS. 27.12.2022), että ”koulutusvaatimus on ammattiliittojen asianajajana toimimista ja että hänen vaipanvaihtonsa ja syöttämisen ei kielitaitoa vaadi”. Syöttäminen ja ulosteiden korjaaminen ovat tärkeä osa avuttomien hoivaa; ne ovat myös vähiten arvostettua apua, koska siinä ollaan tekemisissä ruumiineritteiden kanssa. Tämän me projektissa mukana olleet opimme jo Silva Tedren vanhusten kotipalveluiden työntekijöitä koskevista tutkimuksista 1990-luvulla. Niissä korostettiin hoivaa myös ruumiillisena toimintana, mikä oli aiemmin puuttunut huolenpidon tarkasteleluista. Itse asiassa Tedre oli ylipäänsä ensimmäisten joukossa tarkastelemassa ruumiillisuutta naistutkimuksen parissa. Ritva Nätkin listasi alkupuheenvuorossaan, että hoivaa on tutkijoiden teksteissä (mukaan lukien nuoremman sukupolven tutkijat) luonnehdittu mm. ruumiilliseksi kohtaamiseksi, raadantatyöksi, altruistiseksi kutsumukseksi, naisten kansalaisvelvollisuudeksi, tuntevaksi toiminnaksi ja eettiseksi toiminnaksi. Hoiva on siis hyvin politisoitunut asia, ja myös tutkijoiden tulkinnot siitä vaihtelevat. Yhtä teoriaa tai määritelmää ei ole.

Kun yhteiskuntatieteellinen toimikunta aikoi- naan päätti rahoittaa hyvinvointivaltioprojektia Vappu Taipaleen aloitteesta, kuului tutkimuksesta päättävien parista myös epäileviä ääniä. Eräs toimikunnan jäsen sanoi, että Suomi ei voi mitenkään tarvita kahtakymmentä sosiaalipoliittikkaa tutkivaa naista. Jälkikäteen voi toisaalta todeta, ettei edes kahdenkymmenen naisen panos hoivan tutkimisessa vakuuttanut poliittisia päättäjiä siitä, että sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelut tarvitsevat enemmän resursseja. Hoiva-sanakaan ei kelpannut yleiseen käyttöön, ennen kuin vanhusten hoitaminen ulkoistettiin kunnilta yksityisille. Hoiva-termi vakiintui vanhusten laitospäisessä asumisessa 2010-luvulla yksityisten laitosten toiminnassa.

Ritva Nätkin jakoi alustuksessaan feminismiin kolmeen vaiheeseen, androsentriseen, gynosent-

riseen ja jälkistrukturalistiseen.¹ Hänen mielestään hyvinvointivaltioprojektissa elettiin gynosentrisen maailmanselityksen mukaan. Näkemys korostaa sitä, että nainen on erilainen kuin mies, jopa parempi, joskin näkymätön. Nätkin toteaa kuitenkin vuonna 1997 (eli vähän projektin päättymisen jälkeen) tarkastetussa väitöskirjassaan (*Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset*) tutkimusotteensa sijaitsevan gynosentrisen ja jälkistrukturalistisen rajalla, sillä metodina hänellä oli narratiivinen tutkimusote, ”feministinen narratiivi”.

Sateenvarjoprojekti onnistui tekemään näkyväksi naisten osuuden sosiaalipoliittisina toimijoina, etenkin sosiaalityössä, hoivassa ja erilaisissa palvelu- ja neuvontatehtävissä. Sen sijaan edes kaksikymmentä tutkijaa ja lähes yhtä monta valmistunutta väitöskirjaa eivät onnistuneet parantamaan hoivajien suhteellista asemaa ja työoloja.

UUSLIBERAALI KÄÄNNE

Tilaisuudessa oli alustamassa ja kommentoimassa myös uuden polven hoivan tutkijoita, kuten Teppo Kröger, Olli Karsio, Liina Sointu, Lina von Aerschoth ja Tiina Vaittinen. Vanhempaa sukupolvea edustanut Eräsaari tarkasteli hoivaa tilaa vaativana toimintana. Karsio, kuten monet uuden polven tutkijat, kuuluvat *Ikääntymisen ja hoivan tutkimisen huippuyksikköön* (Jyväskylä). Karsion lähestymistapa on poliittinen taloustiede. Marraskuisessa esityksessä näkökulma oli hoivan myyminen ja markkinatavaraksi saattaminen. Vanhusten hoivassa tärkeimmät järjestäjät olivat vanhastaan kunta ja niin sanottu kolmas sektori eli järjestöt tai voittoa tavoittelemattomat yhdistykset, 2000-luvulla uutena ovat tulleet yksityiset, kotimaiset ja kansainväliset yritykset ja aivan viimeksi suuret konsernit. Hoivasta on nopeasti tullut osa kansainvälistä (sijoitus-) kapitalismia. Vuonna 2007 vanhustenhuollon työntekijöistä 318 toimi yksityisellä voittoa tavoittelevalla sektorilla; vuonna 2018 heitä oli jo yli 12 000. Kunnissa heitä

¹ Androsentrisellä tutkimusotteella tarkoitetaan kyseenalaistamattoman miesnormin hallitsevuutta tutkimuksessa. Myöskään tasa-arvotutkimuksessa miesnormia ei juurikaan kyseenalaisteta. Gynosentrisen tutkimusote puolestaan kääntää asetelman toisin päin. Naisten kokemuksia ja toimintaa korostetaan, naiseutta juhlietaan. Jälkistrukturalistisessa vaiheessa kyseenalaistetaan sukupuolen käsite ja tunnustetaan enemmän eroja.

oli toki enemmän, lähes 14 000, mutta lähtölukema olikin 6000. Kolmannen sektorin työntekijämäärä on laskenut 12 000:sta 10 000:een. Ulkomaalaisten konsernien panos hoivassa on ollut voimakkainta asumispalveluissa, joiden osuus on noussut lähes räjähdysmäisesti viidessä vuodessa (2015–2019). Lähtövuonna asumispalveluiden osuus työntekijöistä oli 30 % ja liikevaihdosta 29 %, mutta vuonna 2019 osuudet olivat 55 % ja 56 %. Konsernien (siis sijoittajien) tuotot ovat suurempia silloin, kun ne saavat tuottoa sekä hoivasta että seinistä, palveluasumisesta. Konsernien aggressiivinen sijoitustoiminta on ilmeisesti ollut varautumista SOTE-uudistukseen.

Eräsaari jatkoi Karsion teemoista alustamalla hoivan ja tilojen suhteesta. Hän oli ollut mukana hyvinvointivaltioprojektissa alusta lähtien ja tohtoroi-tui projektin aikana. Eräsaaren väitöstutkimukseensa *Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä* (1995) tarkastelemat katutason virastot olivat lähinnä välittämisen tiloja, joissa neuvoteltiin rahasta ja palveluista. Väitöskirjan pohjalta voi vertailla hyvinvointivaltiolista ja uusliberaalia hoivaa. 1990-luvun hyvinvointivaltiossa kohdattiin toisia kansalaisia odotustiloissa, jonotettiin ajanvarauksessa ja tavattiin sosiaalityöntekijöitä tai työvoimaneuvojia heidän kopeissaan. Asiakkaat neuvottelivat ammatilaisten kanssa itselleen edullisista ehdoista, ja läsnäolo jaetussa tilassa vaikutti lopputulokseen, mahdollisesti keskinäisen myötätunnon.

Keskittäminen, karsiminen ja suuret yksiköt ovat uusliberalismin lahja hoivalle ja muille julkisille palveluille. Koulut, synnytyssairaalat, kirjastot, terveyskeskukset, Kelan toimistot ja verovirastot saavat saman kohtalon. Pian yhteenkään palveluun ei pääse tapaamaan oikeita ihmisiä, kuten hyvinvointivaltion aikaan. Kaikki on digiä, s-postia, nettilomakkeita, botteja, turvarannekkeita, zoomin tai muiden tietokonevälitteisten ohjelmien kautta tapahtuvaa ohjausta, neuvontaa ja niiden puutetta. Uusliberalismi on hallintaa etäältä, mihin sopii myös asiakkaiden etäänominen. Muutos on ollut nopea ja perinpohjainen. Hoivaköyhyys ja digiköyhyys ovat sukua toisilleen. Pitkien etäisyyksien maassa isot keskitetyt yksiköt ovat huonoa huolenpitoa, ja toisinaan ne loukkaavat ihmisoikeuksia.

Hoivan tilojen, seinien, lisäksi tärkeitä ovat erilaiset välineet, tietokoneet ja ohjelmat, turvarannek-

keet ja sensorit. Valtiovarainministeriö luokittelee julkiset menot kolmeen kategoriaan – palkkoihin, tiloihin ja välineisiin – mikä kertoo omaa kieltään tilojen ja välineiden keskeisyydestä. Yhdessä tilat ja tavarat kasvattavat suhteellista osuuttaan palkkoja enemmän. Marxilaisittain puhuttaisiin kiinteän ja vaihtelevan pääoman suhteesta. Kiinteän pääoman osuus hoivan menoista kasvaa vaihtelevaa enemmän. Hoivatyön osuus sisältöinä pienenee.

Sointu esitteli tutkimus- ja kehittämishanketta, jota hän tekee kolmannen sektorin aloitteesta omaishoitajien parissa. Tutkimus on kiinnostunut väkivallan ehkäisystä omaishoidossa, ja tarkoitus on tuottaa tutkimuksen lisäksi erilaisia välineitä väkivallan tunnistamiseen ja ehkäisyyn. Kirjallisten materiaalien lisäksi käytetään esimerkiksi vertaistutkimusryhmiä ja työpajoja.

Von Aerschot perusti esityksensä hoivatyön tilasta empiiriselle (vertailu)aineistolle. Hoivaajien asema koti- ja laitoshoidossa on Suomessa muita Pohjoismaita huonompi. Suuri osa suomalaisista hoitajista mieltii ammatin vaihtoa, sillä heillä on paljon erilaisia rasitusoireita, liian paljon asiakkaita ja tympeitä toimenkuvia, kuten runsaasti kirjaamista. Painetta uusiin palveluasuntoihin on runsaasti, koska suurin osa 200 000 muistisairaasta asuu kotonaan.

Vaittinen esitteli vaippa-tutkimushanketta, jossa ollaan kiinnostuneita inkontinenssin aiheuttamista vaivoista, häpeästä, kustannuksista ja hoidosta. Pidätysongelmat ovat globaalisti valtava ongelma. Arviolta 400 miljoonaa ihmistä kärsii vaivasta, naisista jopa 51 %. Vaittinen tarkasteli aihetta synnyttäneiden naisten pidätysongelmista käsin. Hän toi esiin, että synnyttäneiden inkontinenssia pidetään luonnollisena asiana, vaikka sitä voidaan hoitaa. Tutkija väittääkin, että synnytyselinten vaatima hoito unohdetaan, kun lapset on saatu. Vaittisen tutkimus on kiinnostunut myös vaippojen käytöstä, materiaalien määristä, hinnoista ja maksajista sekä siitä, milaista jätettä niistä syntyy.

Seminaari esitteli monella jännittäväällä tavalla hoivan entistä ja nykyistä tutkimista. Valitettavasti kysymys siitä, miksi oivaltava ja runsas tutkimus ei ole johtanut parempaan hoivaan, jäi vaille vastausta. Nätkinin virittämään kysymykseen ”Onko hoivan käsitteellä samaa offensiivista, maailman

muuttamiseen tähtäävää potentiaalia, tai performatiivista voimaa kuin projektin aikoihin?” saatiin positiivisiakin vastauksia muiden puheenvuoroissa, muttei yksiselitteistä tulkintaa. Uudessa tutkimuksessa on merkille pantavaa, että myös rahasta sekä hoivasta sijoitustoimintana ja politiikkana keskustellaan näkyvämmiin kuin vanhan projektin aikana.

Leena Eräsaari, YTT, dosentti, Jyväskylän yliopisto, on eläkkeellä oleva sosiaalityön professori. Hän toimii nykyisin erilaisissa vapaaehtoisjärjestöissä, sosiaalipolitiikan alueella ja rauhanjärjestöissä. Sosiaalityössä hän on erikoistunut yhteisöihin. Hän pitää itseään organisaatiotutkijana, joka on kiinnostunut uuden julkisen johtamisen tai uusliberalismin vaikutuksista julkiseen hoivaan sekä julkisiin tiloihin ja rakentamiseen.

Ritva Nätkin, YTT, dosentti, Tampereen yliopisto, SOC, on eläkkeellä oleva sosiaalipolitiikan yliopistonlehtori. Hänen tutkimuksensa on liittynyt pääasiassa äitiyteen ja naisten toimijuuteen väestöpolitiikassa sekä perheen käsitteeseen. Viimeisimmät tutkimusteemat, opiskelijoiden tulevaisuudenvisiot perheestä sekä perheen rahatalous, sisältävät myös sukupolviulottuvuuden.

Tapoja, tarinoita ja toimintaa

SUOMEN SAAMELAISALUEEN TYTÖT JA YHTEISMUOTOUTUVA HISTORIATIE TOISUUS

Helena Ristaniemi

H: Entä sitteku te liikutte tuolla luonnossa, nii onko teillä puhe niistä paikoista ja semmosista, että onko ne semmosia tärkeitä asioita?

T: Joo, on on! On tärkeää tietää, että missä on se oma paikka. Tai vaikka ei omista välttämättä joutain maata siinä, niin pittää tunnistaa, että tästä on mejän suku ja kaikki niinkö kulkenu aina ja tätä matkaa. Tässä pittää tunnistaa nää tunturit ja joet. Mut kyl mää ihan hyvin tunnistan ne paikat, joissa me ruukataan käyä. Tai no se varmaan se liikkuminen johtuu siitä, että ku on ennen ollu poroja, sitte ku on pitäny liikkua niitten porojen mukana, nii sitte on liikkunu kesäpaikasta talvipaikkaan.

Sitaatti on osa väitöskirjaani, jossa tarkastelen Suomen saamelaisalueen tyttöjen historiatietoisuutta ja historian merkityksiä nykyhetkeä ja tulevaisuutta pohdittaessa. Sitaatissa tulevat kiteytetysti esiin monet tutkimukseni keskeiset tyttöjen elämässä tärkeät teemat, kuten perhe, sukupolvien jatkumo, koti-seutu ja sen luonto, paikallinen kulttuuri sekä tietö näistä asioista.

Nuorten elämän tutkimus keskittyy perinteisesti kaupunkiin, ja usein nuoruus nähdäänkin kaupunkilaisena ilmiönä, jossa nuoruutta raamittavat kaupallisuus, järjestetyt harrastukset ja kaupunkiympäristön tuottama keskiluokkaisuus. Kui-

tenkin erityisesti 2010-luvulla nuorisotutkimuksessa on kansainvälisesti yleistynyt trendi tutkia harvaan asuttujen seutujen nuoria ja nuoruutta. Vaikka tutkimuksen määrä on lisääntynyt, tieto pohjoisimpien alueiden nuorista on yhä vähäistä, ja usein tutkimus keskittyy jäämisen ja lähtemisen tematiikkaan sekä koulutuksen kysymyksiin.

Tällä hetkellä elämme ajassa, jossa saamelaisen ja Saamenmaan asiat ovat tulleet entistä näkyvämmäksi esimerkiksi uutisia seurattaessa. Muun muassa Saamenmaan maankäyttöön liittyvät kysymykset, saamelaisten itsemääräämisoikeus, saamelaisten totuus- ja sovintokomission työn käynnistely ja viime aikoina erityisesti saamelaiskäräjälain uudistus ovat ylittäneet kansallisen uutiskynnyksen. Nämä kaikki ovat teemoja, jotka vaikuttavat myös nuorten elämään. Siksi on tärkeää kääntää katse pohjoiseen ja siellä elävien nuorten maailmaan.

Jo saamelaisnuorten koulukokemuksia käsittelevää saamelaisen kulttuurin pro gradu -työtä tehdessäni minua jäivät kiinnostamaan pohjoinen nuoruus, ylisukupolvisuuden merkitykset ja historian siirtäminen perheissä ja yhteisöissä. Syksyllä 2018 sain mahdollisuuden syventyä näihin kiinnostaviin ja tärkeisiin teemoihin saatuaani väitöstutkijan paikan Oulun yliopiston nelivuotisessa *Northern Rural Youth in Flux* -tutkimushankkeessa.

UUSMATERIALISTINEN HISTORIATIEETOISUUS JA KUULUMINEN PITKITTÄISTUTKIMUKSESSA

Väitöstutkimukseeni on osallistunut 12 yläkouluikäistä tyttöä, jotka ovat asuneet Suomen saamelaisalueen kunnissa tutkimushankkeen alkaessa. Tutkimuksen tytöt on rekrytoitu mukaan paikallisten yläkoulujen välityksellä. Suurin osa – joskaan eivät kaikki – tutkimukseeni osallistuneista tytöistä kertoi olevansa saamelaisia. Kulttuuri-identiteettimääritelmät ovat tyttöjen omia, enkä ole halunnut niitä muokata. Olen haastatellut tyttöjä yhteensä kolmeen kertaan vuosien 2019 ja 2020 aikana. Haastattelut olen toteuttanut yksilö-, pari- ja ryhmähaastatteluinä. Haastattelujen yhteydessä tytöt ovat piirtäneet elämänjanoja ja esitelleet heille tärkeitä asioita valokuvin. Tutkimuksen aineisto koostuu yhteensä 31 haastattelusta, 11 elämänjanapiirroksista ja 68 valokuvasta. Tutkimus siis rakentuu laadulliseksi pitkittäistutkimukselliseksi otteeksi, jossa nuorten elämää on seurattu yläkoulun viimeisiltä luokilta toisen asteen opintoihin. Pitkittäistutkimuksessa aineiston synty on hitaampaa, mutta se on tarjonnut ainutlaatuisen mahdollisuuden seurata näiden tyttöjen elämää ja historian, kulttuurin ja kotiseudun merkityksiä muutostentäyteisessä elämänvaiheessa.

Työssäni olen pyrkinyt vahaan ja kriittiseen tutkimuseettiseen tarkasteluun, joka on toiminut jatkuvana puntarointina tutkimuksen edetessä. Ei-saamelaisena ja pohjoisten yhteisöjen ulkopuolelta tulevana tutkijana monet seikat vaativat syventymistä ja alaikäisten nuorten kanssa tehtävä tutkimus myös omat huomionsa. Olen pohtinut tutkimuseettisiä valintoja aina hankkeen alun käytännteistä nuorten anonymiteettiin, aihevalintoihin ja aineistojen arkistointiin. Olen myös tarjonnut nuorille mahdollisuuden kommentoida työtä ennen sen lopullisen version valmistumista.

Tutkimukseni rakentuu monitieteisesti historiantutkimuksen, saamentutkimuksen sekä nuoriso- ja tyttö tutkimuksen perinteitä yhdistäen. Sen lisäksi olen hyödyntänyt yhdysvaltalaisen fyysikon ja feministifilosofin Karen Baradin (2007) uusmaterialistista ajattelua. Tällainen monitieteisyys mahdollistaa nuorten elämän tarkastelun ajassa, paikassa ja kulttuurissa kehkeytyvänä, eettisesti kestäväenä ja

paikallisista kulttuurisista lähtökohdista rakentuvana kokonaisuutena. Tutkimustani ohjaa kaksiosainen pääkysymys: *Miten historiatietoisuus on läsnä haastattelemini tyttöjen elämässä ja muokkaa heidän kuulumisen kokemuksiaan?*

Historiatietoisuudella työssäni tarkoitan erityisesti historianfilosofi Jörn Rüsenin (2004) työstä kumpuavaa ymmärrystä historiatietoisuudesta menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden vuorovaikutteisena ajallisena orientaationa. Tämä orientaatio on osa yksilöiden identiteetinrakennusprosesseja, ja toisaalta se rakentaa ja muoava yhteisöjä. Saamelaisen kulttuurin professori Veli-Pekka Lehtola (2022) on kuvannut ”meidän historioita”, eli saamelaisten sukujen ja yhteisöjen omia historioita, jotka linkittyvät laajempiin historiakertomuksiin. Myös omassa tutkimuksessani keskityn näihin pienempiin historiakertomuksiin ja paikallisiin historian tapahtumiin, jotka kuitenkin kytkettyvät laajempiin historiakokonaisuuksiin, kuten pohjoismaisten koululaitosten muotoutumiseen, toiseen maailmansotaan ja teknologian kehittymiseen.

Toisena keskeisenä käsitteenä työssäni on *kuulumisen* käsite. Kuulumista voidaan yleisesti ottaen luonnehtia tunteeksi kotoisuudesta ja turvasta. Toisaalta siihen kiteytyvät kokemukset paikkojen ja sosiaalisten suhteiden keskeisyydestä elämässä. (Cuervo & Wyn 2017.) Tarkastelen kuulumista sosiaalisenä, ruumiillisena ja prosessuaalisena. Kolmas tutkimuskäsitteeni on *sukupuoli*. Ymmärrän sukupuolen suhteissa rakentuvaksi, sosiaalisesti ja materiaalisesti sekä ruumiillisuuteen ja ajallisuuteen kietoutuvaksi. Sukupuolentutkimuksen teoriaa olen ammentanut tyttö tutkimuksen ja saamentutkimuksen kentiltä. Tyttö tutkimus on nostanut esiin tyttöjen oman toimijuuden ja ruumiillisuuden. Saamentutkimuksesta peräsin oleva pohjoinen vahvan naisen käsite puolestaan on työkalu, jolla sukupuolen merkityksiä voi tarkastella (Kuokkanen 2004).

Olen soveltanut tutkimuksessani uusmaterialistista tieteenfilosofiaa. Tämä ei kuitenkaan ollut alkuperäinen suunnitelmani, vaan tarve teoreettiselle kehittelylle syntyi yhdessä aineiston ja teorian kanssa. Aineiston ja teorian parissa työskennellessäni haasteeksi muodostuivat esineet, luonnon paikat, eläimet sekä muut ei-inhimilliset asiat, joita tyttöjen haastattelut vilisivät. Aineistoon tuntui olevan

mahdotonta saada kokonaisvaltaista kosketusta, ja monien keskustelujen merkitykset ikään kuin liukenivat näkymättömiin ihmiskeskeisen tulkinnan kautta tarkastellessa. Törmäsin sattumalta Baradin uusmaterialistiseen teoriaan, joka tuntui resonoin minun ja aineiston väliseen ongelmaan. Vaikka alun teoreettiset lukukokemukset olivat haastavia, kaiken monimutkaisen alta tuntui kuoriutuvan vastauksia materiaalin ja ei-inhimilliseksi mielletyn tutkimisen haasteisiin. Baradin ajattelun mukaisesti historiatietoisuus hahmottuikin nyt työssäni yhdessä sosiaalisen ja materiaalisen kanssa sekä perinteistä kulttuurin ja luonnon välistä rajaa haastaen. Uusmaterialistinen ote näkyy myös valitsemassani analyysimenetelmässä, joka on uusmaterialistisesta perinteestä lähtöisin oleva diffraktiivinen luenta. Siten työni kontribuoi myös historian tutkimuksen teoreettiseen kehittelyyn.

TOIMELIAAT TYTÖT JA HISTORIATIETOISUUTTA MUOVAAVAT ARJEN KUDELMAT

Tutkimukseni valossa historiatietoisuuden voi nähdä merkitykselliseksi tekijäksi tyttöjen elämässä. Tutkimukseen osallistuneet tytöt olivat sanavalmiita ja etevä pohtijoita, joiden elämässä historia oli moninaisesti läsnä, vaikka sivujuonteina näkyivät myös vaikenemisen kulttuuri, epävarmuus ja tietämättömyys. Tyttöjen tuntema ja heille tärkeä historia rakentui ja siirtyi erilaisissa arkisissa yhteyksissä: perheen, sukulaisten ja yhteisöjen puheissa ja toimissa, esineistöissä, kuten saamenpuvuissa, koruissa ja valokuvissa, sekä luonnossa ja eläinten kanssa. Tyttöjen kanssa käymieni keskustelujen teemoja olivat esimerkiksi kansallisvaltioiden ja saamelaisten suhteet sekä perheiden ja sukujen tavat ja tarinat. Näin historia hahmottui kipukohdiksi ja voimavaroiksi. Keskustelut tyttöjen kanssa olivat monimuotoisia, ja erityisesti ryhmähaastatteluisia aiheet rönsyivät usein ennalta arvaamattomillekin historiapuheen poluille. Tämän näen ehdottomasti ryhmähaastattelujen rikkautena.

Historiatietoisuuden voi nähdä vaikuttavan esimerkiksi ajatuksiin sukupuolista ja sukupuolittuneista kulttuurisista konventioista. Omaa elämää tarkasteltiin suhteessa naispuolisiin sukulaisiin: äi-

teihin, mummoihin ja täteihin. Naissukulaiset olivat monille tytöille tärkeitä esikuvia: vahvoja ja taitavia naisia, joiden kanssa oli esimerkiksi tehty käsitöitä tai puhuttu menneisyydestä arkisten askareiden lomassa. Isien ja miespuolisten sukulaisten kanssa tytöt puolestaan olivat opetelleet luonnossa liikkumista, metsästystä ja kalastusta. Samalla oli opittu tarinoita ja tapahtumia, jotka luonnonpaikkoihin liittyivät. Tytöt arvostivat ja hyödynsivät opittuja taitoja nuoruudessaan viettäessään vapaa-aikaa luonnossa kavereiden kanssa. Tytöt eivät kuitenkaan suhtautuneet kaikkiin ylisukupolvisiin malleihin aina kriittikittömästi. He saattoivat arvostella kärkeästäkin perinteisiä sukupuolittuneita tapoja ja näkivät sukupuoleen liittyviä ajallisia muutoksia esimerkiksi poronhoidon parissa tai suhtautumisessa erilaisiin seksuaalisuuksiin ja sukupuoliin. Samalla he kokivat itse olevansa osa tätä sukupolvien ketjun muutosta omine tulevaisuudensuunnitelmineen ja toiminnan mahdollisuuksineen.

Historiatietoisuudella ja ylisukupolvisuudella oli iso merkitys tyttöjen kuulumisen kokemuksissa; siinä mihin kuuluttiin tai ei kuuluttu. Kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemukset jakautuivat usein pohjoisen ja eteläisen akselille, riippuen siitä mistä tyttöjen suvut olivat kotoisin. Pohjoisesta kotoisin oleville tytöille kotiseudun paikat, ihmiset, saamen kieli sekä saamelainen kulttuuri ja kulttuuriympäristö muodostivat tärkeän pysyvän kiintopisteen, kun taas etelästä pohjoiseen muuttaneet tytöt kokivat olevansa enemmänkin vierailijoita yhteisöissä, joihin sisään pääseminen oli saattanut vaatia paljonkin ponnisteluja. Siten historiatietoisuuden ja kuulumisen kokemusten voi nähdä määrittävän yhteisöllistä järjestystä.

Toisen asteen opintoihin siirryttäessä historiatietoisuus ja kuulumisen kokemukset rakensivat osaltaan tyttöjen suunnitelmia. Puolet tutkimuksen työstä muutti pois kotoa toiselle asteelle siirtymisen yhteydessä. Toisille tämä siirtyminen oli pakko, toisille taas odotettu tapahtuma. Aiemmin mainittu lähtemisen ja jäämisen tematiikka oli tässä vahvaa, sillä perusopetuksen ja viimeistään toisen asteen jälkeiset jatko-opiskelumahdollisuudet sijaitsevat pääosin saamelaisalueen ulkopuolella. Uusi arki uusilla paikkakunnilla rakentui monipaikkaiseksi, ja kotikunnan ihmiset, normit ja luonto muodostivat vertailukohtan uuteen asuinpaikkaan. Pohjoinen

identiteetti ja saamelaisuus olivat tytöille tärkeitä ja side kotipaikkaan merkityksellinen.

Olen tarkastellut työssäni tyttöjen ajatuksia tulevaisuudesta – heidän toiveitaan, suunnitelmiaan ja huoliaan. Tytöt puhuivat huolenaiheista, jotka olivat keskeisiä heidän elinpiirilleen nyt ja tulevaisuudessa. Näitä olivat muun muassa ilmastonmuutos, maankäytön teemat sekä pohjoisten alueiden tyhjeneminen. Kaikki nämä uhat koskivat laajalti yhteisön, kulttuurin ja perinteiden ylläpitämisen mahdollisuuksia. Toisaalta tulevaisuuteen kuului opiskelua, matkustamista, työt, perhe sekä saamen kieli ja saamelainen kulttuuri. Monet tytöt kokivat tärkeänä ajatuksen jäämisestä tai palaamisesta kotiseudulle ja oman perheen perustamisesta tuttuun yhteisöön ja ympäristöön. Historiatietoisuus ja ajatukset perinteiden siirtymisestä siis ohjasivat tyttöjen tulevaisuushorisontteja. Tietysti on otettava huomioon, että tulevaisuutta pohdittiin noin 14–17-vuotiaiden nuorten kanssa, joten suunnitelmat ovat eläviä ja muovautuvia.

ELÄVÄ KEHKEYTYVÄ HISTORIA OSANA TULEVAISUUTTA

Työssäni väitän, että tyttöjen tuntema ja heille merkityksellinen historia on elävää, kehkeytyvää ja vaikutusvaltaista. Historia ei ollut tytöille vain taustaa tai menneen muistelua, vaan historialla oli keskeinen asema arjisessa elämässä. Historiatietoisuus oli läsnä haastattelemini nuorten arjessa ja elämänvalinnoissa ja vaikutti heidän tulevaisuushorisont-

teihinsa nuoruuden alati muuttuvassa elämänvaiheessa. Tutkimuksessa historiatietoisuus rakentaa prosessuaalisena näyttävätyvää kuulumisen kokemusta; sitä mihin kuulutaan nyt ja halutaan kuulua tulevaisuudessa. Näitä kuulumisen paikkoja olivat niin yllirajainen Saamenmaa, luonto, sukulaiset kuin etelämpään sijoittuvat paikkakunnat, ystävät ja suvut. Vaikka nuoruus on usein eteenpäin suuntaamista, se ei tapahdu tyhjiöstä käsin, vaan yhdessä menneen, tulevan ja nykyisyyden kanssa. Tässä kontekstissa historiaa tulisikin ajatella moninaisena, materiaalisista ja sosiaalisista tekijöistä koostuvana kudelmana, joka on läsnä nuorten elämässä – murheissa, toiveissa ja suunnitelmissa. Siksi niin tutkimuksessa kuin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa olisikin tärkeää nähdä, kuinka historia on arvokas osa nuorten nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Päättänkin lektioni sitaattien, jolla väitöskirjani alkaa, sillä sen viesti on läpileikkaava ja yksinkertaisuudessaan kirkas:

”Täällä on merkitystä mihin sukuun synnyt, se vaikuttaa kaikkeen.”

FT Helena Ristaniemi työskentelee tutkijatohtorina Jyväskylän yliopistossa. Hänen väitöskirjansa ”Täällä on merkitystä mihin sukuun synnyt, se vaikuttaa kaikkeen.” Historiatietoisuuden muotoutuminen ja merkitykset Suomen saamelaisalueen tyttöjen elämässä tarkastettiin 27.1.2023 Oulun yliopiston humanistisessa tiedekunnassa. Vastaväittäjänä toimi professori Sanna Valkonen Lapin yliopistosta. Väitöskirja on luettavissa osoitteessa <http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-952-62-3537-0>

KIRJALLISUUS

Barad, Karen (2007) *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham: Duke University Press.

Cuervo, Hernan & Wyn, Joanna (2017) A Longitudinal Analysis of Belonging: Temporal, Performative and Relational Practices by Young People in Rural Australia. *YOUNG* 25:3, 219–234.

Kuokkanen, Rauna (2004) Saamelaisnaiset, feministinen analyysi ja saamelaisyhteiskunnan dekolonisaatio. Teoksessa Kailo, Kaarina, Sunnari, Vappu &

Vuori, Heli (toim.) *Tasa-arvon haasteita globaalin ja lokaalin rajapinnoilla*. Oulu: Oulun yliopisto, 143–160.

Lehtola, Veli-Pekka (2022) *Entiset elävät Meissä: Saamelaisien tarinat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.

Rüsen, Jörn (2004) Historical Consciousness: Narrative Structure, Moral Function, and Ontogenetic Development. Teoksessa Seixas, Peter (toim.) *Theorizing Historical Consciousness*. Toronto: University of Toronto Press, 63–85.

PUHEENVUORO TYTTÖJEN OIKEUKSIEN PUOLESTA

Kaiju Harinen

Ujuni Ahmed & Elina Hirvonen (2022) *Tyttöille, jotka ajattelevat olevansa yksin*. WSOY, Helsinki. 226 s.

Suomessa on THL:n arvion mukaan noin 10 000 silpomisen kokenutta tyttöä ja naista. Ujuni Ahmed on yksi heistä. *Tyttöille, jotka ajattelevat olevansa yksin* on omaelämäkerrallinen kertomus Itä-Helsingissä kasvaneesta maahanmuuttajataustaisesta työstä. Elina Hirvosen kirjoittama, Ahmedin kertomuksiin pohjautuva puheenvuoro tekee näkyväksi vähemmistöryhmien edustajiin kohdistuvia ihmisoikeusrikkomuksia, kuten tyttöjen silpomisen. Ahmed puhuttelee lukijoitaan suoraan ja avoimesti kertoen tarinansa somalivähemmistön edustajana Suomessa: ”Kerron tarinani sinulle, joka ajattelet olevasi surujesi, häpeäsi tai ulkopuolisuutesi kanssa yksin. Haluan ylittää kertomisen tuottaman häpeän, koska

kyse ei ole minusta vaan meistä.” (s. 13.) Kertoja nimeää kohdeyleisönsä suorasanaisesti: puheenvuoro on kohdistettu muille suomalaisille vähemmistöryhmien edustajille.

Ansioitunut kirjailija ja dokumentaristi Hirvonen on rakentanut Ahmedin tarinasta teoksen, joka liikkuu esseen, feministisen pamfletin ja kaunokirjallisuuden kerronnan keinoja soveltavan tietokirjan rajamailla. Tietokirjallisuuden tutkimuksen termin teosta voi kutsua ”tarinalliseksi tietokirjaksi”. Tällöin hyödynnetään kirjoittajan omakohtaisia kokemuksia ja tietämystä ja liitetään ne osaksi tiedon tuottamista. (Ks. Hiidenmaa 2020.) Tieto – Ahmedin ja Hirvosen teoksen kohdalla erityisesti somalitaustaisiin tyttöihin kohdistuva kunniaväkivalta ja silpominen – linkittyy tyttöjen ihmisoikeuksien edistämisen lisäksi myös konkreettiseen vaikutus- ja valistustyöhön. Silvottavaksi tyttönsä lähettävät vanhemmat eivät välttämättä tiedä syyllystvänsä rikokseen: ”Aloimme kampanjoida sen puolesta, että tyttöjen sukuelinten silpominen kielletään erillisellä lainsäädännöllä, ei vain osana pahoinpitelyn kieltävää lakia. Tämä oli tärkeää, koska tyttöjänsä silvottavaksi lähettävät ihmiset eivät ymmärrä tekevänsä rikoksen.” (s. 145.)

Omalla esimerkillään Ahmed havainnollistaa, mitä häpeä ja kotoa opetettu kunnioitus vanhempia ihmisiä kohtaan voivat onnistua piilottamaan. Siksi hän haluaa puhua tyttöihin ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta avoimesti, sillä ”[v]ain sitä, mitä on näkyvillä, on mahdollista muuttaa” (s. 136). Ahmedin teko on rohkea ja symbolisesti merkittävä: se rikoo väkivaltaa ympäröivän hiljaisuuden kulttuurin. Kriittistä pedagogiikkaa ja dialogista kasvatusta kehittänyt Paolo Freire (2005) on luonut ”hiljaisuuden kulttuurin” käsitteen. Termi viittaa syrjittyihin ihmisryhmiin, jotka on poissuljettu yhteiskunnan rakenteista. Heillä ei toisin sanoen ole vaikutusmahdollisuuksia yhteiskunnassa, jossa he elävät. Vaikka Freiren (1921–1997) yhteiskuntakriittiset ajatukset liittyvät Latinalaisen Amerikan kontekstiin ja *Sorrettujen pedagogiikka* ilmestyi ensimmäisen kerran jo 1970-luvun alussa, voi Freiren ajatuksia soveltaa myös Ahmedin hiljaisuuden kulttuurin murtamiseen. Ahmed antaa hiljaisuudelle oman äänensä ja saa sitä kautta sorrettujen vaiennetut äänet kertomaan heihin kohdistuvista ihmisoikeusrikkomuk-

sista. Samalla hän sitoutuu taistelemaan oikeudenmukaisemman yhteiskunnan puolesta Freiren (2005, 50) keskeisten ajatusten mukaisesti: ”Sorretut voivat ylittää heitä kahlitsevan vastakkainasettelun [sorrettujen ja sortajien välillä] vain, jos tämän ymmärtäminen johdattaa heidät taisteluun itsensä vapauttamiseksi.” Ahmed on palkittu ihmisoi-keusvaikuttaja, ja puheenvuorollaan hän tuo vähemmistöryhmien syrjinnän esiin suomalaisessa yhteiskunnassa. Teos on myös tärkeä kontribuutio suomalaiseen feministiseen keskusteluun, sillä se ottaa kantaa Suomessa esiintyvään intersektionaaliseen syrjintään, jossa sukupuoli (tyttöys), ei-valkoiseksi rodullistettu ihonväri ja uskonto (islam) risteävät. Suomalaiseen yhteiskuntaan sijoittuvaa feminististä tutkimusta näistä risteävistä syrjinnän perusteista on ainakin toistaiseksi tarjolla vain vähän, eikä niitä välttämättä osata ottaa suomalaisessa feministisessä tutkimuksessa huomioon. Siksi teos on tervetullut lisä suomalaisen omaelämäkerralliseen feministiseen tiedontuottamiseen.

Ahmedin tarina lähtee yksityiskohdista ja laajenee yksityisestä yleiseen. Hän kertoo siitä, mikä on hänen maailmassaan tavallista mutta valtaväestölle vierasta. Heti teoksen prologissa hän kertoo omakohtaisen esimerkin kiharista ja muotiin taipumattomista hiuksistaan ja niihin liittyvästä häpeästä sekä opettajasta, joka ei puutu hiuksista pilkkaamiseen. Ahmed kuvaa somalitaustaisten islaminuskosten tyttöjen kotitöiden ja koraanikoulun täyttämää elämää sekä huiviin ja hameeseen pukeutumiseen painostavaa lähipiiriä. Hän kertoo yksityiskohtaisesti myös kunniaväkivallasta ja ”hatkoista” eli kotoa karkaamisesta. Hän antaa avartavan esimerkin yksityiskohtien merkityksestä, joka alkaa kulmakarvoista ja päättyy avioliiton mahdollisuuden katoamiseen somalitaustaisen miehen kanssa: ”Kun olemme naimisissa, et enää voi nyppiä kulmakarvojasi”, hän sanoi. ”Miksi?” ”Se on kielletty. Kun olemme perhe, päätämme sellaisista asioista yhdessä.” ”Sellaisista asioista kuin minun kulmakarvani?” ”Niin.”” (s. 126.)

Puheenvuorossa on paljon toistoa, ja se on kirjoitettu löyhästi Ahmedin elämäkerran ympärille. Ajoittain tekstin juonirakenne on hajanainen, mutta se onnistuu vyöryttämään lukijoiden silmiä

eteen kaoottisen todellisuuden, jossa ainoana pako- paikkana Ahmedille ja hänen ystävilleen toimii Tyttöjen Talo. Sen jälkeen, kun tämä paljastuu tyttöjen vanhemmille, Ahmed ja muut somalitaustaiset tytöt joutuvat käymään siellä salaa. (s. 124.) Ahmedille ja muille kotoa karkaaville tytöille raiskaamiselta sekä muulta väkivallalta välttymisen strategiat ovat arkipäivää. Kerran Ahmed osoittaa puheenvuoronsa suoraan juuri heille: ”Sinulle, joka olet hatkoissa nyt, ja sinulle, joka mietit lähtemistä tai häpeät sitä, että olet lähtenyt, haluan sanoa tämän: se ei ole sinun syyksi. Ei ole sinun vikasi, jos sinulla on kotona niin paha olla, että olet joutunut lähtemään.” (s. 106.) Ahmed toteaa, että syy on todennäköisimmin tyttöjä ympäröivissä aikuisissa, jotka ovat epäonnistuneet näiden tyttöjen turvallisen kasvuympäristön takaamisessa (s. 106–107).

HUOMIO VALKOISET FEMINISTIT!

Ahmed ei kohdista puheenvuoroaan ainoastaan vähemmistöryhmien edustajille vaan puhuttelee myös suomalaisen valtaväestön edustajia, muun muassa niin kutsuttuja ”valkoisia feministejä”. Näiltä vähemmistöyhteisöihin kuuluvat tytöt tai naiset eivät Ahmedin mukaan (s. 181) useinkaan saa tarvitsemaansa tukea. Termi ”valkoiset feministit” viittaa sosiologi Alison Phippsin (2022, 14) mukaan sellaiseen valtavirran feminismiin, jossa ei-valkoisiksi rodullistettujen naisten ajatukset ja haasteet sivuutetaan. Phippsin (2022, 15) valtavirtafeminismin kriittinen analyysi pohjautuu intersektionaalisuuteen eli monimutkaisten sosiaalisten valtasuhteiden ja eri syrjintäperusteiden, kuten rasmin, sosioekonomisen aseman ja seksismin, risteämiseen ja yhdistymiseen. (Ks. esim. Collins & Bilge 2020; Crenshaw 1991.)

Ahmedin ja Hirvosen teoksesta valkoisen feminismin määritelmä puuttuu, mikä tekee kritiikin kohteesta epätarkan, vaikka se tulee implisiittisesti selväksi. Teoksessa ei myöskään väitetä, että kaikki valkoiset feministit olisivat sokeita omille etuoikeuksilleen. Ahmedin puheenvuoron keskiössä on somalitaustainen nuori nainen, joka puhuu vähemmistöyhteisön poljetuista ihmisoi-keuksista, ei suomalaisista valtavirtafeministeistä. Ahmed toi-

voo valkoisilta feministeiltä ja muilta valtaväestön edustajilta solidaarisuutta ja tukea vähemmistöryhmien edustajille:

Yhteisöjen sisältä tulevat, haitallisia rakenteita kritisoivat äänet tarvitsevat julkisessa keskustelussa vahvistusta ja tukea. -- Olisi solidaarisuutta ja lojaalisuutta, että ihmiset, jotka voivat puhua vapaasti, nostaisivat esiin esimerkiksi sen, miksi vähemmistöyhteisöjen naisten ääni kuuluu yhteiskunnassa niin vähän. (s. 186–187.)

Ahmed toivoisi konkreettisempia tekoja valkoisilta feministeiltä silloin kun keskustellaan tyttöjen silpomisesta ja kunniaväkivallasta Suomessa. Valkoiset feministit pyrkivät ehkä olemaan sensitiivisiä kokemuksille, jotka ovat todennäköisesti heille itselleen tuntemattomia ja kunnioittamaan näin intersektionaalisia eroja. Tämä voi kuitenkin johtaa Ahmedin kritisoimaan sensitiivisyyteen, josta Ahmed ei pidä yhtään sen enempää kuin suvaitsevaisuudesta. Ahmedin mukaan (s. 179) molempia s-kirjaimella alkavia sanoja (sensitiivisyys ja suvaitsevaisuus) käytetään suomalaisessa yhteiskuntakeskustelussa vain tummien ihmisten kohdalla, mikä on poissulkevaa ja epätasa-arvoista. Ahmed esittääkin provoivoin kysymyksen (s. 181): ”Mitä tapahtuisi, jos silpomisesta, pakkoavioliittojen tai kunniaväkivallan uhrit olisivat pääsääntöisesti valkoisia? Olisivatko monet valkoiset feministit edelleen sitä mieltä, että edellä mainituista väkivallan muodoista pitää keskustella sensitiivisesti?” Juuri se on Ahmedin mukaan (s. 179) yksi väkivallan uhrien vaientamisen tapa. Ristiriita on kiistaton, sillä:

Samat ihmiset sanovat, että valkoisiin naisiin kohdistuvista väkivallan muodoista on puhuttava jyrkästi. Patriarkaatti pitää romuttaa. Raiskauksista ja seksuaalisesta häirinnästä on puhuttava suoraan. Kuukautisista on puhuttava suoraan. Niin onkin. Mutta miksi silpomisesta, kaikkein rajuimmasta väkivallan muodosta, on puhuttava sensitiivisesti? (s. 179–180.)

Ahmedin peräänkuuluttama solidaarisuus vaatii taitoa asettua sorrettujen asemaan. Freiren (2005, 50) mukaan se on radikaali asenne. Freire (emt., 51) toteaa myös, että ”[t]odellinen solidaarisuus löytyy vain -- rakkauden tekojen moninaisuudesta, eksistentiaalisuudesta ja *praksiksesta*. On farssi väittää, että yksilöt ovat vapaita, jos ei ryhdy mihinkään konkreettiseen tehdäkseen väitteen todeksi.” Vaikka Freire viittaa edellä sorrettujen ja sortajien väliseen dialektiikkaan, voi ajatusta soveltaa myös valkoisiin feministeihin ja silpomisen ja muiden ihmisoikeusrikkomusten vastustamiseen keskittyviin ihmisoikeusaktivisteihin. Mutta mitä muuta konkreettista valtaväestön edustajat sitten voivat tehdä auttaakseen vähemmistöryhmien olosuhteiden parantumista kuin puhua vähemmistöjen ihmisoikeusloukkauksista?

Yksi praksiksen muoto on *liittolaisuus*, jolla tarkoitetaan tukea syrjintää tai rasismia kokeville ihmiselle tai ihmisryhmälle, mihin myös Ahmed vetoaa. Hyvä liittolainen on sitoutunut toimimaan syrjintää vastaan, vaikka hän ei itse kuulu kyseistä syrjintää kohtaavaan ryhmään. (Ks. THL 2023.) Alice Jäskén (2022, 306) mukaan liittolaisuuden onnistuminen edellyttää ymmärrystä siitä, että yhteiskunnallisten rakenteiden takia kaikilla ei ole samoja lähtökohtia ja että liittolainen kohtelee vähemmistöryhmään kuuluvia ihmisiä vertaisinaan. Hyvän liittolaisen on myös osattava kuunnella syrjintää kokenutta (emt. 305–306). Tähän Ahmedin paljon tunteita herättämä puheenvuoro antaa erinomaisen tilaisuuden.

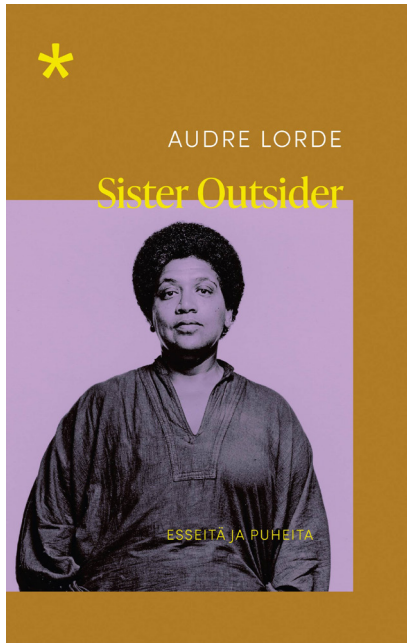
FT Kaiju Harinen työskentelee post doc -tutkijana Koneen Säätiön rahoittamassa INTERACT-hankkeessa (Intersectional Reading, Social Justice, and Literary Activism) Turun yliopiston yleisen kirjallisuustieteen ja ranskan oppiaineissa. Hänen tutkimuksensa keskittyy feministisen vähemmistökirjallisuuden, intersektionaalisen tutkimuksen ja rasisminvastaisen aktivismin yhdistämiseen.

KIRJALLISUUS

- Collins, Patricia Hill & Bilge, Silma (2020) [2016] *Intersectionality*, 2nd Edition. Cambridge: Polity Press.
- Crenshaw, Kimberlé Williams (1991) Mapping the Margins. Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review* 43:6, 1241–1299.
- Freire, Paulo (2005) [1972] *Sorrettujen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino. Suomentanut Joel Kuorti.
- Hiidenmaa, Pirjo (2020) Trendinä tarinallinen tietokirja. Teoksessa Virtanen, Mikko, Hiidenmaa, Pirjo & Nummi, Jyrki (toim.) *Kertomuksen keinoin: Tarinallisuus mediassa ja tietokirjallisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus, 23–50.
- Jäske, Alice, Niemi-Sampan, Priska & Waenthongkham, Janina (toim.) (2022) *Mixed. Suomalaista elämää kulttuurien risteymässä*. Helsinki: Kosmos.
- Phipps, Alison (2022) *Minä, et sinä. Me too ja valtafeminismin ongelmat*. Tampere: niin & näin. Suomentanut Elina Halttunen-Riikonen.
- THL (2023) *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus*. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet> (haettu 30.3.2023).

SISTER OUTSIDER

Kaisa Ilmonen

Audre Lorde (2020) *Sister Outsider* (suom. Kaijamari Sivill; alkuteos *Sister Outsider: Essays and Speeches*, 1984). Kustannusyhtiö Kosmos, Helsinki. 289 s.

“I kept thinking of Audre Lorde and how I wished she were here to help us describe the moment.” (Sara Ahmed 2012.)

Sara Ahmedin luonnehdinta Audre Lorden kyvystä arvioida todellisuuden monitahoisia ilmiöitä on osuva. Teoksensa *Sister Outsider* puheissa, kirjeissä, esseissä ja haastatteluissa Lorde määrittelee ympäröivän todellisuuden kristallinkirkkaasti ja selvästi. Hänen kykynsä katsoa ympärilleen ja nähdä sitä lävistävät valtasuhteet on ilmiömäinen. Kaijamari Sivillin suomennos Lorden avaintekstien kokoelmasta tekee tälle tarkkanäköisyydelle oikeutta. Hänen käännöksensä on kulttuuriteko. Sivillin suomenkieliset lauseet säilyttävät Lorden alkupe-

räisten virkkeiden aforistisen kirkkauden. Jokainen Lorden lause voisi olla oma mietelmänsä, ja sama ajatuksellinen kuulaus säilyy Sivillin käännöksessä. Esseiksi ja lopulta esseekokoelmaksi kerrostuvat virkkeet muodostavat kuitenkin kokonaisuuden ja kontekstin usein nettiin irrotettujen ”one-linereiden” ympärille. Lorden tekstit eivät ole helppoja sitaatteja, vaan hän kysyy vaikeita kysymyksiä, ja juuri tästä syystä *Sister Outsiderin* käännös on niin tärkeä.

Lorde näkee akateemisena ylemmyytenä sen, ettei keskusteluun feministisestä teoriasta oteta mukaan erilaisia naisia: hän kuvaa esseessään ”Isännän taloa ei isännän työkaluilla hajoteta koskaan”, miten usein ”köyhät naiset, Mustat ja kolmannen maailman naiset ja lesbot” (s. 164) jäävät ilman omia sanoja. Myös englannin kielen taito on tunnistettu yhdeksi eriarvoisuutta luovaksi mekanismiksi nykymaailmassa. Pyramidin huipulla ovat syntyperäisesti tai sen kaltaisesti englantia puhuvat, keskellä englantia oppineet ja syrjäytymisriskissä englantia taitamattomat henkilöt. Suomennos Lorden tekstikokoelmasta on esteettömyyskysymys, jopa ableismia vastaan nouseva teko, ja siten eettisesti hyvin Lorden hengen mukainen. Erityiskiitoksen ansaitsee myös helsinkiläinen kustannusosakeyhtiö Kosmos ratkaisustaan kustantaa käsillä oleva käännös.

”MITÄ OVAT NE SANAT, JOITA SINULLA EI VIELÄ OLE?”

Audre Lorde (1934–1992) oli karibialais-yhdysvaltalainen runoilija ja esseisti, omien sanojensa mukaan musta, nainen, äiti, soturi, runoilija ja lesbo. Valmistuttuaan yliopistosta hän kirjoitti runsaasti runoutta, opetti englantia yliopistossa ja toimi kirjastonhoitajana New Yorkissa 1960-luvulla. Tuolloin hän myös meni naimisiin ja sai kaksi lasta. Liitto päättyi eroon vuonna 1970. 1970-luvulla julkaistiin Lorden keskeisimpinä pidetyt runokokoelmat *Coal* (1976) ja *The Black Unicorn* (1978). Vuonna 1978 hänellä todettiin rintasyöpä, joka saatiin kuitenkin tilapäisesti hoitoon, ja Lorde julkaisi teoksensa *The Cancer Journals* vuonna 1980. Samalla vuosikymmenellä Lorde työskenteli myös Berliinin Freie Universitätin vieraillevana professorina ja vaikutti keskeisesti tuon aikaisen saksalaisen nais- ja sukupuolentutkimukseen.

Vuonna 1982 Lorde julkaisi ainoaksi jääneen romaaninsa *Zami. A New Spelling of My Name*, jonka kaunokirjallisessa muodossa tiivistyvät myös *Sister Outsiderin* keskeiset teemat: erilaisuuksien kunnioitus, ruumiin tieto ja sitoutuminen omaan perinteesseen. Romaanin päähenkilö Audrey'n suurimmaksi rakkaudeksi ja voimanlähteeksi osoittautuu hänen tapaamansa Afrekete, afrikkalais-karibialainen jumalatarhahmo, joka esiintyy myös *Sister Outsiderin* esseissä. Romaaninsa Lorde nimeää *biomytografiaksi*, joka kuvaa myös käsillä olevaa esseekokoelmaa: hän katsoo, että elämäkerran – tai tarinan minuuden muuttoutumisesta – voi kirjoittaa vain suhteessa omaan ja paikannettuun kulttuuri- ja tarinaperinteesseen. (Ks. Ilmonen 2019.) 1980-luvulla Lorde joutui kamppailemaan uusiutuvan syöväen kanssa, mutta toimi samalla aktiivisesti kirjoittajana, puhujana ja opettajana. Hänen kirjallinen perintönsä onkin laaja, ja hänen puheitaan ja esseitään on julkaistu myöhemmin myös kokoelmissa *I Am Your Sister: Collected and Unpublished Writings of Audre Lorde* (2009) sekä *Your Silence Will Not Protect You: Essays and Poems* (2017). Lordea ihmisenä pääsee lähelle *Sister Outsiderissa* julkaistussa, Adrienne Richin vuonna 1979 tekemässä haastattelussa, jossa Lorde puhuu hyvin avoimesti omasta elämästään. Haastattelu näyttää, miten omakohtaisia hänen eseidensä kysymykset ovat. Lorde kuoli Neitsytsaariin kuuluvalla St. Croix'lla 1992. Hän muutti ennen kuolemaansa nimekseen Gamba Adisa¹.

Lorden ajattelulle ominainen tietämisen tapa on aina ruumiillista, koettua, elettyä ja paikantunutta. Kuten suomennoksen alkuun käännetty vuoden 2007 painoksen sekä alkuperäisen 1983 painoksen esipuheiden kirjoittajat Cheryl Clarke ja Nancy K. Bereano painottavat, Lorde ei katsonut olevansa teoreetikko tai akateemisten ajatusten artikuloija; hän identifioitui runoilijaksi (ks. Clarke 2007). Runoilijana hän etsi sanoja niille ruumiissa tunnetuille ja iholla kihelmöiville kysymyksille, joilla ei vielä ole sanoja tai joita akateemisen feminismin teoretisoinnit eivät tavoita. Lorde rikkoo runouden ja teorian rajan siinä missä samoihin aikoihin kirjoittanut Glória Anzaldúa: Lorde tavoittelee runouden avulla sanoja, joita ei vielä ole ja joita tarvitaan marginaaliin syytyn naisen ruumiillisesti eletyn ja koetun kokemuksen ilmaisuun. Hän

etsi elettyä tietoa sisältäviä sanoja, joista kehkeytyy teoriaa – Anzaldúan termein *autoteoriaa*. Kuten Bereano ilmaisee, Lorde pakottaa tunteen ja ajattelun välimatkan kutistumaan (1983/2022, 17); hänen tietämisensä tapa on aina sitoutunutta, paikantunutta ja ruumiillista, aidosti feminististä tietämistä. Lorden epistemologia ammentaa hänen erilaisuudestaan, johon kytkeytyy afrosentriinen menneisyys ja mytologia, mustaihoisuus, lesbous, ikä, naiseus, rintasyöpä, äitiys ja runoilijuus. Lorde ammentaa tunteista, naisten välisestä yhteydestä ja naisten sisäisestä voimasta.

Lorden kirjallinen ja feministinen perintö on suunnaton. Esseessään ”Miten muuttaa vaikeneminen toiminnaksi ja kieleksi” hän kysyykin otsikon kysymyksen sanoista, joita ei vielä ole, eli kielen riittämättömyydestä. Tässä esseessä kiteytyvät Lorden suuret teemat: erojen huomioiminen, kielen ja vallan suhde, uusien sanojen etsintä runouden keinoin sekä vuoropuhelu näillä uusilla sanoilla. Lorden mukaan on tärkeä huomioida, etteivät ”erovaisuudet meitä halvaannuta, vaan hiljaisuus” (s. 64), ja hän peräänkuuluttaa valkoisten naisten vastuuta lukea, levittää ja opettaa mustien naisten kirjallisuutta, kuunnella heidän sanojansa.

”MINUA KANNUSTETAAN VALITSEMAAN JOKU PUOLI ITSESTÄNI JA ESITTÄMÄÄN SE MERKITYKSELLISENÄ KOKONAISUUTENA”

Audre Lorden ajattelun toistuvia teemoja ovat naisruumiiseen kätkeytyvä voima, jota on yritetty tukahduttaa, sekä moninaisten erojen yhtäaikainen toiminta ja naisten keskinäisten erojen huomioiminen. Lorden puheissa kuitenkin solidaarisuudella, kuuntelulla ja ymmärtämisellä tai vuoropuhelulla on usein loppuargumentin asema. Esimerkiksi hänen vihaisena pidetyn esseensä ”Suuttumuksen hyödyt: naisten reaktioita rasismiin” perimmäisiä argumentteja ovat suuttumuksesta nouseva kasvu (s. 187), ajatus jaetusta syrjinnästä (s. 198) sekä toisen suuttumuksen kuuntelusta nouseva myötätunto (s. 197). Naisten on pystyttävä ymmärtämään rasmin kohteeksi joutuneen suuttumusta; se ei ole uhkaavaa tai syyllistävää.

1 Nimi tarkoittaa ’Soturia, joka tekee sanottavansa selväksi’ (engl. *Warrior: She who makes her meaning clear*).

Suuttumuksen voiman lisäksi keskeinen sija Lorden ajattelussa on eroottisen voimalla. Eroottisen voima, naisten sisäinen voima, on hänelle energia poliittiseen toimintaan. Lorde kiistää esseessään aistillisen ja poliittisen välisen kahtiajaon ja näkee poliittisena toimintana energian, ”joka muodostuu eroottisesta, aistillisesta, siitä että ilmaisemme toisillemme fyysisesti, emotionaalisesti ja psyykkisesti sitä, mikä on meissä syvintä ja vahvinta ja rikkainta” (s. 82). Uskallus käyttää eroottisen voimaa merkitsee Lorden ajattelussa ”naisidentifioitunutta naiseutta”, joka murtaa patriarkaatin toimintaa eli ”isännän taloa”.

Ehkä luetuimmassa esseessään ”Isännän taloa ei isännän työkaluilla hajoteta koskaan” (”The Master’s Tools Will Never Dismantle the Master’s House”, 1979) Lorde kiteyttää argumenttinsa erojen tunnustamisesta ja useiden eri valtajärjestelmien yhtäaikaisesta toiminnasta lähentyen kymmenen vuotta myöhemmin määriteltyä intersektionaalisuutta. Esseetä on vuosien varrella luettu monin tavoin, esimerkiksi yritettäessä taivuttaa Lorden ajattelua 1990-luvulla akateemista feminisimiä hallinneeseen jälkistrukturalistiseen konstruktionismiin diskurssikritiikkeineen. Huomioitavaa kuitenkin on, että Lorde kytkee argumentin juuri naisten välisten erojen tarkasteluun: ”Se on sitä, että oppii tarttumaan meidän välisiimme eroihin ja tekemään niistä vahvuuksia. Sillä isännän taloa ei isännän työkaluilla hajoteta koskaan.” (S. 167, alkup. kursiivit.) Isännän työkalut ovat sisäistettyä uskoa siihen, että naisten väliset erot hajottavat naisten keskinäisen

voiman. Hän pyytääkin, että ”hajota ja hallitse” on muutettava muotoon ”määrittele ja voimaannuta” (s. 168).

Lorde puhuu toistuvasti valkoisten naisten velvollisuudesta etsiä, lukea ja opettaa mustien naisten tekstejä. Valkoiset naiset eivät voi sivuuttaa mustien naisten tekstejä ja käyttää tekosyynä oman kokemuksensa eroavaisuutta (ks. esim. 64). Kaijamari Sivillin suomenkielisten lauseiden kirkkaus tukee Lorden painotusta ”hakea sanoja kuuluviin” (s. 64). Suomenkielinen *Sister Outsider* avaa Lorden puheet ja esseet taas uudelle sukupolvelle ja kurkottaa tulevaisuuteen. Lorden omin sanoin:

Maapallon tulevaisuus voi riippua kaikkien naisten kyvyistä identifioida ja kehittää uusia vallan määritelmiä ja uusia malleja suhtautua erilaisuuteen. Vanhat määritelmät eivät ole palvelleet meitä eivätkä maata, jonka varassa elämme. (S. 184.)

Kaisa Ilmonen on yleisen kirjallisuustieteen yliopistonlehtori sekä vähemmistökirjallisuuksien tutkimuksen dosentti Turun yliopistossa. Hän johtaa Koneen Säätiön rahoittamaa hanketta Intersectional Reading, Social Justice, and Literary Activism (INTERACT) 2022–2025. Hänen pitkäaikaisia tutkimusintressejään ovat karibialainen kirjallisuus ja postkoloniaalinen teoria, queertutkimus ja intersektionaalisuus.

KIRJALLISUUS

Ahmed, Sara (2012) *On Being Included. Racism and Diversity in Institutional Life*. Durham: Duke University Press.

Bereano, Nancy K. (1983/2022) Alkusanat. Teoksessa Lorde, Audre: *Sister Outsider*. Helsinki: Kustannusyrhtiö Kosmos, 12–20. Suomentanut Kaijamari Sivill.

Clarke, Cheryl (2007/2022) Esipuhe. Teoksessa Lorde, Audre: *Sister Outsider*. Helsinki: Kustannusyrhtiö Kosmos, 9–11. Suomentanut Kaijamari Sivill.

Ilmonen, Kaisa (2019) Identity Politics Revisited: On Audre Lorde, Intersectionality, and Mobilizing Writing Styles. *European Journal for Women’s Studies* 26:1, 7–22.

Ehdotus Sukupuolentutkimus- Genusforskning- lehden vuoden 2022 artikkelipalkinnoksi

Marja Vehviläinen

Kiitän Sukupuolentutkimuksen seuran hallitusta luottamuksesta, ja ehdotan vuoden 2022 *Sukupuolentutkimus-Genusforskning*-lehden artikkelipalkintoa Keiju Vihreäsalon artikkelille ”Häpeä, objektivointi ja vastarinta synnytysväkivaltatarinoissa” (ilmestyi lehden Synnytysteemanumerossa 35:1, s. 4–20).¹

Sukupuolentutkimus-Genusforskning-lehdessä ilmestyi vuonna 2022 kolme numeroa, joista yksi oli orgaanisesti muodostunut Synnytysteemanumero (nro 1) ja yksi tuplanumero (nro 3–4). Näissä julkaisiin yhteensä kahdeksan artikkelia, jotka kaikki ovat hyvin kiinnostavia. Jokaisessa numerossa on vähintään yksi erinomainen artikkeli, jolla on huomattavaa annettavaa sukupuolentutkimukselle ja joka ansaitsisi tulla palkituksi. Palkittavan artikkelin valinta ei ollut helppoa. Keiju Vihreäsalon artikkeli Synnytysteemanumerossa valikoitui palkittavaksi, koska se sekä luo uudenlaista näkökulmaa suomalaiseen feministisen ja sukupuolentutkimuksen keskusteluun ja aktivismiin että nivoo monipuolisesti yhteen feminististä tutkimusta pitkältä aikaväliltä.

Vihreäsalon artikkelissa analysoidaan sosiaalisessa mediassa, *#MinäMyösSynnyttäjänä*-kampanjassa (2019-) jaettuja synnytysväkivaltakokemuksia ja synnyttäjien kohtaamia synnytyksenhoitoinstituutioiden kanssa sekä pohditaan kampanjan po-

tentiaalia muutoksen perustana. Kampanja asemoidaan osaksi *#meetoo*-liikehdintää ja erityisesti 2000-luvun alusta alkanutta kansainvälistä synnytysväkivaltaa vastustavaa liikettä, jonka tavoitteena on vahvistaa synnyttäjien autonomiaa ja itsemääräämisoikeutta myös synnytyksen aikana; ”oikeutta synnyttää ilman psyykkistä ja fyysistä väkivaltaa”. Kampanjaan kirjoitetusta noin 200 (synnytysväkivaltaa nimeävästä) synnytykokemuksesta 30 julkaistiin kirjoittajien suostumuksella kampanjan sivulla. Nämä subjektiivisiin kokemuksiin pohjautuvat, synnyttäjän itsemääräämisen rajoittamista kommentoivat kirjoitukset muodostavat artikkelin empiirisen aineiston. Kirjoituksia analysoidaan narratiivisesti häpeätutkimuksen otteella kohdentaen analyysiä synnytysväkivallan rakenteeseen ja osallistuen feministiseen keskusteluun reproduktion hallinnasta osana sukupuolittuneita valtarakenteita. Artikkelissa osoitetaan esineellistämistä, itsemääräämisen rajoittamista, kehon leikkelyä ja raiskatuksi tuleminen kokemusta synnytyksenhoitoinstituutioiden vuorovaikutuksessa ja alistavissa rakenteissa ja eritellään, ”miten pienet objektivoidut käytännöt pohjustavat tien äärimmäiselle synnytysväkivaltakokemukselle”. Samalla etsitään mahdollisuutta muutokseen synnytyksenhoitokäytännöis-

¹ <https://journal.fi/sukupuolentutkimus/article/view/117074/69389>

sä ja myös lainsäädännössä ilmiöitä nimeämällä ja tunnistamalla.

Vihreäsalon artikkeli liikkuu yhdellä feministisen tutkimuksen vakiintuneista ydinalueista: sukupuolittuneen väkivallan kysymyksissä. Samalla se tuo suomalaisen tutkimuskeskusteluun aiemmin vähäiselle huomiolle jääneen synnytysväkivallan. Jo #MinäMyösSynnyttäjänä-kampanja toi näkyväksi ilmiötä, josta ei ole juuri keskusteltu Suomessa. Vihreäsalon artikkeli pureutuu ilmiöön tutkimuksen keinoin ja avaa synnytysväkivaltaa rakenteina, instituutioissa, samalla kun se lähtee liikkeelle synnyttäjien kirjoittamista kokemuksista feministisen tutkimuksen perinteitä kunnioittaen. Tuodaan yhtäältä näkyville nyky-yhteiskunnan synnytyskokemuksia ja erityisesti aiemmin Suomessa näkymättömäksi jääneitä kokemuksia ja havaintoja kärsimyksestä ja väkivallasta, häpeästä ja objektivoinnista, joille #meetoo on luonut tilaa. Toisaalta synnytysväkivallan kokemuksia puretaan luotaamalla monin tavoin tutkimuskeskustelujen pitkiin kaariin, muun muassa synnytyskeskustelun yhteyksiä feministisen reproduktiokeskustelun klassikoihin. Artikkelin erityisenä ansiona on feministisen keskustelun näkökulmasta tärkeän uuden ilmiön esille nostaminen feministisen tutkimuksen perintöä kunnioittaen ja sen historiallista muotoutumista avaten.

Artikkeli on myös puheenvuoro feministiseen aktivismiin, jota pidän tervetulleena *Sukupuolentutkimus-Genusforskning*-lehdessä. Artikkelin empiirinen aineisto on syntynyt osana synnytysväkivaltaa näkyväksi tekevää ja siihen muutosta hakevaa aktivismia, josta on keskusteltu myös muussa mediassa ja jota on tunnistettu jossain määrin myös synnytyskeskusteluinstituutioissa. Artikkeli liittyy tätä aktivismia feministisen kamppailun perinteeseen, jossa nimeäminen ja tunnistaminen ovat poliittisia tekoja ja jossa nimeämistä ja tunnistamista joudutaan te-

kemään yhä uudelleen, ja se osallistuu nimeämisen politiikkaan analyysillaan. Synnytysväkivalta-koemuksien nimeäminen luo muutospainetta yhteiskunnan ja sen instituutioiden ja käytäntöihin.

Näen Vihreäsalon artikkelilla yhteyksiä myös Suomessa vuonna 2022 käytyyn laajempaan keskusteluun sukupuolittuneen väkivallan kokemuksista ja traumaista erilaisissa institutionaalisissa ja kulttuurissa yhteyksissä (esim. kouluinstituutiosta syntyvästä koulukiusaamisesta ks. Iida Rauman romaani *Hävitys. Tapauskertomus*, 2022; lapsena koetun seksuaalisen väkivallan traumasta konkreettisissa tiloissa ks. Susanna Hastin esikoisromaani *Ruumis/huoneet*, 2022). Vihreäsalon lisää synnytyskeskustelun instituutiota ja siellä syntyvät väkivallan kokemukset tähän tärkeään keskusteluun. Hän yhdistää taitavasti narratiiveja synnytysväkivallan kokemuksista analyysiin instituutioista sekä pitkän aikavälin feministiseen ja monipuoliseen teoreettiseen keskusteluun.

Helsingissä 25.3.2023

Marja Vehviläinen

FT, dosentti Marja Vehviläinen on eläkkeellä Tampereen yliopiston sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtorin tehtävästä. Hän on tutkinut sukupuolta tieteen ja teknologian, instituutioiden sekä luontokulttuurien yhteydessä. Näillä alueilla hän on myös johtanut tutkimushankkeita sekä osallistunut useisiin pohjoismaisiin ja eurooppalaisiin tutkimusverkostoihin, viimeisimpänä pohjoismaiseen tutkimukseen: Beyond the Gender Paradox: Women's Careers in Technology-driven Research and Innovation in and outside of Academe (Nordforsk NCoE: 2017–2022).

Ohjeita kirjoittajille

Sukupuolentutkimus–Genusforskning on monitieteinen aikakauslehti, joka julkaisee etupäässä Suomessa tehtyä nais- ja sukupuolentutkimusta suomeksi ja ruotsiksi. Lehteen voi tarjota tieteellisiä artikkeleita, katsauksia, luentoja, tieteellisiä ja yhteiskunnallisia keskustelupuheenvuoroja sekä kirja-arvioita. Lehti julkaisee myös feminististä taidetta. Lehti ei ennalta sitoudu julkaisemaan mitään tarjottua aineistoa, ei edes kirjoittajalta tilattua. Lehti ei valitettavasti voi maksaa kirjoituspalkkioita eikä teettää eripainoksia. Kaikkiin kirjoituksiin liitetään seuraavat tiedot: otsikko, kirjoittajan lyhyt esittely (nimi, oppiarvo ja esimerkiksi ammatti, työpaikka ja kuvaus tutkimusintresseistä), yhteystiedot (puhelinnumero sekä posti- ja sähköpostiosoite) sekä tekstin kokonaismerkkimäärä. Kaikki tekstit toimitetaan doc/docx/rtf-tiedostoina sähköpostitse osoitteeseen st-lehti@oulu.fi.

TIETEELLISET ARTIKKELIT

Käsitteellisen ensimmäiselle sivulle ennen leipätekstiä liitetään seuraavat tiedot: otsikko, enintään 100 sanan suomenkielinen tiivistelmä ja 3–5 suomenkielistä avainsanaa.

Artikkelien enimmäispituus on 40–50 000 merkkiä sisältäen välilyönnit, kirjallisuuslistan, suomenkielisen tiivistelmän ja avainsanat (n. 20–25 liuskaa 1,5-rivivälillä kirjoitettuna).

Artikkelikäsitteelliset tulee lähettää anonymisoituna. Tällöin kirjoituksesta poistetaan kirjoittajan nimi, viittaukset omiin aiempiin julkaisuihin ja mahdolliset kytköksiä ilmaisevat kiitokset.

150 sanan mittainen englanninkielinen tiivistelmä toimitetaan erillisenä tiedostona. Kirjoittajan vastuulla on tarkistuttaa tiivistelmän kieliasu.

PUHEENVUOROT

Puheenvuoron enimmäispituus on 15 000 merkkiä sisältäen välilyönnit (n. 8 liuskaa 1,5-rivivälillä kirjoitettuna). Tekstin loppuun liitetään tarpeen mukaan lähdeluettelo.

LEKTIOT

Lektio on väittelijän puheenvuoro, joka on muokattu sujuvaksi kirjoitelmaksi. Lektiolle annetaan sen sisältöä kuvaava nimi ja teksti väliotsikoidaan. Tekstissä voidaan käyttää muutamia lähdeviitteitä. Tekstin loppuun liitetään mahdollinen lähdeluette

lo sekä perustiedot kirjoittajasta, väitöskirjan otsikosta, tarkastusaika ja -paikka. Enimmäispituus on noin 15 000 merkkiä sisältäen välilyönnit (n. 8 liuskaa 1,5-rivivälillä kirjoitettuna).

KIRJA-ARVIOT

Kirja-arvioiden enimmäispituus on 10 000 merkkiä sisältäen välilyönnit (n. 5 liuskaa 1,5-rivivälillä kirjoitettuna). Arvioitavista kirjoista annetaan seuraavat tiedot: teoksen kirjoittajan nimi (suomen- tai ruotsinkielinen), julkaisuvuosi, teoksen nimi, kustantaja, julkaisupaikka ja teoksen sivumäärä.

KIRJOITUSTEN ULKOASU JA LÄHDEVIITTEIDEN KÄYTTÖ

Katso ohjeet osoitteesta www.sukupuolentutkimus.fi/sukupuolentutkimus-lehti/kirjoita/.

SÄHKÖINEN JULKAISEMINEN JA RINNAKKAISTALLENNUS

Antaessaan kirjoituksensa julkaistavaksi *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*-lehdessä kirjoittaja suostuu siihen, että hänen kirjoituksensa voidaan julkaista lehden elektronisessa versiossa.

Kirjoittajalla on oikeus rinnakkaistallentaa artikkelin referoitu ja toimitettu versio (ei artikkelin lopullista taittoversiota) 12 kk viiveellä.